

รายงาน
การฝึกภาคปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ 2
ณ ชุมชนแสนใจพัฒนา
หมู่ที่ 22 ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

อาจารย์นิเทศในคณะ
อาจารย์ ผศ. ศิริพรรณ ศรีมัย
อาจารย์ ชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์

อาจารย์นิเทศภาคสนาม
นาง จุฑามาศ ราชประสิทธิ์

จัดทำโดย

นางสาว ชญานันท์ แก้วลา	5805520029
นางสาว ทิสากุศล เมืองเลน	5805520037
นางสาว จุฑาทิพย์ วงศ์อรินทร์	5805520045
นางสาว วรรัตน์ เรืองบุญแก้ว	5805680807

รายงานฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชา สค.301
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ภาคการศึกษา 2561

รายงาน
การฝึกภาคปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ 2
ณ ชุมชนแสนใจพัฒนา
หมู่ที่ 22 ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

อาจารย์นิเทศในคณะ
อาจารย์ ผศ. ศิริพรรณ ศรีมัย
อาจารย์ ชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์

อาจารย์นิเทศภาคสนาม
นาง จุฑามาศ ราชประสิทธิ์

จัดทำโดย

นางสาว ชญานันท์ แก้วลา	5805520029
นางสาว ทิสาकुศล เมืองเลน	5805520037
นางสาว จุฑาทิพย์ วงศ์อรินทร์	5805520045
นางสาว วรารัตน์ เรืองบุญแก้ว	5805680807

รายงานฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชา สค.301
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ภาคการศึกษา 2561

คำนำ

รายงานฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกภาคปฏิบัติ 2 (สค.301) ซึ่งคณะผู้จัดทำได้มีโอกาสฝึกภาคปฏิบัติในชุมชนสนใจพัฒนา หมู่ 22 ตำบลแม่สองใน อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ภายใต้การดูแลของหน่วยงานมูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชว.) จังหวัดยะลา การฝึกภาคปฏิบัติเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญในหลักสูตรการศึกษา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เป็นการนำความรู้ที่ได้ศึกษาในห้องเรียนไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง ซึ่งในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน นักศึกษาต้องประยุกต์ใช้ทั้งองค์ความรู้ วิธีการ เทคนิค ทักษะในการปฏิบัติงาน และที่สำคัญคือ การเชื่อมโยงอย่างมีศิลปะในการทำงานกับผู้คนในโลกความจริง การฝึกปฏิบัติจึงเสมือนเป็นสนามของการสร้างเสริมทัศนคติที่เหมาะสม ต่อการทำงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน โดยใช้กรอบแนวคิด หลักการ และวิธีการทางสังคม สงเคราะห์ทำงานในเชิงบูรณาการ ทั้งในระดับปัจเจก กลุ่ม และชุมชน ภายใต้การกำกับ ดูแลของอาจารย์นิเทศงานในคณะ และหน่วยฝึกภาคปฏิบัติ

รายงานประกอบการฝึกภาคปฏิบัติ 2 ฉบับนี้เป็นการสรุปความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน บทบาทของ นักศึกษาในการร่วมปฏิบัติงานกับชุมชน บทเรียนที่ได้จากการทำงานกับชุมชน และรายงาน การถอดบทเรียนจากการฝึกภาคปฏิบัติรายบุคคล เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพรวมของการฝึก ภาคปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชนในการฝึกภาคปฏิบัติ 2 ครั้งนี้ คณะผู้จัดทำ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริพรรณ ศรีมีชัย และอาจารย์ ชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์ อาจารย์นิเทศงานในคณะ และนางจุฑามาศ ราชประสิทธิ์ อาจารย์นิเทศภาคสนาม ตลอดจน เจ้าหน้าที่มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขาทุกท่านที่คอยให้ความรู้คำแนะนำ การให้ คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาที่ทำให้การฝึกภาคปฏิบัติ 2 ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี ทางคณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ในการฝึก ภาคปฏิบัติและผู้อ่านไม่มากนักน้อย สุดท้ายนี้ หากผิดพลาดประการใด คณะผู้จัดทำ ขออภัย ณ โอกาสนี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 มุลินิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พช.)	1
1.2 ประวัติกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า	5
1.3 ประวัติชุมชนบ้านแสนใจพัฒนา	6
1.4 ทูทางสังคม	13
1.5 ทูทางปัญญา	13
1.6 ทูทางทรัพยากร	14
1.7 การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน	15
บทที่ 2 บทบาทของนักศึกษาในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน	35
2.1 บทบาทของนักศึกษาในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน	35
2.2 โครงการ	37
2.3 องค์ความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน	48
2.4 หลักการสังคมสงเคราะห์ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน	50
บทที่ 3 บทเรียนที่ได้จากการทำงานกับชุมชนและข้อเสนอแนะ	51
3.1 สรุปบทเรียน : การปฏิบัติงานจริงในภาคสนาม การรู้จักชุมชน การรู้จักตนเอง และผู้ร่วมงาน	51
3.2 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน	53
3.3 ข้อเสนอแนะต่อนักศึกษา	53
3.4 ข้อเสนอแนะต่อฝ่ายฝึกปฏิบัติสังคมสงเคราะห์	54
3.5 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานมูลนิธินิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา	54
บทที่ 4 รายงานถอดบทเรียนจากการฝึกภาคปฏิบัติรายบุคคล	57
บรรณานุกรม	78
ภาคผนวก	79

บทที่ 1

บทนำ

1.1 มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชภ.)

Hill Area and Community Development Foundation (HADF)

รูปที่ 1 ตราสัญลักษณ์มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชภ.)

ช่วง พ.ศ. 2511 - 2517 เป็นช่วงที่กิจกรรมของนักเรียน นิสิต นักศึกษา บานสะพรั่ง ทั้งกิจกรรมเสริมวิชาการ จิตสำนึกทางการเมือง สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม มีชมรมในโรงเรียน และมหาวิทยาลัยให้เลือกเข้าร่วมได้อย่างหลากหลาย นักคิด นักบริหารชั้นนำ เช่น ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ พระภิกษุ เช่น ท่านพุทธทาส ท่านปัญญานันท์ภิกขุ สร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมสติปัญญาให้แก่คนหนุ่มคนสาว ขณะเดียวกันความฟุ้งเฟ้อของนักศึกษาในรูปงานบอล การประกวดความงามก็มีมากมาย มีคำถาม “ฉันจึงมาหาความหมาย” โดยวิทยากร เชียงกูล มีบทกวีตั้งคำถามหาความหมายในชีวิตต่อสังคม ความตายของครูโกมล คีมทอง รัตนา สกุลไทย บัณฑิตหนุ่มสาวที่ออกไปเป็นครูในชนบทภาคใต้ ก่อให้เกิดกระแสการขานรับในหมู่คนหนุ่มสาวยุคใหม่ผ่านมูลนิธิ โกมล คีมทอง มีความพยายามหาทางออกจากลัทธิคอมมิวนิสต์ สังคมนิยม หรืออนุรักษสุดขอบ สู่เส้นทางประชาธิปไตยและสันติประชาธรรม จนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ขึ้น

นิสิตหญิงคนหนึ่งแห่งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ศึกษาและเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้อย่างเจียวๆ และต่อเนื่อง มีความประทับใจในกิจกรรมค่ายชาวเขา ได้พบวิถีชีวิตที่สงบสุข เรียบง่าย เป็นอิสระ อยู่กับธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ห่างไกลจากอิทธิพลของสังคมเมือง เธอคิดที่จะใช้ชีวิตเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนชาวเขาและชนบทซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศ ตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงตั้งโครงการหลวงพัฒนาชาวเขาด้วยพระทัยที่เปี่ยมด้วยเมตตา

โครงการบัณฑิตอาสาสมัคร ของสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คืองานที่เธอ เต็มใจ ทุ่มเท อดทน ได้เลือกหลังเรียนจบเป็นบัณฑิต ระหว่าง พ.ศ. 2517 - 2519 ได้คิดค้นงานด้านการศึกษา การเรียนรู้วัฒนธรรม การอนุรักษ์ธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนชาวเขากองปางสา และหมู่บ้านอื่น ๆ ในลุ่มน้ำแม่จัน โดยมีเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเป็นพี่เลี้ยงที่ดี รวมทั้งได้แนวคิด และสื่อการเรียนรู้จากโครงการการศึกษา ผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ กองการศึกษาผู้ใหญ่ ภาควิชาประถมศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาฯ เธอทำงานร่วมกับชาวบ้านอย่างมีความสุขเสมือนเป็นลูกหลานของชาวบ้าน ซึ่งเรียกเธอว่า “ครูแดง” จนเกิดเหตุการณ์พลิกผันทางการเมืองครั้งสำคัญ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 บัณฑิตอาสา ถูกสั่งให้หยุดงานออกจากพื้นที่

ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ อาจารย์สุนทร สุนันท์ชัย คือผู้ใหญ่ในกระทรวงศึกษาธิการ ที่เห็นคุณค่าของงานที่ครูแดงทำด้วยใจบริสุทธิ์ มุ่งมั่น จึงรับให้เข้าทำงานในโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวเขา ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 - 2522 โดยทำงานที่บ้านปางสาตามเดิม ช่วยงานพัฒนาหลักสูตรแบบเรียนและการฝึกอบรมให้กองการศึกษาผู้ใหญ่ ต่อเนื่องด้วยการเข้าเป็นคณะเลขานุการ “โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.)” ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2523 - 2527 ซึ่งเป็นช่วงที่เธอได้พบกัลยาณมิตรทั้งภาคราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน นักคิด ได้อ่านหนังสือและร่วมกิจกรรมหลากหลาย ข้อคิดของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ในนิตยสารหมอชาวบ้านที่เธอได้อ่านอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้เข้าใจรากเหง้าของปัญหาสังคม และแนวทางแก้ไข ช่วยให้เธอมั่นใจในทางเดินของชีวิตเพื่อรับใช้ประชาชนมากขึ้น

ข้อจำกัดของการทำงานที่ผ่านมาทำให้ครูแดง คิดถึงการก่อตั้งองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อคนรุ่นใหม่ทำงานได้อย่างต่อเนื่องมีความสุข โดย ดำรงอิสรภาพทางความคิด ความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งได้กล่าวยานมิตรคนสำคัญ คือ สุจิตรา สุดเดี่ยว ไกร (โย่ง) รองผู้อำนวยการโครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม (คอส) เป็นหลักในการคิดวางรากฐาน ก่อตั้งองค์กรนิติบุคคลสาธารณประโยชน์ เพื่อทำงานกับชุมชนชาวเขาเขตชายแดนไทยพม่า อันเป็นแหล่งต้นน้ำแม่จัน-แม่สลอง สานต่องานที่ทำไว้สมัยงาน ศศช. ใช้ชื่อว่า “มูลนิธิพัฒนาชุมชนในเขตภูเขา (พชภ.) ” ได้รับความเมตตาจาก ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง รับเป็นประธานคนแรก ส่วนเงินจดทะเบียนมูลนิธิฯ คุณชูเกียรติ อุทกพันธ์ กรุณาให้ยืมจำนวน 200,000 บาท

งานแรกของมูลนิธิพัฒนาชุมชนในเขตภูเขา (พชภ.) เริ่มด้วยโครงการสำรวจข้อมูลทางสังคมเศรษฐกิจเบื้องต้น ในพื้นที่ต้นน้ำแม่จัน - แม่สลอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 - ต้นปี พ.ศ. 2529 ได้รับทุนจากกองทุนพัฒนาท้องถิ่นไทย-แคนาดา (LDAP) ซึ่งมีคุณอนงค์ นาคะบุตร เป็นผู้ประสานงาน คณะสำรวจ ประกอบด้วย คุณธนชัย ดีเทศน์ หัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ ชาวเขาบ้านปางสา เป็นหัวหน้าคณะ พร้อมด้วยผู้นำในกลุ่มปางสา ครู ศศช. กลุ่มปางสา นักวิจัยจากศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ร่วมกันสำรวจ โดยเลือก 10 หมู่บ้านที่พร้อมจะร่วมกันทำงาน ข้อมูลจากการสำรวจได้นำมาเขียนโครงการการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา ซึ่งเป็นโครงการระยะที่หนึ่ง 3 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2529 - 2532 ใช้ทุน LDAP เน้นงานการสนับสนุน การตั้งถิ่นฐานถาวร การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับเด็ก ผู้ใหญ่ การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร และการส่งเสริมสิทธิหน้าที่ประชาชนที่ดี โดยได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการชาวเขาจังหวัด เชียงราย ให้เข้าดำเนินงานพื้นที่ได้ ซึ่งมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเชียงราย เป็นกำลังหลักในการสนับสนุนเจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ เข้ารับการอบรมหลักสูตร ศศช. และใช้หลักสูตร ศศช. เป็นแนวทางหลักในการจัดการศึกษาร่วมกับชุมชน

1.1.1 วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตภูเขาและชุมชนอื่นๆ
2. ร่วมมือกับหน่วยงานราชการและองค์กรต่างๆ ในการสนับสนุนให้เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้มากที่สุด

3. ส่งเสริมให้ชุมชนในเขตภูเขาและชุมชนอื่นๆ เห็นคุณค่าและภูมิใจในวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนโดยมีการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเหมาะสม
4. ส่งเสริมให้เห็นความสำคัญและมีการอนุรักษ์ธรรมชาติ
5. สนับสนุนบุคคลที่เข้าไปทำงานกับชุมชนในเขตภูเขาและชุมชนอื่นๆ ด้วยความอุทิศตนแลศรัทธา
6. ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์โดยสนับสนุนและร่วมมือกับบุคคลและองค์กรอื่นๆ
7. ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ด้วยความเป็นกลางและไม่ให้การสนับสนุนด้านการเงินหรือทรัพย์สินแก่นักการเมืองหรือพรรคการเมืองใด
8. คຸ້ມครองผู้บริโศททางด้านสຸ່อสารมวลชนและโศทคมนาคนใช้สຸ່อสารมวลชน เพื่อประโยชน์แก่สาธารณะโดยไมใช้สຸ່อสารมวลชนเพื่อแสวงหากำไรทางธุรกิจ

1.1.2 การทำงานของมูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชภ.)

1. จัดพิมพ์หนังสือ “เมนูถูกใจเด็กใกล้ฟ้า” เป็นหนังสือรวมสูตรอาหาร 9 ชนิดพันธุ์ จำนวน 30 ชนิด โดยเลือกจากชนิดของอาหารที่ได้จากการสำรวจอาหารชาติพันธุ์ โครงการต้องการผลักดันให้อาหารชาติพันธุ์อยู่ในเมนูอาหารกลางวันของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่ตอบรับ แต่ยังมีอุปสรรคที่สำคัญคือ ครูอาหารกลางวันและแม่ครัวที่ปรุงอาหารไม่ใช่คนในชุมชนและไม่ได้เป็นชาติพันธุ์ โครงการจึงจัดทำเมนูถูกใจเด็กใกล้ฟ้าขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อมอบให้โรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่การดำเนินงานของโครงการได้เกิดแรงบันดาลใจและไอเดียในการทำอาหารชาติพันธุ์เป็นอาหารกลางวันให้เด็กได้รับประทาน อันเป็นเป้าหมายสำคัญของโครงการ นอกจากนั้นยังได้เผยแพร่ให้กับโรงเรียนที่อยู่นอกพื้นที่ทำงานของโครงการที่มีกลุ่มเด็กชาติพันธุ์ศึกษาอยู่ ตลอดจนผู้ที่สนใจทั่วไปได้ศึกษาและประยุกต์ใช้กับการทำงานของตนเอง

2. โครงการเสริมสร้างสุขภาวะเด็กและชุมชนคนต้นน้ำ (โครงการเด็กดอยกินดี) โดยจัดทำหนังสือเด็กดอยกินดี หนังสือเด็กดอยกินดีเป็นหนังสือที่ให้ความรู้ในเรื่องโภชนาการด้านอาหารแก่เด็กชาติพันธุ์ต่างๆ เนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากขึ้น มีวิถีการบริโภคเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งครอบครัวชาติพันธุ์ใช้ชีวิตอย่างไรกับกระแสบริโภคนิยม ดังนั้นหนังสือเด็กดอยกินดีเป็นหนังสือที่ต้องการนำเสนอให้เห็นว่าเด็กในชุมชนชาติพันธุ์รู้เท่าทันการบริโภค

3. จัดงานเสวนาของผู้เฒ่าไร้รัฐไร้สัญชาติ เป็นการนำเสนอข้อมูลสภาพปัญหาผู้เฒ่าไร้สัญชาติด้านสถานะทางกฎหมายและสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการสังคม โดยประสานความร่วมมือทุกภาคส่วน ในการทำหน้าที่ร่วมกัน เพื่อพัฒนาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และลดอคติต่อชาติพันธุ์ต่างๆ

4. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้ไร้รัฐไร้สัญชาติ กลุ่มผู้ไร้รัฐไร้สัญชาติเป็นประเด็นหลักในการทำงานด้านความเป็นธรรมด้านสังคม เพราะเป็นกลุ่มเฉพาะที่มักจะไม่สามารถเข้าถึงระบบการบริการ หรือสวัสดิการต่างๆ จากภาครัฐได้อย่างครอบคลุม และยังถูกจำกัดสิทธิในด้านต่าง ๆ เช่น การเดินทางออกนอกพื้นที่พำนัก การประกอบอาชีพบางอย่าง การถือครองสิทธิในที่ดินทำกิน ระบบบริการสุขภาพ และการศึกษา เป็นต้น

1.2 ประวัติกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า

“อาข่า” เป็นแขนงหนึ่งของชนเผ่าธิเบต - พม่า รูปร่างเล็กลำสันแข็งแรง ผิวสีน้ำตาล อ่านและกร้าน ผู้หญิงมีศีรษะกลม ลำตัวยาวกว่าน่อง และขา แขน ขาสั้นผิวกับผู้ชาย ชาวอาข่ามีภาษาพูดมาจากแขนงชาวโล - โล คล้ายกับภู ภาษาลาหู่ (มูเซอ) และลีซู (ลีซอ) ไม่มีตัวอักษรใช้วิถีชีวิตคนอาข่า ทำให้วิถีชีวิตของคนอาข่ามองคนในเผ่ามีความต่อเนื่องกัน เด็กที่เกิดมาจะไม่สูญเสียพันธุ์ และจะโตขึ้นมาสร้างเผ่า และจะกลายเป็นผู้รักษาชีวิตอาข่า และในที่สุดก็ตายกลายเป็นวิญญาณบรรพบุรุษคอยปกป้องชีวิตลูกหลานต่อไป ชาวอาข่าจะมีกฎ ข้อปฏิบัติครอบคลุมทุกคนในเผ่า ตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอน ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นแนวทางสอนและแนะนำทุกคนในเรื่องของกฎหมาย ประเพณี ศาสนา ยาและการรักษาโรค กสิกรรม สถาปัตยกรรม การตีเหล็ก และการทำงานเครื่องนุ่มห่ม เพื่อช่วยต่อการจดจำ

เนื่องจากชาวอาข่าไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเองจึงไม่ค่อยปรากฏประวัติศาสตร์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่อาข่ามีตำนาน สุภาษิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ฯลฯ มากมายที่จะทำให้ชาวอาข่าหมายรู้เผ่าพันธุ์ และซาบซึ้งในความเป็นอาข่า ชาวอาข่าสามารถสืบสาวรายงานบรรพบุรุษฝ่ายบิดาขึ้นไปได้ถึงตัวบรรพบุรุษฝ่ายบิดาขึ้นไปได้ถึงตัว “ต้นตระกูล” และรู้ลึกว่าท่านเหล่านั้นก่อกำเนิดชีวิตและประทานความรู้ในการเลี้ยงชีพมาตลอด

ชาวอาข่าจะอดทนต่อความยากเข็ญ ดำรงเผ่าพันธุ์เพื่อลูกหลานจะได้รำลึกบูชา เช่น บรรพชนในวันข้างหน้า ตามตำนานของอาข่าที่เกี่ยวข้องกับ ธรณี (อัมมา) ท้องฟ้า (อัมกะ) นั้น

เสกสรรขึ้นมาจากมหาอำนาจ อะโหมมิแย้ (พระผู้เป็นเจ้า) จากอัมก๊ะ สืบทอดเผ่าพันธุ์กันลงมา อีก 9 ชั่วโคตรเทพ คือ กานะ เนซ้อ ซ้อสือ สือโถ โถม่า ม่ายอ ยอเน้ เน้เบ และเบซุง พยางค์หลัง จะกลายเป็นพยางค์หน้าของชื่อบุตร ดังนั้นเรื่อยลงมาตามแบบแผนการตั้งชื่อของอาข่า ซึ่งยังคง ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน

ตำนานระบุว่ามนุษย์คนแรกเป็นบุตรของเบซุง ชื่อ ชุ่มมิโอ ซึ่งเป็นบิดามนุษยชาติ สืบสายต่อกันมาอีก 13 ชั่วโคตร จึงจะถึงโซดาปา ซึ่งเป็นบิดาของอาข่าทั้งปวง เมื่อชาวอาข่าเล่า รายชื่อการสืบสายของตนจะมีชื่อต้นตระกูลของเขารวมอยู่ด้วยเสมอ การเล่ารายชื่อบรรพบุรุษจนครบองค์ ซึ่งมีอยู่กว่า 60 ชื่อจะมีการทำในพิธีใหญ่ เช่น ในงานศพ หรือในยามเกิดกัญญ์ ถึงคราต้องภาวนาขอความช่วยเหลือ จากบรรพบุรุษเท่านั้น ตามธรรมดาอาข่าไม่เล่าครบองค์ จะไล่ขึ้นไปเท่าที่จำเป็น เช่น กรณีที่เมื่ออาข่าแซ่เดียวกันสององค์ อยากจะรู้ว่าเป็นญาติกันหรือใกล้ชิดกันมากแค่ไหน ที่สำคัญเมื่อหนุ่มสาวจะแต่งงานหรืออยู่กินกัน พ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายจะต้องไล่ชื่อ บรรพบุรุษเพื่อให้แน่ใจว่าได้ร่วมบรรพบุรุษอย่างน้อย 7 ชั่วโคตร

ชาวอาข่ายังทราบชัดเจนว่าบรรพบุรุษ อพยพทอดกันมา ตามเส้นทางจีน พม่า และไทย นับว่าเป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์ชัดเจนอีกชนกลุ่มหนึ่ง

1.3 ประวัติชุมชนบ้านแสนใจพัฒนา

ชุมชนบ้านแสนใจพัฒนา เป็นชนเผ่าอาข่ากลุ่มอุโล้อาข่า มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ซึ่งจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสของชนเผ่า บริเวณดอยตุงเป็นจุดแรกที่ได้อพยพเข้ามาเมื่อปี พ.ศ. 2458 โดยการนำของนายแสนอุ่นเรือน ส่วนนายแสนใจ (ทุ่แล้) ผู้เป็นหลานได้แยกมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านแสนใจเก่า หรือแสนใจพัฒนา หมู่ที่ 22 (แยกจากหมู่ 7 ปี พ.ศ. 2544) มีนาย หล้า (ทุ่ก่อ จือเปาะ) หรือจำหล้า ไทยนุรักษ์ (ชื่อ-นามสกุลพระราชทาน) เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) มีนายปิยะพงศ์ อายี เป็นผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมและรับจ้าง ในอดีตพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์เคยเสด็จ เยี่ยมหลายครั้ง และยังได้พระราชทานโคและแกะให้แก่ชาวบ้านด้วย

ดอยแสนใจเป็นพื้นที่ภูเขา อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 650 - 850 เมตร ที่ตั้งของ ชุมชนของชาวไทยภูเขา กลุ่มอุโล้อาข่า สตรีจะสวมหมวกทรงแหลมสูงพื้นที่ดอยแสนใจมีชุมชน ตั้งอยู่หลายชุมชนรวมทั้งหมู่บ้านแสนใจพัฒนา

หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ชุมชนบ้านแสนใจพัฒนาเป็นชนเผ่าอาข่ากลุ่มอุโล้อ่าซ่า มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสชนเผ่า บริเวณดอยตุงเป็นจุดแรกที่อพยพเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2358 ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง

วิถีชีวิต อาชีพ อาหาร ป่า สมุนไพร การดำรงชีวิตของชาวบ้านหมู่บ้านแสนใจพัฒนาส่วนใหญ่ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายโดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลักในการดำรงชีวิต และมีความเชื่อในเรื่องของผีบรรพบุรุษ ส่งผลให้มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณตลอดทั้งปี ด้านการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ทำสวน อาทิ กาแฟ ข้าวโพด สวนยางพารา ปลูกรubberและพืชผักไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน ชุมชนบ้านแสนใจพัฒนามีพื้นที่ชุมชนเป็นป่าชุมชนป่าต้นน้ำเป็นแหล่งอาหาร เป็นแหล่งสมุนไพรที่ชาวบ้านร่วมกันรักษาไว้ เนื่องจากยังคงมีการรักษาโรคบางโรคโดยการใช้สมุนไพรแบบดั้งเดิมอยู่

ปี พ.ศ. 2527 บ้านแสนใจ เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค เป็นอย่างมากเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในหมู่บ้าน ดังนั้น ทางชุมชนได้ร่วมกับ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ได้แสวงหาระบบน้ำประปาภูเขา เพื่อที่จะส่งต่อเข้ามาในชุมชน แต่ไม่สามารถต่อระบบประปาเข้ามาในชุมชนได้ เนื่องจากหมู่บ้านตั้งอยู่สูงจากต้นน้ำมาก จึงร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ตัดสินใจย้ายหมู่บ้านจากที่ตั้งเดิม ลงมายังทางทิศใต้ 1 กิโลเมตร ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านแสนใจพัฒนาในปัจจุบัน สาเหตุการย้ายมาจากการขาดแคลนน้ำ และชุมชนแห่งใหม่ ภายหลังมีการปลูกสร้างบ้านเป็นชุมชน ต่อมา มีการตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า หมู่บ้านแสนพัฒนา มาจนถึงปัจจุบัน

1.3.1 ตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนบ้านแสนใจพัฒนาลักษณะทางกายภาพ

ชุมชนบ้านแสนใจพัฒนาตั้งอยู่พื้นที่ หมู่ที่ 22 ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย มีลักษณะภูมิประเทศ สภาพโดยทั่วไปของชุมชนบ้านแสนใจพัฒนาเป็นพื้นที่ภูเขาที่มีป่าไม้และแหล่งน้ำธรรมชาติ

- ทิศตะวันออกติดกับพื้นที่บ้านป่าซาง หมู่ที่ 4 และหมู่ 14 ตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

- ทิศตะวันตกติดกับพื้นที่บ้านห้วยโย (อาหะละ) หมู่ที่ 17 ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

- ทิศเหนือติดกับพื้นที่บ้านห้วยส้าน หมู่ที่ 8 ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

- ทิศใต้ติดกับพื้นที่บ้านแสนใจใหม่ หมู่ที่ 7 ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

พื้นที่ของชุมชนบ้านแสนใจพัฒนาจะอยู่ในเขตป่าสงวนทั้งหมด มีถนนทางหลวงชนบทตัดผ่านจากปากทางแม่สลองถึงสามแยกอีกก็ผ่านไปจนถึงบ้านเทิดไทย ตำบลเทอดไทย จะแยกไปสิ้นสุดที่บ้านหัวแม่คำ ตำบลแม่สลองใน

1.3.2 ข้อมูลประชากร

ประชากร กลุ่มชาติพันธุ์และจำนวนครัวเรือน บ้านแสนใจพัฒนา เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อ่าข่ากลุ่มอุโล้อ่าข่า มีประชากรทั้งสิ้น 450 คน 93 ครัวเรือน เพศชายทั้งสิ้น 222 คน เพศหญิง 228 คน แบ่งออกเป็น ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลประชากร

วัยเด็ก		วัยแรงงาน		ผู้สูงอายุ		คนพิการ	
ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
50	53	148	149	24	25	-	1

1.3.3 วิถีชีวิต

วิถีชีวิต อาชีพ อาหาร ป่า สมุนไพร การดำรงชีวิตของชาวบ้านในชุมชนบ้านแสนใจพัฒนา ส่วนใหญ่ดำรงชีวิตกันอย่างเรียบง่ายอาศัยธรรมชาติเป็นหลักในการดำรงชีวิต และมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ และมีประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีตลอดปี ชุมชนบ้านแสนใจพัฒนามีพื้นที่ที่เป็นป่าชุมชนเป็นป่าต้นน้ำเป็นแหล่งอาหาร เป็นแหล่งสมุนไพรที่ชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์ไว้เป็นจำนวนมาก เพราะยังมีการรักษาโรคแบบดั้งเดิม

1.3.4 ด้านการประกอบอาชีพ

ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชไร่และทำสวนผลไม้ เช่น ต้นชา กาแฟ ข้าวโพด สับปะรด ทำสวนยางพารา และมีการปลูกข้าวและผักสำหรับไว้บริโภคในครัวเรือนด้วย ส่วนเรื่องอาหารการบริโภคของชาวบ้านมีกินอยู่อย่างเรียบง่ายอาศัยอาหารจากธรรมชาติจากป่า พืชผักปลูกเอง และเลี้ยงไก่ หมูไว้เป็นอาหาร

1.3.5 ศาสนา

1. ศาสนาอาข่า "อาข่าย่อง" AQ KAQ Z AHL

อาข่าเป็นกลุ่มชนเผ่าที่มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เสมือนชนกลุ่มอื่น ซึ่งมีการประกอบกิจวัตรในการดำรงวิถีชีวิต มาตั้งแต่อดีตกาล 2,700 กว่าปี สามารถตรวจสอบได้จากการนับชื่อบรรพบุรุษที่ชนอาข่าสืบสานมา ที่เรียกว่า “จี” Tsuivq โดยชาวอาข่าจะเรียกศาสนาที่ตนเองสืบสานและปฏิบัติอยู่ว่า “อาข่าย่อง AQ KAQ Z AHL” มีเนื้อหาใน “อาข่าย่อง” จะประกอบด้วย พิธีกรรม ประเพณี และ กฎจารีต ข้อบัญญัติ (กฎหมาย) อยู่ใน “อาข่าย่อง” ดังกล่าว

ตัวอย่าง พระรัตนตรัยพุทธศาสนา กับรัตนตรัยของศาสนา "อาข่าย่อง" สามารถแยกแยะออกได้ 3 ประการ กล่าวคือ

(1) พระพุทธรูปอาข่า ประกอบด้วย เทพเจ้าอาเผ่วหมี่แย้ / จาปีอาหล่อง / อี้มแย้ อี้มซ่า / บรรพบุรุษอาข่า “จี” โดยแต่ละชื่อมีหน้าที่กำเนิดศาสนาและสร้างบทบาทที่ต่างกัน

(2) พระธรรมอาข่า ประกอบด้วย พิธีกรรมประเพณีในรอบปี ภาษิตคำสอน กฎจารีต

(3) พระสงฆ์อาข่า ประกอบด้วย ตำแหน่งตามโครงสร้างการปกครอง เช่น เจ่วมา เจ่วหย่า พี้มา บาจี้ หน้าเหง่อ ขะมา นยี่ผ่า ย่องจ้องอานัม สะมา ฯลฯ

ดังนั้นชนเผ่าอาข่ามีผู้กำเนิดศาสนาตามหัวข้อ (1) และมีพระธรรมคำสั่งสอนในรูปแบบปฏิบัติตามข้อ (2) และผู้สืบสานแบบพระสงฆ์ตามข้อ (3) ที่กล่าวมา

2. ความเชื่ออาข่า

อาข่ามีความเชื่อที่ใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างมากมาย ซึ่งความเชื่อของอาข่านั้น เชื่อตั้งแต่สิ่งสัมผัสได้ และสัมผัสไม่ได้ สามารถที่จะแยกออกเป็นส่วนๆ ได้ กล่าวคือ

(1) ความเชื่อด้านการประกอบอาชีพ "อึมค่านือจอง" Uml kal nui jah

ความเชื่อนี้อาข่าเรียกว่า “อึมค่านือจอง” Uml kal nui jah ด้วยเหตุที่อาข่าหรือชนเผ่าอื่น ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการประกอบอาชีพได้ ซึ่งอาข่าเชื่อว่า การประกอบอาชีพนั้นหากผู้ประกอบอาชีพไม่มีความ เชื่อเรื่องกุศลบุญแล้ว การใช้กำลังอย่างเดียวไม่สามารถผลิตอาหารให้พอเพียงได้ ต้องอาศัยกุศลบุญด้วย จึง จะทำให้ผู้ประกอบอาชีพประสบผลสำเร็จได้ อาข่ามีภาษิตกล่าวไว้ว่า “กือหล่อง จ่าเออ หม่าจี้ ฎ่าชะจ่าเออ หม่าโหละ” Gui Lahq Dzaq eu Maq jil Ghaq Qav Dzaq eu Maq Lovq หมายถึง บุญกินไม่หมด แรงกินไม่พอ

(2) ความเชื่อต่อจิต วิญญาณ “ยอซ้อง นือจอง” Yaw sahl nui jah

“ยอซ้อง นือจอง” Yaw sahl nui jah เป็นความเชื่ออีกด้านหนึ่งที่ชนอาข่าได้สืบสานใช้มา เช่นเชื่อว่า คนต้องมีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย สรรพสิ่งทุกอย่างมีเจ้าของหรือวิญญาณ อาข่าเรียกว่า “สะล้า” Savq lal หรือ ศาสนสถานเช่น ศาลพระภูมิ ประตูปูบ้าน ฯลฯ ย่อมมีวิญญาณ (เจ้าของ) สิ่งสถิตย์อาศัยอยู่ จึงห้ามผู้ใดล่วงละเมิด ซึ่งหากล่วงละเมิดแล้วจะส่งผลต่อการดำรงชีวิตอยู่ไม่ปกติสุขได้

1.3.6 ความเชื่อการประกอบพิธีกรรมประเพณี

การประกอบพิธีกรรม ประเพณี เป็นความเชื่อหนึ่งที่อาข่าได้สืบสานต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน โดยอาข่าเรียกว่า “ลื้อแซ้ย นือจอง” ประกอบพิธีกรรมประเพณีจะนำไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และมีความอุดมสมบูรณ์นำไปสู่ครอบครัวและตนเอง ด้วยเหตุผลนี้เองจึงทำให้อาข่ามีพิธีกรรมประเพณีมากมายที่สืบทอดและปฏิบัติต่อกันมายาวนาน

1.3.7 ศาสนสถานอาข่าและความเชื่อ

1. ชิงช้าใหญ่ หรือเรียกว่า หละ เฉ่อ มา

เป็นศาสนสถานที่เกิดขึ้นในเทศกาลประเพณีไล่ชิงช้าของอาข่าและจะใช้ประโยชน์เพื่อเล่นในเทศกาลประเพณีไล่ชิงช้าเท่านั้น หากไม่มีเทศกาลประเพณีไล่ชิงช้าแล้ว จะไม่เล่นชิงช้าซึ่งชาวอาข่าจะให้การเคารพนับถือห้ามให้ใครไล่เล่น โดยเด็ดขาดในยามที่ไม่มีเทศกาลประเพณีดังกล่าว โดยมีข้อห้ามหลังจากไม่มีประเพณี ดังนี้

1. ห้ามจับแตะต้อง
2. ห้ามไล่เล่น
3. ห้ามทำลาย

2. ประตูลูบ้าน หรือเรียกว่า ล้อ ช่อง หรือ ล้อง ช่อง

โดยที่บุคคลภายนอกจะรู้จักในชื่อของ “ประตูผี” ตามความเชื่อของชาวอาข่า นั้น เชื่อว่าประตูลูบ้านทำหน้าที่แสดงถึงเขตกันระหว่างสิ่งชั่วร้าย (ผีร้าย) กับมนุษย์ โดยประตูลูบ้านของชาวอาข่าจะสร้างไว้บริเวณปากทางเข้าหมู่บ้านไว้ในทางทิศเหนือและทิศใต้ โดยประตูลูบ้านที่อยู่ทางทิศเหนือนั้นจะเป็นประตูของเพศผู้ในส่วนของผู้เป็นของทางทิศใต้จะเป็นประตูของเพศเมีย โดยมีการแกะไม้สลักประดับประดาไว้ เช่น ตึกตาเพศชาย หญิง นก ลูกช้าง เส้นเงิน เส้นทอง และอื่นๆ ดังนั้น ชาวอาข่า จะให้ความเคารพ กราบไหว้ ประตูลูบ้าน และปลูกสร้างขึ้นใหม่ในทุกปี ปีละ 1 ครั้งในของทุกชุมชน โดยมีข้อห้ามในการรักษา ดังนี้

1. ห้ามจับแตะต้อง ดุหมั่น ลบหลู่
2. ห้ามทำลายด้วยวิธีการใดๆ
3. ห้ามตัดไม้ หรือทำสกปรกบริเวณนี้

3. ศาลพระภูมิชุมชน หรือเรียกว่า มี ซ้อง

เป็นสถานที่สำคัญและมีความศักดิ์สิทธิ์ของชาวอาข่า เนื่องจากสถานที่แห่งนี้ชาวอาข่าเชื่อว่าเป็นที่สิงสถิตของดวงวิญญาณ ผู้คุ้มครองชุมชน และเจ้าที่ เจ้าป่า เจ้าเขา ของทุกศาสนา เพื่อปกป้องให้คนในชุมชนรวมไปถึงชุมชนนั้นปลอดภัยไม่ประสบต่อภัยพิบัติและให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขสงบ ในชุมชน โดยชาวอาข่าจะมีการสร้าง และ

ประกอบพิธีบูชาเช่นไหว้ ปีละ 1 ครั้ง หรือหากชุมชนนั้นมีปัญหาโรคร้ายก็สามารถที่จะบูชาเช่นไหว้ได้มากกว่า 1 ครั้งได้ โดยมีข้อห้าม ดังนี้

1. ห้ามตัดไม้ ห้ามลบหลู่ดูหมิ่น ห้ามใช้มีด หรือทำลายสิ่งต่างๆ ในบริเวณนั้น
2. ห้ามใช้อาวุธทุกชนิด ยิ่งผ่านพื้นที่นี้เด็ดขาด

4. ความเชื่อของชาวอาข่าที่มีต่อผู้หญิง

โดยมีความเชื่อว่าลูกผู้หญิงที่เกิดมานั้นถึงแม้จะเกิดมาในตระกูลของตัวเองแต่ไม่สามารถที่จะอยู่ร่วมสืบสายสกุลที่ตนเองนั้นเกิดมาได้ เนื่องจากได้หากเติบโตขึ้นแล้วผู้หญิงก็ต้องออกเรือนแต่งงานกับชายตระกูลอื่น ชาวอาข่าจึงเชื่อว่า “ผู้หญิงเป็นชีวิตของผู้อื่น” ซึ่งเหมือนกับการออกไปแต่งงานแล้วนั้น ฝ่ายหญิงจะต้องเรียกชื่อ พ่อแม่ของผู้อื่น (สามี) มาเป็นบิดามารดาของตนเองแทนจึงเป็นที่มาของความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงเป็นชีวิตของผู้อื่น ถึงแม้ว่าจะแต่งงานออกเรือนกับชายตระกูลอื่นไปแล้วนั้นผู้หญิงก็ยังไม่ได้มีชีวิตที่เป็นอิสระ ยังต้องจัดสรรอาหาร หรือทำงานบ้านตามสุภาสิตของอาข่าที่ว่า “หย่า หมี่ เจ้ส้า อามา อาม้อง เจ้จ่า ข่า หล่า” มีความหมายว่า ผู้หญิงนั้นเป็นคนจัดหา ส่วนผู้ชายนั้นเป็นเสือนั่งกิน ตามสุภาสิตนี้จึงทำให้ผู้หญิงนั้นทำงานหนักมากกว่าคนชนเผ่าอื่น ทั้งทำงานบ้านงานเรือน รวมไปถึงข้าวปลาอาหารด้วย

และถึงแม้จะออกเรือนไปแล้วนั้นหากชีวิตของผู้หญิงก้าวเข้าสู่วัยทองวัยที่ไม่สามารถที่จะมีบุตรได้แล้วผู้หญิงที่ไปแต่งงานกับผู้อื่นจะต้องเข้าทำพิธีกรรมที่เรียกว่า “แย้ ค่อง ส่อ” เป็นพิธีกรรมที่ฝ่ายหญิงนั้นจะต้องจ่ายค่าสินสอดหรือที่เรียกว่าค่าน้ำนมให้กับทาง บิดา มารดา ของตนเอง และหลังจากการทำพิธีเสร็จสิ้นแล้วจะถือว่าชีวิตของฝ่ายหญิงนั้นจะเป็นของตระกูลที่ตนเองนั้นได้ไปแต่งงานด้วย และจะหลุดพ้นจากตระกูลเก่าของตนถือว่าไม่มีหนี้ชีวิตต่อกันแล้ว จากสาเหตุนี้จึงทำผู้หญิงอาข่าไม่มีลำดับชื่อบรรพบุรุษทางครอบครัว บิดา มารดาเพราะถือว่าไม่สามารถที่จะสืบสายโลหิตได้ จึงทำให้ความสำคัญของผู้หญิงอาข่าในเชิงการสืบทอดวงศ์ตระกูลนั้นมีน้อยกว่าผู้ชาย

1.4 ทูทางสังคม

1.4.1 เครือข่ายทางสังคม

1. องค์การบริหารส่วนตำบล ส่งเสริมและเข้ามาสนับสนุนในเรื่องของปัจจัยและงบประมาณในการจัดทำกองทุนและโครงการต่างๆ ในชุมชน

2. มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการสนับสนุนสุขภาวะเด็กที่อยู่ในชุมชน ในการทำโครงการเด็กดอยกินดี เพื่อส่งเสริมสุขภาวะให้เด็กนั้นแข็งแรงไปตามวัย โดยการสนับสนุนและให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและการบริโภคของเด็กๆ ด้วย

3. กลุ่มสตรี เป็นกลุ่มที่มีเครือข่ายทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน คือการรวมกลุ่มกันของสตรีในหมู่บ้านเพื่อช่วยกันทำงานและส่งเสริมการประกอบอาชีพ โดยจะมีการเข้าประชุมเพื่อพัฒนาอาชีพในแต่ละหมู่บ้าน เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้กระดาษ การถักกระเป๋าผ้า เป็นต้น เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการว่างงานของคนในหมู่บ้าน

4. ผู้นำทางสังคม ผู้นำโดยตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน (พ่อหลวง) เป็นผู้ใหญ่บ้านที่คอยช่วยเหลือ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน และคอยประสานงานกับทางเครือข่ายทางสังคมต่างๆ เพื่อนำการพัฒนาเข้ามาสู่ในชุมชน

5. ผู้นำโดยธรรมชาติ แม่หลวงใหญ่ (ภรรยาของพ่อหลวง) เป็นคนคอยสนับสนุนและช่วยเหลือ ได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชนไม่ต่างกับผู้ใหญ่บ้าน

6. กองทุนผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุบางส่วนที่ไม่ได้รับสัญชาติไทยจึงทำให้ไม่ได้รับเบี้ยเลี้ยงผู้สูงอายุจากทางภาครัฐ ทางหมู่บ้านจึงจัดทำกองทุนผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนคนในชุมชน โดยผ่านเงินดอกเบี้ยจากกองทุนหมู่บ้านให้กับผู้สูงอายุที่ยังไม่มีสัญชาติ เดือนละ 1000 ต่อคน

1.5 ทูทางปัญญา

เนื่องจากหมู่บ้านสนใจพัฒนานั้นเป็นหมู่บ้านชาติพันธุ์จึงมีการปักลายเสื้อผ้า ของเครื่องใช้ต่างๆ เป็นลวดลายของตนเองเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับกลุ่มของตนเองจึงมีการปักลายบนเสื้อผ้า กระเป๋าและของใช้ต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดเป็นทุนทางปัญญาของคนในชุมชนในการปัก

กระเป๋าด้าอาข้า ที่นำส่งออกขายให้กับหลากหลายพื้นที่ในจังหวัดเชียงราย และยังรวมไปถึงตลาดของต่างประเทศ เช่น อเมริกา เป็นต้น

1.6 ทูทางทรัพยากร

1.6.1 ทรัพยากรธรรมชาติ

หมู่บ้านแสนใจพัฒนานั้นมีพื้นที่ตั้งเป็นภูเขาและบริเวณโดยรอบนั้นมีแต่ป่าและมีสภาพดินที่ดี จึงทำให้การปลูกพืชผัก นั้นเป็นไปได้อย่างดี ชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยพืชผลส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วย ข้าวโพด กาแฟ ไข่ไก่ ไบชา สวนยาง และทุนทางธรรมชาติ เช่น ดอกก้าง และสมุนไพรทางธรรมชาติ

1.6.2 สถานที่

1. โบสถ์

ส่วนใหญ่แล้วคนในชุมชนนั้นนับถือศาสนาคริสต์ ทำให้ในชุมชนนั้นมีโบสถ์ตั้งอยู่ในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนสามารถใช้สถานที่แห่งนี้ประกอบพิธีทางศาสนา และเป็นศึกษาเล่าเรียนศาสนาและคำสอนของศาสนา และถึงแม้คนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาคริสต์ แต่ก็ยังมีศาสนาอื่นรวมอยู่ด้วย เช่น ศาสนาพุทธ และในบริเวณชุมชนยังมีศาสนสถานของศาสนาอื่นด้วย เช่น สำนักสงฆ์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันมาฆบูชา เป็นต้น

2. โรงเรียนดอยแสนใจ (ดชด. อนุสรณ์)

ในชุมชนยังมีโรงเรียนดอยแสนใจ (ดชด. อนุสรณ์) เป็นทุนทางสังคมของชุมชนอีกด้วย เนื่องจากในบริเวณรอบๆ นั้นชุมชนแสนใจพัฒนาเป็นชุมชนที่มีโรงเรียนตั้งอยู่ และโรงเรียนไม่เพียงแต่เปิดรับการเรียนการสอนเฉพาะเด็กๆ ที่อยู่หมู่บ้านแสนใจพัฒนา รวมไปถึง อาโยะใหม่ อาโยะอนามัย แสนใจใหม่ และเด็กๆ จากประเทศพม่าอีกด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้อาณาเขตของชาตินั้นมีความรู้เพื่อนำไปพัฒนาประเทศและสามารถนำความรู้เหล่านั้นไปประกอบเลี้ยงชีพตนเองต่อไปได้ และในโรงเรียนไม่เพียงแต่จะสอนองค์ความรู้ที่ควรจะได้รับ

เท่านั้น แต่ยังมีสวดแทรกวัฒนธรรมอาข่าเข้าไปไว้ในการเรียนการสอนด้วย เช่นการเพิ่มหลักสูตรภาษาอาข่าเข้าไปไว้ในการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 - ปีที่ 6 และในวิชาการงานอาชีพยังมีการสอนทำกระเป๋ าอาข่าและหากมีผลงานดี สามารถทำมาขายให้กับโรงเรียนเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับ ครอบครัวได้อีกด้วย

1.6.3 ประชาชนชาวบ้าน

แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญนั้นไม่เพียงที่มีแต่โรงเรียนหรือ ศาสนสถานเท่านั้น แต่ใน ชุมชนสนใจพัฒนายังมีประชาชนบ้านที่จะคอยสอนเรื่องของการอนุรักษ์วัฒนธรรมอา ข่าให้กับตนรุ่นหลัง ได้สืบทอดต่อไป โดยมีคุณครู จำลอง เชอหมั่น เป็นประจักษ์ชุมชน คอยสนับสนุนในเรื่องของการสอนเต้นรำ ร้องเพลงอาข่า การประกอบอาหารดั้งเดิม รวมไปถึงการเล่นดั้งเดิมต่างๆ ให้กับเด็กๆ ในชุมชนตนเองและชุมชนใกล้เคียง เพื่อ ไม่ให้วัฒนธรรมที่สวยงามนี้หายไปและสืบทอดให้คนรุ่นหลังๆ ได้เห็นและอนุรักษ์ไว้ ซึ่ง เป็นอีกหนึ่งทุนทางสังคมของชุมชนคอยสนใจ

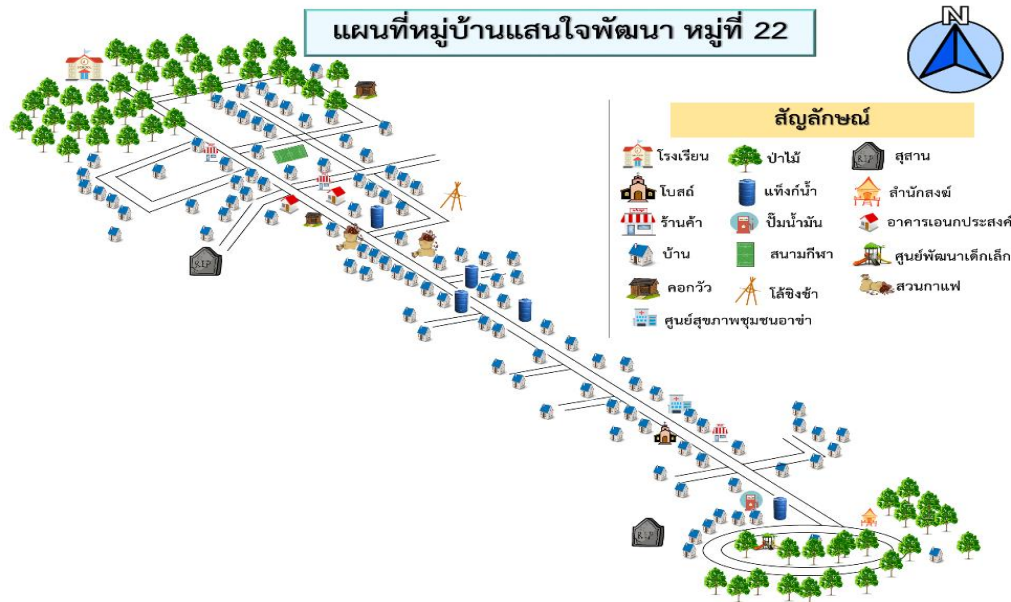
1.7 การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน

1.7.1 วิธีการศึกษาโดยใช้เครื่องมือ 7 ชิ้น ดังนี้

1. แผนที่เดินดิน

แผนที่เดินดินเป็นเครื่องมือที่จะแสดงให้เห็นถึงภาพรวมทางกายภาพของชุมชนได้ อย่างชัดเจน ครบถ้วน โดยจะแสดงถึงสภาพแวดล้อม ภูมิภาค สภาพความเป็นอยู่ของคนใน ชุมชน รวมไปถึงแหล่งที่ตั้งของชุมชน อีกทั้งยังเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นเครื่องมือ ที่ผู้ศึกษาได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและนอกจากนั้นยังได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนโดยการ ดึงคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวาดแผนที่เดินดินเพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ ศึกษา และมี ส่วนร่วมในการเรียนรู้ชุมชนของตนเองด้วย เพราะคนในชุมชนเป็นบุคคลที่เป็นเจ้าของชุมชนย่อม มีความรู้เกี่ยวกับที่ตั้งและสถานที่สำคัญในชุมชนมากกว่าผู้ศึกษา และนอกจากนั้นยังทำให้ผู้ ศึกษาได้เห็นถึงกลุ่มเป้าหมายที่จะสามารถทำงานต่อไปได้ การใช้แผนที่เดินดินจึงถือว่าเป็น อุปกรณ์ในการใช้ในการเรียนรู้ได้ดีและลึกซึ้ง สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วโดยผ่านการใช้ทักษะ

ทางสังคมสงเคราะห์เข้าช่วยในการลงพื้นที่ทำแผนที่ คือการสร้างสัมพันธ์ภาพร่วมกับคนในชุมชน รวมถึงหลักการในการลงเยี่ยมบ้าน และเป็นอีกหนึ่งของการศึกษาชุมชนที่สำคัญ เนื่องจากทำให้เห็นจุดสำคัญในการศึกษาเรียนรู้และได้มาซึ่งข้อมูลที่สำคัญในการทำงานต่อไป และยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับคนในชุมชนได้อีกด้วย

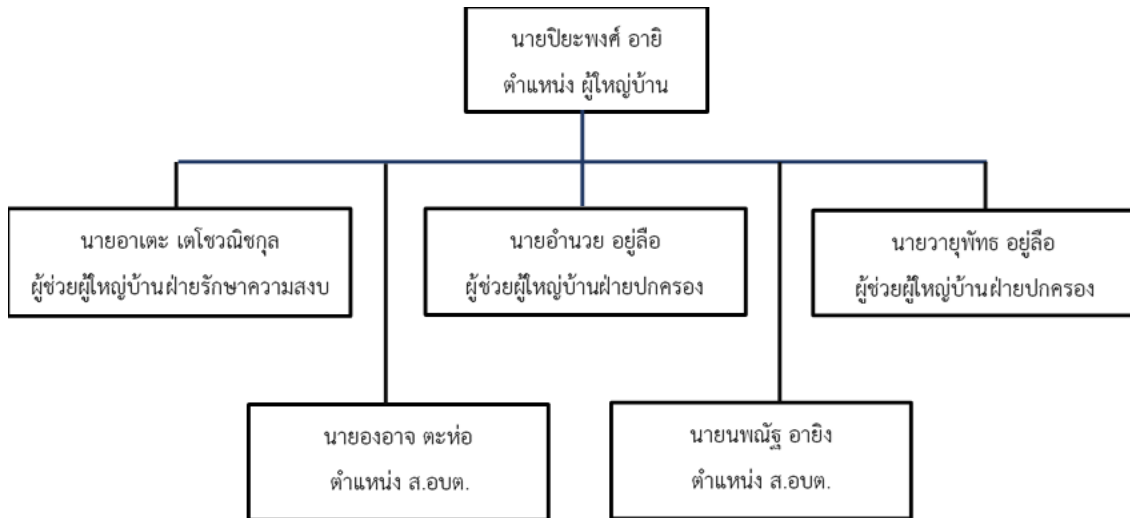
รูปที่ 2 แผนที่เดินดินชุมชนบ้านแสนใจพัฒนา

2. โครงสร้างองค์กรชุมชน

การเข้าไปเรียนรู้ถึงโครงสร้างองค์กรชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจะช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าถึงชุมชน และเห็นถึงมิติความสัมพันธ์ในชุมชนได้อย่างชัดเจน ว่าคนกลุ่มไหนมีบทบาทต่อชุมชนในเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้ศึกษาจัดการความสัมพันธ์ของผู้ศึกษากับชุมชนได้ รวมไปถึงเห็นศักยภาพของชุมชนซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะนำให้ผู้ศึกษานั้นต่อยอดสู่การเรียนรู้ชุมชน และการนำเข้าไปสู่โครงการเพื่อการพัฒนาของคนในชุมชน รวมไปถึงการรวมตัวเป็นกลุ่มหรือเครือข่ายทางสังคม องค์กรชุมชนจึงเป็น “ทุนทางสังคม” ที่สำคัญที่มีอยู่ใกล้ตัวคนในชุมชนเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา สนับสนุน และการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นมาได้

2.1 โครงสร้างการปกครองชุมชนสนใจพัฒนา

หมู่ที่ 22 ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัด เชียงราย

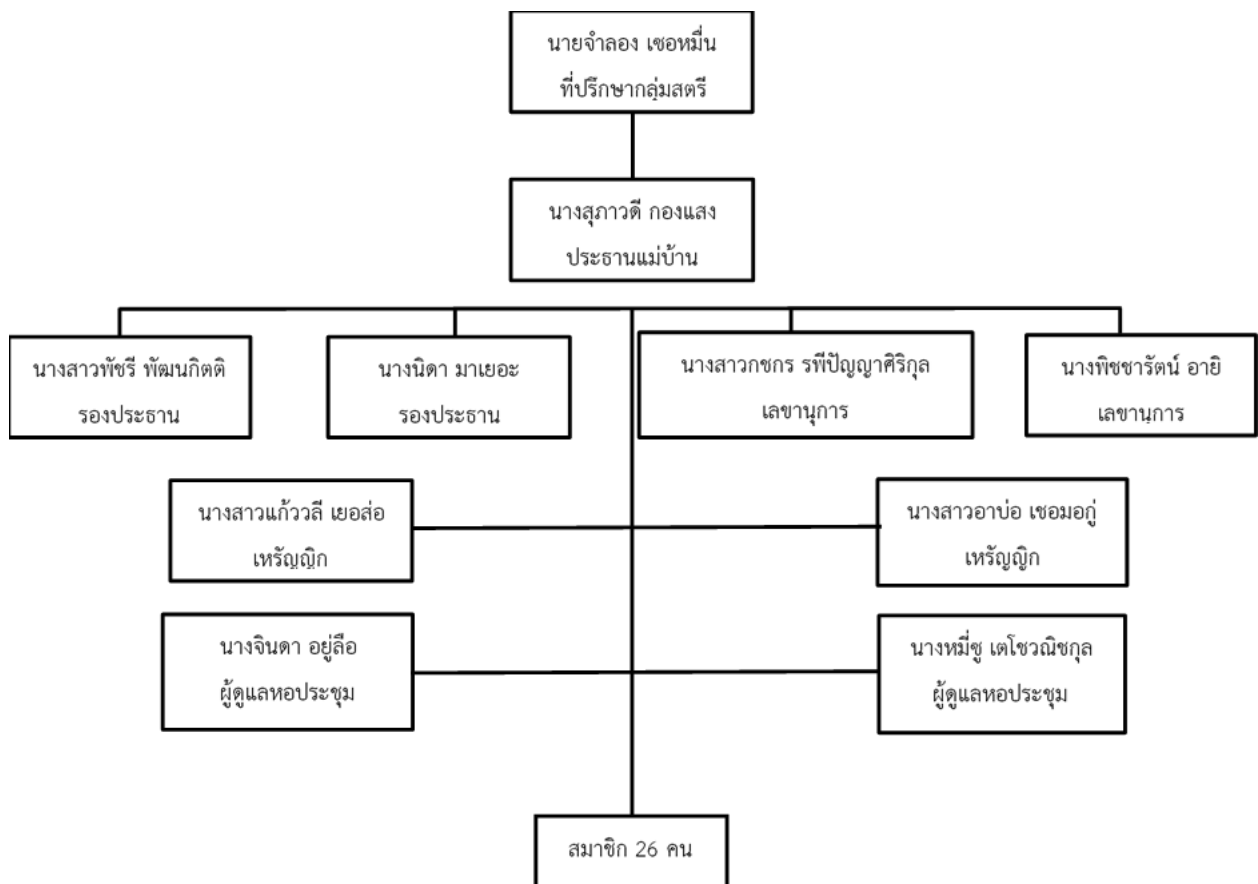
โดยที่โครงสร้างการปกครองชุมชนของชุมชนสนใจพัฒนาจะประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชนที่ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่คนในชุมชน โดยมีหน้าที่หลักๆ ดังนี้

1. สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น ให้มั่นคง แข็งแรงและมีความยั่งยืน
2. รับฟังปัญหาและความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของคนในชุมชน แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือคนในชุมชนได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง
3. แจ้งคนในชุมชนให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดป้องกันอันตรายสาธารณะอันที่มีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย
4. จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

ในโครงสร้างที่เป็นทางการนั้นไม่ได้มาใช้รูปแบบของการเป็นสมาชิกและคณะกรรมการในการบริหารชุมชนในรูปแบบของผู้ใหญ่บ้านเพียงอย่างเดียว ในส่วนของหมู่บ้านดอยสนใจพัฒนา

นั้นยังมีระบบการปกครองที่เป็นทางการของกลุ่มสตรีของชุมชนที่ทำงานร่วมกับคณะกรรมการในชุมชนอีกด้วย โดยมีหน้าที่การจัดการในเรื่องของงานที่เป็นงานฝีมือ และมีการเสริมสร้างทักษะในการประกอบอาชีพให้กับกลุ่มคนที่ว่างงาน และรวมไปถึงผู้สูงอายุในชุมชนอีกด้วย

2.2 โครงสร้างกลุ่มสตรีของชุมชนสนใจพัฒนา

ถึงแม้ว่าจะทำให้เห็นผังการปกครองแบบเป็นทางการแล้วนั้นในชุมชนสนใจพัฒนานั้นยังมีระบบการปกครองที่มาในรูปแบบของความไม่เป็นทางการอีกด้วย

3. ประวัติศาสตร์ชุมชน

ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ผ่านมาของชุมชนในช่วงเวลาหนึ่ง บอกเล่าจากมุมมองของชุมชนเอง อาจแตกต่างจากที่รัฐหรือนักวิชาการเขียน โดยผ่านการผสมผสานข้อเท็จจริง จินตนาการ และความทรงจำของท้องถิ่น ถูกสืบทอดผ่านเรื่องเล่า ตำนาน สถานที่ บ้านทึก ขนบธรรมเนียม แบบแผนการปฏิบัติต่าง ๆ ของชุมชน โดยมีเส้นแบ่งเวลามากำหนดเรื่องราวของพัฒนาการของชุมชน การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนจึงเป็นเหมือนกับการได้เข้าใจคนคนหนึ่งว่าเขามีความเป็นมาอย่างไรผ่านประวัติศาสตร์ชุมชน ทำให้ผู้ศึกษาช่วยลอคคอดีหรือภาพลักษณ์แบบเหมารวม เช่นเข้าใจสาเหตุที่ชุมชนไม่เข้าร่วมกิจกรรม และยังทำให้เราสามารถเลือกวิธีการทำงานกับชุมชนให้สอดคล้องกับประสบการณ์ ความคาดหวัง และศักยภาพของชุมชนได้ดีขึ้น

4. ประวัติบุคคลสำคัญของหมู่บ้านแสนใจพัฒนา

ประวัติชีวิตหรือเรื่องราวประสบการณ์ของคนในชุมชนช่วยให้เราเห็นว่าค่านิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเคยเป็นเรื่องนามธรรมนั้นมีรูปธรรมการแสดงออกมาเป็นอย่างไร ค่านิยมหรือวัฒนธรรมเรื่องใดที่มีความสำคัญและมีผลรูปธรรมต่อชีวิตของผู้คนอย่างไร ประวัติชีวิตของคนแต่ละรุ่นในชุมชนสะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี การศึกษาประวัติชีวิตทำให้เราเห็นถึงศักยภาพและทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่มีอยู่ในชุมชน การเรียนรู้เรื่องราวประวัติชีวิตช่วยเติมเต็มความเป็นมนุษย์ให้กับงานชุมชนช่วยให้งานมีความหมาย

รูปที่ 3 นายจำลอง เชอหมื่น

4.1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ นายจำลอง นามสกุล เซอหมื่น วันเกิด 3 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2511 อายุ 51 ปี
 กรุปเลือด โอ ที่อยู่ปัจจุบัน 24/1 หมู่ที่ 22 ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง
 จังหวัดเชียงราย

4.2 ประวัติการศึกษา

- ปี พ.ศ. 2525 จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียน ตชด. บขส.บ้าน
 แสนใจ จากนั้นเรียนต่อ ศึกษาผู้ใหญ่ ภาคกลางคืน เพื่อสอบเทียบในระดับชั้น
 ประถมศึกษาปีที่ 6
- ปี พ.ศ. 2529 หลังจากจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ครูจำลองได้เข้า
 ทำงานเป็นครู ที่โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) เมื่อวันที่ 11 เดือน พฤศจิกายน
 พ.ศ. 2529
- ศึกษาต่อ การศึกษาผู้ใหญ่ (กศน.) แม่ฟ้าหลวงจนจบระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการ
 เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย
- เข้ารับการอบรม สาขาวิชาแพทย์แผนไทย จำนวน 400 ชั่วโมง จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ
 เชียงราย
- 9 มิถุนายน พ.ศ. 2557 สำเร็จระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิต
 สาขาวิชาประถมวัย
- ปัจจุบัน ประกอบอาชีพ ข้าราชการครู ณ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแสนใจ (ห้วยसानใหม่)

4.3 ประวัติครอบครัวและชีวิต

ครูจำลองเป็นคนไทย กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ครูจำลองมีพี่น้องร่วมพ่อแม่เดียวกันจำนวน
 ทั้งสิ้น 12 คน ผู้หญิง 6 คน ผู้ชาย 6 คน ครูจำลองเป็นบุตรคนที่ 12 ของครอบครัว ครูจำลอง
 เดิมที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่ พญาไพรลี้หู่ เชียงราย เมื่ออายุ 7 ปี ครูจำลองได้อพยพจากพญาไพรลี้หู่
 ตามครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานใหม่อาศัยที่ ดอยแสนใจพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน

ครอบครัวครูจำลองเดิมที่ประกอบอาชีพทำไร่ทำสวน ปลูกข้าวปลูกข้าวโพด เมื่อโตขึ้น
 ครูจำลองแยกตัวมาสร้างบ้านสร้างครอบครัว กับภรรยา โดยมีบุตรทั้งสิ้น 2 คน คือ

นางสาว ธันนิก เชอหมื่น อายุ 17 ปี (เสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ. 2561) และนายยุทธชัย เชอหมื่น อายุ 16 ปี โดยที่ครูจำลองและภรรยาได้หย่าร้างกัน เมื่อปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา

ปัจจุบันครูจำลองประกอบอาชีพเป็นข้าราชการครู ตำแหน่ง รักษาการแทนผู้อำนวยการศูนย์เด็กเล็กบ้านห้วยसानใหม่ ครูจำลองได้ชื่อว่าเป็นครูผู้รักษาสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมของอาข่าแห่งหมู่บ้านดอยแสนใจพัฒนา วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวอาข่า อาทิ การขับร้องเพลงดั้งเดิมของอาข่า การเต้นรำประกอบจังหวะดั้งเดิมของอาข่า การประกอบอาหารสุขภาพดั้งเดิมและการรักษาโรคด้วยสมุนไพรอาข่า โดย ในการแสดงเต้นรำและการขับร้องเพลงอาข่าดั้งเดิมครูจำลองเล่าว่าตนได้เรียนรู้จากการที่ในวัยเด็กได้มีโอกาสติดตามรุ่นพี่ที่โรงเรียนไปงานเทศกาลทุกเทศกาลที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน รวมไปถึงเมื่อตกเย็นในอดีตในหมู่บ้านจะมี ‘ลานละเล่น’ กลางหมู่บ้านเพื่อให้ชาวอาข่าในหมู่บ้านได้มาชุมนุมทำกิจกรรมร้องเล่นเต้นรำกัน รวมไปถึงการร้องเพลงเกี่ยวพาราสีหาคู่ครองระหว่างหญิงชายในหมู่บ้าน และจากการเข้าร่วมกิจกรรมหมู่บ้านทุกๆ วันทำให้ครูจำลองจดจำท่าทางการเต้นและการขับร้องเพลงอาข่าดั้งเดิมไว้

ย้อนกลับไปเมื่อ 40 ปีที่แล้ว สมัยที่ครูจำลองยังเป็นวัยเด็ก ในพื้นที่ที่ราบสูงภูเขา รวมทั้งพื้นที่ชุมชนบ้านแสนใจพัฒนาการสร้างบ้านเรือนเป็นแบบดั้งเดิม วัสดุที่นำมาสร้างบ้านมาจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่สร้างเป็นพื้นและตัวบ้าน การห้วยคามสร้างเป็นหลังคาบ้าน เป็นต้น อีกทั้งในอดีตนั้น วัฒนธรรมประเพณีของชาวอาข่าจะเคร่งครัดมากกว่าปัจจุบัน การร้องเล่น เต้นรำตามประเพณีต่างๆ ของอาข่าอีกด้วย เช่น ประเพณีปีใหม่ไผ่แดง ประเพณีปีใหม่ลูกช้าง ประเพณีไล่ชิงช้า เป็นต้น และมีการจัดการแสดง การละเล่นกองไฟที่จัดขึ้นทุกค่ำ ณ ลานหมู่บ้าน จะมี การแสดงและการร้องเล่นเต้นรำของหนุ่มสาว แต่เป็นที่น่าเสียดายในปัจจุบัน การละเล่นกองไฟ ลานหมู่บ้านไม่มีเหมือนดังในอดีตแล้วในหมู่บ้านแสนใจพัฒนา ในส่วนของกิจกรรมประเพณีเทศกาลต่างๆ ยังคงมีดั้งเดิม ครูจำลองเล่าว่าการแสดงที่ยากและสนุกที่สุดของชาวอาข่าครูจำลองบอกว่าเป็นการแสดง การเต้น 4 ขาเดียว “ล้อนม ล้อแซะแซะ” ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องราวการละเล่นเกี่ยวกับการแต่งกายและเครื่องประดับของสตรี รวมไปถึงเพลงที่มีความสำคัญที่สุดในบรรดาเพลงพื้นบ้านชาวอาข่า คือเพลง “แซไล่ มอ” เป็นเพลงเกี่ยวกับการตั้งหมู่บ้านใหม่ ซึ่งครูจำลองเล่าว่าเพลงนี้มีความสำคัญมาจนถึงเป็นเพลงที่สร้างแรงบันดาลใจให้ครูจำลองชอบและหลงใหลในการขับร้องและอยากที่จะรักษาอนุรักษ์วัฒนธรรมเดิมอาข่าไว้ต่อไป

ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาหารอาข่าเพื่อสุขภาพและพืชสมุนไพรรักษาโรคครูจำลอง มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาหารอาข่า และการรักษาโรคบางโรคด้วยสมุนไพรดั้งเดิม โดยการเรียนรู้มาจากการตาของครูจำลอง ส่วนใหญ่ในอดีตเมื่อมีบาดแผลหรือมีการเจ็บป่วย เล็กๆ น้อยๆ ชาวอาข่าจ๋านำสมุนไพรพื้นบ้านที่มีอยู่มาใช้ในการรักษาโรคที่เกิดขึ้น เช่น การใช้ใบ เสือโคร่งในการรักษาแผลสด การใบสมุนไพรอาข่าที่ชื่อว่า เบซ่องมาตำแล้วหยอดในหูเมื่อเกิด อาการปวดหู เป็นต้น

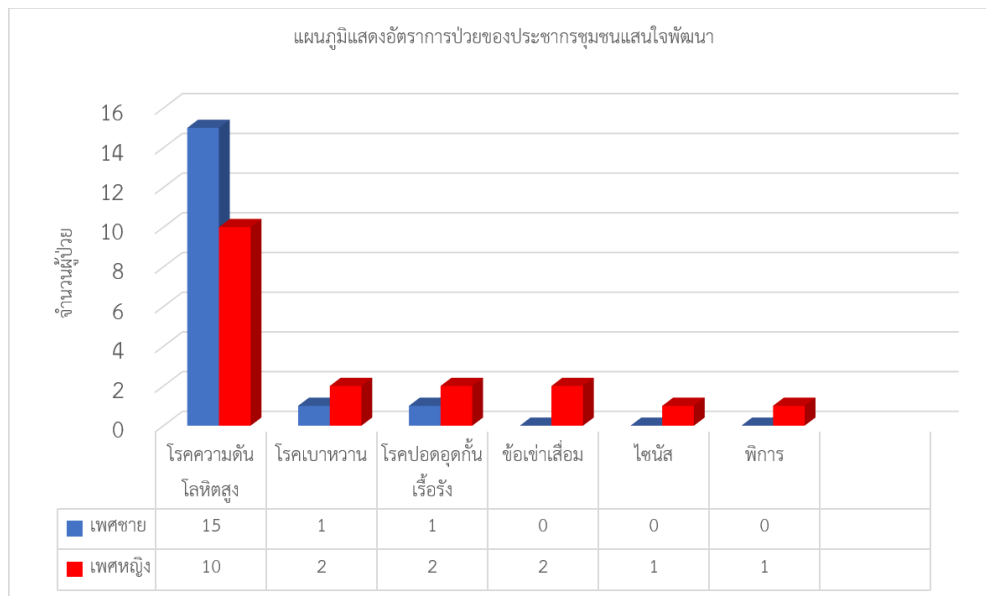
4.4 มุมมองต่อคนรุ่นใหม่และการอนุรักษ์วัฒนธรรมอาข่า

มุมมองของครูจำลองต่อคนรุ่นใหม่สมัยนี้มองว่า คนรุ่นใหม่เริ่มที่จะห่างหายและไม่ค่อย รับวัฒนธรรมดั้งเดิมของอาข่าเท่าไรนัก เนื่องจากจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันการ เจริญเข้ามาสู่พื้นที่ เด็กรุ่นใหม่เริ่มที่จะสนใจในการแสดงการร้องเพลงที่ติดกระแสมากขึ้น และ มองว่าการละเล่นการขับร้องเพลงอาข่าดั้งเดิมเป็นสิ่งที่ยากในการปฏิบัติและล่าสมัยจึงไม่ให้การ สนใจ

ครูจำลองตระหนักและมีความต้องการที่จะให้เด็กรุ่นใหม่ได้อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การละเล่นอันดี ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอาข่าไว้ ปัจจุบันครูจำลองจึงดำเนินการบันทึกเสียงการ ร้องเพลงพื้นบ้านของชาวอาข่าไว้เพื่อในการเปิดให้นักเรียนฟังและเป็นวิทยากรรับเชิญสอนการ ขับร้องเพลงและการเต้นรำอาข่าให้แก่สมาคมแม่บ้านและเด็กที่โรงเรียนต่างๆ รวมไปถึงครู จำลองวางแผนที่จะสร้างห้องรวบรวมผลงานและประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวอาข่า ตั้งแต่ในอดีตเพื่อเป็นห้องที่ให้คนรุ่นใหม่และบุคคลที่สนใจเข้ามาศึกษาอีกทั้งมีการปลูกฝังการ แต่งกายให้แก่เด็กและเยาวชนได้สวมใส่และภูมิใจในการเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมชาวอาข่ารักษา ไว้สืบนานเท่านาน

5. ระบบสุขภาพชุมชน

ระบบสุขภาพชุมชนแสดงให้เห็น “โลกสุขภาพ” ของชาวบ้าน คือ เห็นภาพรวมของระบบสุขภาพที่สามารถเชื่อมโยงกับมิติต่างๆ ของชุมชน เห็นความหลากหลายของวัฒนธรรมสุขภาพที่ดำรงอยู่ในชุมชน เข้าใจถึงวัฒนธรรมความเชื่อ วิถีปฏิบัติ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของท้องถิ่น

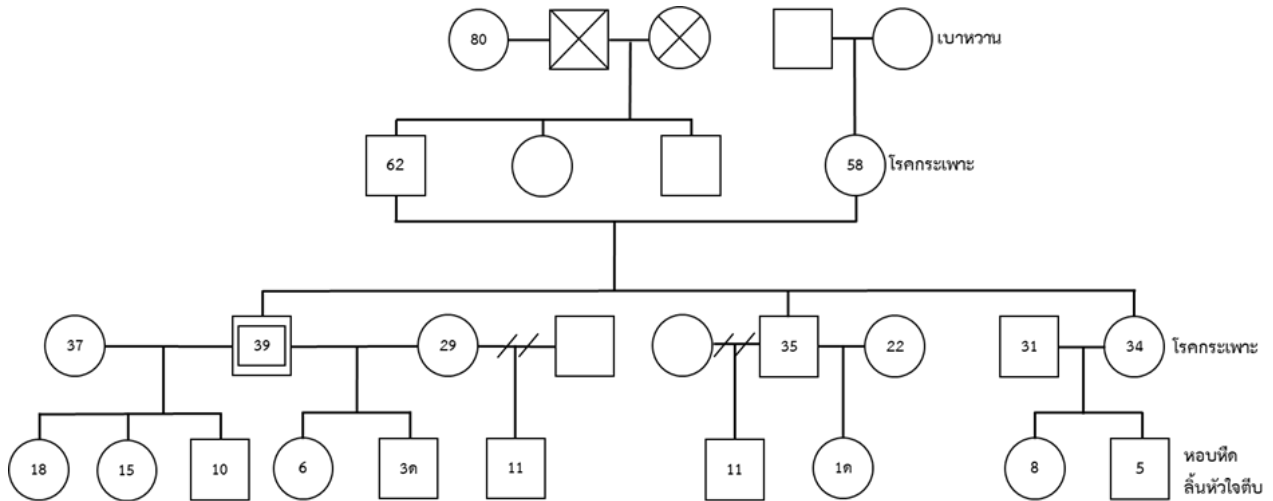

รูปที่ 4 แผนภูมิแสดงอัตราการป่วยของประชากรชุมชนแสนใจพัฒนา

6. ผังเครือญาติ

แผนผังที่เขียนขึ้นเพื่อแสดงระบบความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติ โดยใช้สัญลักษณ์แทนตัวบุคคลและเส้นแสดงความสัมพันธ์ทั้งทางสายเลือด (consanguinity) และความสัมพันธ์จากการแต่งงาน (affinity) บอกถึงความสัมพันธ์ที่เป็นรากฐานที่สุดของชีวิตครอบครัวและจะมีความเกี่ยวข้องกันไปตลอดชีวิต ผังเครือญาติเป็นเครื่องมือง่ายๆ ที่ทำให้เรารู้จักคนในชุมชนได้ดี รู้ว่าใครเป็นใครและมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในอย่างไรกับคนในครอบครัว ประโยชน์สำคัญคือช่วยให้เข้าใจโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ที่แม้จะมีความซับซ้อน หลายตระกูลก็ยังสามารถสืบสาวเชื่อมโยงกันได้ด้วยแผนผังที่เข้าใจง่าย

ผังเครือญาติของผู้นำชุมชนชุมชนสนใจพัฒนา

จากผังเครือญาติซึ่งเป็นครอบครัวของผู้นำชุมชนชุมชนสนใจพัฒนา หมู่ที่ 22 จากรูปภาพจะเห็นได้ว่าเป็นครอบครัวขยายประกอบไปด้วย รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูกหลาน ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ผู้นำชุมชน นายปิยพงษ์ อายุ นั้นได้สมรสกับภรรยาใหญ่และมีบุตรด้วยกัน 3 คน และได้สมรสกับภรรยาเล็กมีบุตรด้วยกัน 2 คน แต่ปัจจุบันผู้นำชุมชนได้อาศัยอยู่บ้านกับภรรยาเล็ก ส่วนบ้านภรรยาใหญ่ก็มีการไปมาหาสู่เป็นบางครั้งเนื่องจากต้องทำงานรับเหมาก่อสร้าง จากการศึกษาพบว่าถึงแม้กฎหมายจารีตของกลุ่มที่จะระบุไว้ว่า ห้ามมีหลายผัวหลายเมีย แต่จะเห็นได้ว่านายปิยพงษ์ อายุ นั้นสามารถมีได้หลายคนซึ่งมองว่าเป็นเรื่องปกติอีกทั้งบรรพบุรุษก็สามารถมีได้หลายคนเช่นกันรวมไปถึงคนในชุมชนอีกด้วย และนอกจากนั้นความสัมพันธ์ของครอบครัวก็ยังมีความขัดแย้งกันอีกด้วย เนื่องจากภรรยาของผู้นำชุมชนนั้นอาศัยอยู่บ้านใกล้เคียงกันจึงทำให้มีการทะเลาะวิวาทกัน จากการบอกเล่าของภรรยาใหญ่ ส่วนความสัมพันธ์กับพ่อแม่ พี่น้อง พบว่ามีความขัดแย้งกันเป็นบางครั้ง แต่ก็มี การไปมาหาสู่กันอยู่เนื่องจากบริเวณอยู่ในพื้นที่เดียวกัน และนอกจากนั้นเครือญาตินี้ไม่มีเพียงเท่านั้น หากแต่มีการแยกทะเบียนบ้านกันออกไปตามฝั่งของผู้ชาย จะเห็นได้ว่านามสกุล อายุ นั้นถือเป็นนามสกุลที่มีมากพอสมควรในชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน

7. ปฏิทินชุมชน

ปฏิทินชุมชนช่วยเข้าใจวิถีชุมชน ซึ่งหมายถึงแบบแผนกิจกรรมเหตุการณ์รวมทั้งประเพณีปฏิบัติของชุมชนที่เกิดขึ้นในรอบปี หรือแต่ละฤดูกาล ทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้สามารถวางแผนการทำงานกับชุมชนได้ดีขึ้น เพราะจะทำให้จัดตารางการทำงานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนได้ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมและถูกจังหวะเวลา

7.1 ปฏิทินชุมชนหมู่บ้านแสนใจพัฒนา

7.1.1 พิธีกรรม ประเพณีอาข่า

การดำเนินชีวิต โดยการมีพิธีกรรมประเพณี อาข่าเรียกว่า “ย่อง ซ้อง โชะ” (Zahl Sahl Qovq) เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต ตั้งแต่เกิดจนถึงตายโดยแบ่งภาคพิธีกรรมประเพณีเป็น 2 ภาคใหม่ คือ พิธีกรรมและประเพณีสำหรับคน และ พิธีกรรมประเพณีสำหรับภาคคนตาย

ภาคที่ 1 : พิธีกรรมและประเพณีสำหรับคนเป็น เรียกว่า “แดะ ย่อง” (Dehvq Zahl) เป็นการประกอบกิจกรรมพิธีกรรม ประเพณีทางศาสนาของชนเผ่าอาข่า ในชีวิตประจำวัน ของทุกเพศ ทุกวัย ตั้งแต่พูด กิน แต่งกาย ทำงาน ฯลฯ อาข่าเรียกการปฏิบัติเหล่านี้ว่า “แดะ ย่อง” (Dehvq Zahl)

ภาคที่ 2 : พิธีกรรมประเพณีสำหรับคนตาย อาข่าเรียกว่า “ซี่ ย่อง”(Sil Zahl) เป็นขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม เกี่ยวข้องกับคนตาย

ปฏิทินประเพณี												
ประเพณี เดือน	มกราคม	กุมภาพันธ์	มีนาคม	เมษายน	พฤษภาคม	มิถุนายน	กรกฎาคม	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน	ธันวาคม
ปีใหม่ลูกช้าง												
ชิงเผ่าป่า												
พิธีกรรมเก็บพันธ์ข้าว												
พิธีกรรมอยู่กรรมป่าไม้จุดไฟเผาป่า												
ประเพณีปีใหม่แซ่แดง												
พิธีกรรมปลูกประตู่หมู่บ้าน												
พิธีบูชาศาลพระภูมิเจ้าที่												
พิธีกรรมปลูกข้าว												
พิธีกรรมไว้อาลัยแก่สัตว์และแมลง												
พิธีกรรมทำบุญในไร่ข้าว												
ประเพณีไล่ชิงชา												
พิธีเชิดชูผู้มีตำแหน่งทางวัฒนธรรม												
พิธีไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ												
พิธีเกี่ยวข้าวครั้งสุดท้าย												
พิธีกินข้าวใหม่												
พิธีทำกระบอกเหล้าใหม่												
พิธีกรรมปีใหม่ลูกช้าง												

รูปที่ 5 ปฏิทินประเพณีหมู่บ้านแสนใจพัฒนา

โดยพิธีกรรมทั้ง 12 เดือนนั้นสามารถที่จะจำแนกเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมกำลังใจได้ดังนี้ เช่น พิธีไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ เปรียบเหมือนเป็นการเคารพคนในครอบครัวที่ล่วงลับไปแล้วให้อยู่ดีกินดีในอีกภพภูมิหนึ่ง และเพื่อให้บรรพบุรุษนั้นคอยดูแลและส่งเสริมให้หน้าที่การงานนั้นไปได้ด้วยดี เหมือนเป็นการเสริมกำลังใจในการใช้ชีวิต และคอยเป็นหลักในการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท และรวมไปถึงพิธีเชิดชูผู้มีตำแหน่งทางวัฒนธรรม พิธีกรรมปลูกประตู่หมู่บ้าน เป็นเหมือนสร้างประตูขึ้นมามากั้นระหว่างสิ่งชั่วร้ายและสิ่งที่ดีงามออกจากกัน เพื่อเป็นการแบ่งเขตของมนุษย์และวิญญาณออกจากกันไม่ให้มาทำร้าย ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บทำให้ชาวบ้านนั้นสามารถที่จะมีกำลังใจในการใช้ชีวิตได้อย่างปกติ เนื่องจากได้ไว้วางใจว่าสิ่งเหล่านี้จะสามารถที่จะปกป้องให้ตนและคนในครอบครัวนั้นปลอดภัยได้ และพิธีบูชาศาลพระภูมิเจ้าที่ มีความคล้ายคลึงกับประตู่หมู่บ้านที่มีการบูชาในปีละครั้งเพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษ หรือเจ้าป่าเจ้าเขา ปกป้องรักษาชุมชนให้สงบสุข ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บใดๆ เข้ามารบกวนคนในชุมชน เปรียบเสมือนเป็นที่พึ่งทางใจให้กับคนในชุมชนทุกคน

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ เช่น พิธีกรรมไว้อาลัยแก่สัตว์และแมลง เนื่องจากพิธีกรรมเผาป่าทำให้สัตว์และแมลงที่อยู่รอบๆ นั้นได้รับผลกระทบ เช่น การทำลายที่อยู่อาศัยหรือจะต้องตายด้วยไฟเผาป่า เนื่องจากการเผาที่ดินทำกินนั้นชาวอาข่าจึงจัดทำพิธีกรรมนี้ขึ้นมาเพื่อที่จะไว้อาลัยให้กับสัตว์และแมลงเหล่านั้นที่พวกเขาได้ทำร้ายจนถึงแก่กรรม

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพ ในเรื่องของการทำเกษตรกรรม เช่น พิธีกรรมเก็บพันธุ์ข้าว ที่มีขึ้นตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน เพื่อที่จะนำมาเพาะพันธุ์ข้าวและนำไปปลูกใหม่ในเดือนพฤษภาคม และทำพิธีกรรมการปลูกข้าวในเดือนนั้นด้วย และในช่วงที่ปลูกข้าวนั้นจะมีการทำบุญในไร่ข้าว เพื่อส่งผลให้ข้าวนั้นออกผลผลิตที่ดีตลอดปี และยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องข้าวครั้งสุดท้ายที่ยังเป็นพิธีกรรมในการประกอบเกษตรกรรม เพื่อเป็นการทำนาอย่างเป็นขั้นตอนและรู้ระยะช่วงเวลาในการปลูกข้าว เนื่องจากสมัยก่อนนั้นไม่มีปฏิทินตั้งโต๊ะเหมือนในปัจจุบันจึงทำให้พิธีกรรมเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นเหมือนปฏิทินการเวลาเพื่อบ่งบอกว่าถึงหน้าการทำเกษตรแล้ว

จากการใช้เครื่องมือทั้ง 7 ชิ้น ในการศึกษาชุมชนสามารถวิเคราะห์สิ่งที่ได้ศึกษาชุมชนโดยแบ่งเป็นมิติในด้านต่างๆ ดังนี้

1. มิติด้านกายภาพ

ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน บ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านที่สร้างด้วยปูน แต่ก็ยังหลงเหลือบ้านที่ยังเป็นบ้าน ที่สร้างด้วยไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยหญ้าคาอยู่บ้างแต่มีจำนวนน้อย บริเวณรอบๆ บ้านก็จะปลูกต้นชา กาแฟ และ ผักสวนครัว จากการศึกษพบว่าบ้านครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวขยาย เพราะมีประชากรที่อาศัยอยู่ มากกว่า 2 รุ่น และจะมีผู้สูงอายุทำหน้าที่ดูแลเด็กๆ ประชากรวัยทำงานจะไม่ค่อยอยู่บ้านเนื่องจากต้องออกไป ทำไร่ ทำเกษตร รวมไปถึงออกไปรับจ้างด้วย บางครัวเรือนมีเพียงเด็กกับผู้สูงอายุอยู่กันเพียงลำพัง เนื่องจาก พ่อกับแม่เดินทางประกอบอาชีพทำงานในต่างจังหวัดหรือบางรายไปทำงานต่างประเทศ

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การเป็นครอบครัวห่วงกลาง เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป มีการโยกย้าย ถิ่นฐานการประกอบอาชีพจากชนบทสู่เมือง เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ในการเลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งครอบครัวห่วงกลางนั้น อาจจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาและความเป็นอยู่ของเด็กๆ และจากการสังเกตยังพบว่าเด็กที่ยังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในช่วง 15 ปี จนถึงชั้น

มัธยมปลาย 16 ปีขึ้นไป มีการตั้งครุฑและแต่งงานจำนวนหลายคน จากการที่ได้เดินทางพาลูกชายของพ่อหลวงที่ต้องไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลแม่จันที่แผนกตั้งครุฑ จากการสังเกตพบว่ามีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวนหลายคนเดินทางมาฝากครุฑ จากการสอบถามพบว่ามีบางรายตั้งครุฑโดยทั้งที่ยังเรียนอยู่ ผู้ปกครองไม่ทราบ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นคุณแม่วัยใส ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาของการท้องก่อนวัยอันควร ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ครอบครัว รวมทั้งทำให้เด็กมีปัญหาด้านสุขภาพขณะตั้งครุฑ และตัวของทารกที่กำลังเกิดมาด้วย

2. มิติทรัพยากร

สภาพโดยรอบของชุมชนมีดินที่อุดมสมบูรณ์สามารถเพาะปลูกพืชได้หลากหลายชนิด อาทิเช่น ชา กาแฟ ข้าวโพด เป็นต้น มีทั้งที่ปลูกในไร่สวน รวมถึงพื้นที่โดยรอบของที่พักอาศัย กาแฟเป็นที่นิยมปลูกกันมากและเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของหมู่บ้าน สายพันธุ์ที่นิยม คือ โรบัสต้า และอาราบิก้า นอกจากนั้นเป็นข้าวโพดและชา ยังเป็นพืชเศรษฐกิจ อีกด้วย จากการสอบถามชาวบ้าน ชาวบ้านบอกว่าบางปีจะมีการปลูกสับปะรดด้วย แต่ในปีนี้ได้ปลูกเพราะราคาตกต่ำ ในการทำการเกษตรชาวบ้านที่ชุมชนสนใจพัฒนานี้ เป็นการเกษตรเพื่อยังชีพผสมกับการทำการเกษตรเพื่อการค้าขาย เนื่องจากต้นทุนเดิมเป็นพื้นที่บนภูเขา มักจะอุดมไปด้วยแร่ธาตุ จึงทำให้พืชพันธุ์ต่างๆเจริญเติบโตได้ดี

แต่ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในชุมชนสนใจพัฒนา คือ ทรัพยากรน้ำ ในชุมชนสนใจพัฒนาบ้านแต่ละหลังคาเรือนจะมีแท่งน้ำเป็นของตนเอง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในชีวิตประจำวันในแต่ละวัน เนื่องจากมีการเปิดปิดน้ำเป็นเวลา หากไม่กักเก็บไว้ น้ำก็จะไม่เพียงพอต่อการใช้ และจากการได้เข้าร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชน คือ การแบกท่อน้ำเพื่อไปต่อน้ำบนภูเขา เป็นระยะทางยาวกว่า 7 กิโลเมตร ซึ่งตลอดทั้งเส้นทางเดินบนภูเขาที่สูงชันนั้นมีเพียงทางเล็กๆ ที่ต้องเดินผ่าน ทำให้ทราบว่าที่ชุมชนจะมีน้ำใช้นั้นมันไม่ใช่เรื่องง่ายเลย สะท้อนให้เห็นว่าแม้ชุมชนจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก แต่วัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในชุมชนก็ยังคงพึ่งพาอาศัยธรรมชาติอยู่ ซึ่งน้ำที่มีการต่อจากภูเขาลงมาสู่ชุมชนนั้นสามารถนำมาดื่ม มาใช้ได้เลย และจากการศึกษาพบว่าชาวบ้านที่ชุมชนนี้ดื่มและบริโภคน้ำจากก๊อกที่ต่อมาจริงๆ รวมถึงการบริโภคผักตามธรรมชาติ

3. มิติวัฒนธรรม

จากการศึกษาชุมชนเป็นระยะเวลา 2 เดือน ทำให้ทราบว่าชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนยังคงมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่าอาข่าไว้อยู่ แต่อาจจะไม่ได้เคร่งครัดมากเท่าในอดีต ซึ่งสังเกตได้จากการแต่งกาย มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ชุตชนเผ่าจะถูกเก็บไว้เฉพาะในพิธีสำคัญๆ เท่านั้น เช่น ประเพณี ไล่ชิงช้า ประเพณีปีใหม่มูลูกช้าง งานบุญขึ้นบ้านใหม่ จะมีการแต่งกายด้วยชุดอาข่าเต็มยศ ครบเครื่องตาม วัฒนธรรมของคนอาข่า ในด้านของความเชื่อก็ยังคงมีความเคร่งครัดอยู่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเข้าไปในป่า เช่น หากจะเข้าไปล่าหมีป่าก็ห้ามนำอาหารที่ทำจากหมูติดตัวเข้าไปรับประทานด้วย เพราะหากนำเข้าไปจะทำให้ไม่สามารถล่าหมีได้ และอีกกิจกรรมที่ดิฉันได้เข้าร่วม คือ พิธีการเข้าโบสถ์ของศาสนาคริสต์ ถึงแม้ดิฉันจะนับถือศาสนาพุทธก็สามารถเข้าร่วมได้ ที่นี่ไม่มีการแบ่งแยกศาสนาแต่อย่างใด และที่นี่ยังคงมีความเชื่อดั้งเดิมในเรื่อง จิตวิญญาณ ภูตผี ปีศาจ ไสยศาสตร์ สิ่งเร้นลับ พิธีกรรมคำสอนที่ได้รับการปลูกฝังมาจากบรรพบุรุษ และสืบทอดปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

และจากการเข้าร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชนหลายๆ กิจกรรม พบว่าคนในชุมชนมีความเรียบง่าย เป็นกันเอง ชยันต์ขันแข็ง และประเด็นที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือ วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ (ปิตาธิปไตย) ที่มีความชัดเจนอย่างมาก ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคในระดับโครงสร้างสังคมและระบบรากฐานของการกดขี่ทางเพศ เป็นโครงสร้างทางการเมืองที่แสวงหาการควบคุมผู้หญิง ลดทอนอำนาจในการตัดสินใจในทุกเรื่องๆ แม้แต่เรื่องเพศ การเลี้ยงดูลูก การแสดงออกถึงความรัก ไปจนถึงการใช้แรงงาน

1.7.2 ประเด็นทางสังคม

1. ระบบสุขภาวะอนามัย

การบริโภค การเกิดขึ้นของเมืองส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งชุมชนสนใจพัฒนามากเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีพฤติกรรมการบริโภคที่อาจจะก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพได้ นั่นก็คือ การบริโภคอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ ในวัยผู้ใหญ่ จากการศึกษาชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรม นักศึกษาพบว่าคนในชุมชนเมื่อมีการกินเลี้ยงสังสรรค์หรือมีเทศกาลเฉลิมฉลอง มักจะฆ่าหมูมาประกอบอาหารในการเลี้ยงแขกที่เข้าร่วมงาน และอาหารนั้นมักจะเป็นอาหารกึ่งสุกกึ่งดิบ มีการผสมเลือดดิบลงไปด้วย ซึ่ง

การบริโภคเช่นนี้มักจะมีผลกระทบตามมา นั่นก็คือ โรคพยาธิ โรคไข้หูดับ เป็นต้น และนอกจากนั้นการบริโภคในวัยเด็กก็เกิดขึ้นเช่นกัน เนื่องจากการตั้งร้านค้าภายในชุมชน ทำให้สามารถเข้าถึงขนมกรุบกรอบหรืออาหารสำเร็จรูปได้มากขึ้น ซึ่งการบริโภคเช่นนี้ส่งผลให้เด็กในชุมชนมีแนวโน้มที่จะเกิดโรคอ้วนได้

2. ระบบเศรษฐกิจ

การส่งออกผลิตภัณฑ์ ชุมชนสนใจพัฒนา เป็นชุมชนที่มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง โดยเฉพาะการปลูกตลาดยาฮา ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมในระดับชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) ที่จะเป็นผู้กระจายรายได้มายังคนในชุมชน โดยการส่งผ้าให้กับแม่บ้านในชุมชน รับไปปลูกตลาดยาฮาที่จะนำไปประกอบเป็นกระเป๋า หรือของที่ระลึกต่างๆ เพื่อที่จะจำหน่ายต่อไป

3. ความเป็นชาติพันธุ์

ประเด็นด้านชาติพันธุ์ เป็นปัญหาต่อเนื่องมาจากเรื่องของที่ดินทำกิน เหมือนคนในชุมชนโดนตีตราจากสังคมภายนอกในเรื่องของความเป็นชาติพันธุ์ โดยในพื้นที่ของคนในชุมชนเป็นพื้นที่ส.ป.ก. (ที่ดินเพื่อการเกษตร) เป็นพื้นที่ดินทำกินเพื่อการเกษตรโดยทางภาครัฐเป็นคนจัดสรรให้ โดยให้ทำอาชีพโดยการเป็นเกษตรกรเท่านั้น โดยชาวบ้านก็ได้ทำสวนผลไม้ สวนยาง และปลูกพืชผักสวนครัวต่างๆ เพื่อเลี้ยงชีพและส่งออกเพื่อค้าขายในการหาเงินเลี้ยงชีพตนเอง แต่การส่งออกขายให้กับนายหน้านั้นส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ผลตอบแทนที่ดีเท่าที่ควร คือมีการปฏิเสธที่จะรับผลผลิตเหล่านี้จากคนในชุมชนเนื่องจากมีชุดความคิดที่ว่าคนในชุมชนไม่มีโฉนดที่ดินจึงปฏิเสธการรับผลผลิตเหล่านั้นเพราะกลัวว่าจะไปขโมยจากของคนอื่นมาขายจึงปฏิเสธการรับซื้อ และในบางครั้งมีการเข้ามาซื้อสินค้าจากคนในชุมชนผ่านพ่อค้าคนกลางมักถูกกดราคาผลผลิตในราคาที่ต่ำจนเกินไป เช่น ราคาสับปะรด ที่รับซื้อในกิโลละ 1 บาท ซึ่งเกิดความแตกต่างกับราคาภายนอกที่ขายในราคาโลกรัมละ 12 บาท ปัจจัยหลักที่ทำให้คนในชุมชนไม่มีทางเลือกคือ ไม่สามารถที่จะนำสินค้าบรรทุกลงไปยังอย่างไรเนื่องจากไม่มีพาหนะนำพาไปยังศูนย์กลางการขายสินค้า และการไม่มีตลาดที่จะใช้ในการลงของได้อย่างจำนวนมาก

1.7.3 ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามกระทบชุมชน

1. ปัจจัยในเรื่องของเทคโนโลยี

ปฏิเสธไม่ได้ว่าเมื่อมีการพัฒนาเข้ามาในสังคมใดสังคมนั้นย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ในการเปลี่ยนแปลงนั้นจะไปทางไหนก็ขึ้นอยู่กับคนในสังคมนั้นๆ ในเรื่องของเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนคือ มีเทคโนโลยีเข้ามาเกิดการเรียนรู้ใหม่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลบุตรหลานเป็นทุนเดิมอยู่แล้วเนื่องจากวิถีชีวิตการทำงานไปเข้าเย็นกลับของคนในชุมชนจึงทำให้ไม่มีเวลาอยู่กับครอบครัว จึงทำให้เด็กในชุมชนนั้น ติดโทรศัพท์เป็นอย่างมาก เด็กบางคนนั้นติดเกมมือถือ ใช้เวลาอยู่กับการเล่นเกมในมือถือมากกว่าการออกไปพบเจอเพื่อนวัยเดียวกันมากกว่า และจากการสังเกตพบว่า ส่วนใหญ่พ่อแม่สมัยใหม่จะเลี้ยงลูกด้วยการบั่นโทรศัพท์ให้ และปล่อยให้บุตรหลานอยู่กับสมาร์ทโฟนเป็นเวลานาน ทำให้ติดติดเป็นนิสัย ไม่สามารถแยกแยะในการทำอย่างอื่นได้

2. องค์การที่เกี่ยวข้องกับชุมชน / ทุนทางสังคม (Social Capital)

ชุมชนสนใจพัฒนาเป็น 1 ใน 21 หมู่บ้าน ที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์กรบริหารส่วนตำบลแม่สลองใน ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 โดยอำนาจหน้าที่ของ อบต. ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3 พ.ศ.2542) เป็นพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้ อบต. มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง กล่าวโดยง่ายก็คือ อบต. เป็นหน่วยงานของรัฐที่ได้รับการถ่ายโอนอำนาจมาจากส่วนกลาง ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานของการกระจายอำนาจที่เป็นการกระจายอำนาจภายใต้หลักการแบ่งอำนาจของรัฐบาลส่วนกลางไปยังองค์กรในระดับรองที่ออกไปทำงานในพื้นที่นอกศูนย์กลางหรือท้องถิ่น โดยที่องค์กรภายใต้หลักการแบ่งอำนาจนี้จะมีอิสระตามสมควรในการตัดสินใจและ

กำหนดนโยบายต่างๆ ภายในพื้นที่ที่ตนดูแล แต่ทั้งนี้อำนาจการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายต่างๆ ยังคงอยู่ที่ส่วนกลาง เรียกการกระจายอำนาจลักษณะนี้ว่า การกระจายอำนาจทางการบริหาร

จากการพูดคุยกับชาวบ้านในชุมชนทำให้ทราบว่าในการจัดกิจกรรมต่างๆ งบประมาณภายในชุมชน อาทิ งบประมาณการคมนาคม เช่น ถนน หรืองบประมาณเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เช่น การเกษตร จะต้องทำโครงการขอกับ อบต. โดยผู้ที่ทำหน้าที่ส่งเรื่องก็คือ ผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน โดยการจัดโครงการแล้วส่งเรื่องไปยังส่วนกลางก็คือ อบต. จากนั้นก็ต้องรอการอนุมัติ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าระบบราชการ เป็นการดำเนินการที่มีขอบเขต โดยระบบราชการไทยนี้แม้โครงสร้างของส่วนราชการมีขนาดใหญ่ ซับซ้อน มีอัตรากำลังข้าราชการเป็นจำนวนมาก ทำให้ระบบการบริหารงานไม่คล่องตัว เพราะเป็นการบริหารงานที่ยึดติดกับกรอบอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดเป็นหลัก และการรวมศูนย์อำนาจจึงอยู่ที่ส่วนกลางซึ่งเป็นโครงสร้างจากบนลงล่าง แม้จะมีการบริหารของราชการส่วนภูมิภาคก็ตาม ก็ยังไม่สามารถใช้อำนาจเด็ดขาดหรือมีอิสระในการตัดสินใจได้มากนัก เนื่องจากยังต้องยึดนโยบายจากส่วนกลางเป็นหลัก ทรัพยากรการบริหารส่วนใหญ่จึงขึ้นอยู่กับการจัดสรรของส่วนกลาง

ในปัจจุบันถึงแม้จะมีนโยบายจากรัฐบาลเพื่อใช้ให้เป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาตั้งแต่จากระดับท้องถิ่นขึ้นไป โดยมุ่งเน้นให้มีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ การส่งเสริมคุณภาพชีวิต สร้างโอกาสสร้างอาชีพเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย โดยโครงการประชารัฐ ที่เป็นโครงการที่มีแนวคิดว่าจะทำให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และมีความยั่งยืน ซึ่งจะมีชุมชนเป็นตัวดำเนินการหลักในการขับเคลื่อน เพราะคนในท้องถิ่นเองนั้นย่อมรู้ดีชุมชนของตนเองยังขาดอะไร และต้องการอะไร ทำให้ได้รับประโยชน์ตามความต้องการและทั่วถึง โดยมีรัฐบาลช่วยเหลือในเรื่องงบประมาณ ที่มาในเรื่องงบประมาณ ที่มาในรูปของการจัดตั้งกองทุน เช่น กองทุนประชารัฐ หรือกองทุนหมู่บ้าน แจกจ่ายไปยังระดับตำบล หมู่บ้าน ส่วนของขนาดเงินของกองทุนที่จะได้รับในแต่ละครั้ง หรือแต่ละหมู่บ้านนั้นอาจไม่เท่ากัน ซึ่งคำว่า ประชารัฐ มาจากส่วนหนึ่งของ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้แก่ ประชาชน ชุมชน และ ประกันสังคม มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น สังคม และประเทศ การบริหารจัดการพัฒนาประเทศโดยภาครัฐ ใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง จริงจัง และต่อเนื่องในทุกระดับ การดำเนินงานของภาครัฐมีความสุจริต โปร่งใส ถูกต้อง มีประสิทธิภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพ รวมถึงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น อย่างทั่วถึงและเพียงพอ ทุกส่วนของสังคมทั้งภาครัฐและภาคประชาชน รวมเป็นภาคี การพัฒนา โดยร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมปรับปรุง พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

หากกล่าวถึงกองทุนหมู่บ้าน ในชุมชนสนใจพัฒนาในเรื่องการจัดการกิจการ กองทุนมีการจัดสรรกองทุนอย่างเป็นระบบ มีการจัดสรรดอกเบี้ยจากกองทุนอย่างทั่วถึง ให้กับทุกกลุ่มในชุมชน เช่น ภายในชุมชนมีการแจกจ่ายดอกเบี้ยจากกองทุนให้กับ ผู้สูงอายุ ซึ่งสะท้อนว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการต่อไป ทั้งนี้ผลสำเร็จของการจัดสรรต้องเกิด จากความช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกันของสมาชิก แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการบริหาร กองทุนของทุกชุมชนไม่ได้มีประสิทธิภาพเหมือนกันทุกชุมชน คือ บางชุมชนก็ยังพบ ปัญหามากมาย ในบางพื้นที่ไม่มีการจัดการที่ดี ทำให้กลายเป็นปัญหาตามมา

ตัวอย่างของโครงการประชารัฐภายในชุมชนสนใจพัฒนา : ตู้น้ำมันหยอกเหรียญ

เป็นโครงการที่นิยมนำเอามาดำเนินการในชุมชนอย่างมากภายในชุมชนสนใจ พัฒนาก็เช่นกัน เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไปมีการใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์กันทุกครัวเรือน มีการใช้รถไถนาหรืออุปกรณ์ทางการเกษตรที่ต้องใช้ น้ำมัน เช่น เครื่องตัดหญ้า น้ำมันจึงเป็นเชื้อเพลิง พื้นฐานที่เป็นพลังงานให้กับเครื่องยนต์ การจัดหาน้ำมันเพื่อมาขับเคลื่อนเครื่องยนต์ต่างๆ ในชุมชน ชุมชนที่อยู่ห่างไกลจาก ปั้มน้ำมันก็ต้องออกไปหาน้ำมันไกลขึ้น ซึ่งเมื่อปัญหาของระยะทางเป็นตัวกำหนด การ ตั้งสถานีบริการน้ำมันไม่ว่าจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ ในปัจจุบันก็ทำได้ยาก เพราะ จำเป็นต้องทำตามข้อกำหนดของกฎหมายที่กำหนดไว้ การตั้งปั้มน้ำมันหรือสถานีบริการขนาด มาตรฐานทำได้ยาก ซึ่งตรงกันข้ามกับความต้องการใช้น้ำมันที่ยังมีมาก จึงเกิดโครงการตู้ น้ำมันหยอกเหรียญประชารัฐขึ้นไว้ให้บริการแก่คนในชุมชน

3. แรงงานย้ายถิ่น

จากการศึกษาชุมชน พบว่า ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์มีการเคลื่อนย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศมากขึ้น เพื่อที่จะได้รับค่าตอบแทนมากขึ้น นักศึกษาเห็นว่าสิ่งที่ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น คือ โครงสร้างของเศรษฐกิจในประเทศ ได้แก่ ปัจจัยดึงดูดจากสภาพเศรษฐกิจในประเทศ ผู้รับของผู้ย้ายถิ่น สภาพเศรษฐกิจในประเทศผู้รับที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ จะพัฒนาขึ้น เศรษฐกิจที่มีโครงสร้างตลาดแรงงานระดับปฐมนูมิ ซึ่งเป็นระดับที่มีความก้าวหน้ามาก และยังเป็นลักษณะงาน วิชาชีพที่ต้องการทักษะสูง มีค่าตอบแทนสูง และเป็นงานที่ไม่ต้องใช้แรงงาน ในขณะเดียวกันก็มีโอกาสสร้างตลาดระดับทุติยภูมิ ซึ่งเป็นตลาดแรงงานระดับรอง เป็นงานที่ไม่ใช่งานวิชาชีพ เน้นการใช้ทักษะทางร่างกาย และใช้แรงงานที่มีค่าแรงต่ำกว่า

ซึ่งจากการพูดคุยกับผู้นำภายในชุมชนทำให้พบว่า ประชากรภายในชุมชนที่มีการเคลื่อนย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศเกาหลี ประเทศอิสราเอล หรือประเทศไต้หวัน มีทั้งไปเป็นล่ามซึ่งถือเป็นแรงงานในระดับปฐมนูมิ และมีทั้งไปทำไร่ทำสวนเก็บผลไม้ เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นแรงงานในระดับทุติยภูมิ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานในระดับปฐมนูมิ

อาจสรุปได้ว่า ประชากรภายในชุมชนจะพยายามพัฒนาตนเองเข้าไปมีตำแหน่งในตลาดแรงงานระดับปฐมนูมิ โดยมองว่าต้องการชีวิตที่ดีกว่า เพื่อหาเรื่องเลี้ยงครอบครัวที่อยู่ข้างหลัง

บทที่ 2

บทบาทของนักศึกษาในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน

2.1 บทบาทของนักศึกษาในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน

1. บทบาทผู้สนับสนุน

นักศึกษาร่วมทำงาน ทำกิจกรรม โครงการร่วมกับชุมชน โดยมุ่งเน้นในการสนับสนุนให้คนในชุมชนมองเห็นศักยภาพ ทรัพยากรของชุมชน รวมไปถึงจุดอ่อน จุดแข็งที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนต่อไป โดยผ่านการทำเครื่องมือต่างที่ใช้ศึกษาชุมชนในรูปแบบของการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ และการทำโครงการต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชนอย่างแท้จริง โดยการให้ลงมือทำด้วยตัวเองรู้และรักษาทรัพยากร และเรียนรู้การอยู่ร่วมกันผ่านการทำโครงการต่างๆ ร่วมกับนักศึกษา ทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน และเล็งเห็นศักยภาพของชุมชนได้ด้วยตนเองผ่านการสนับสนุนของนักศึกษา

2. บทบาทส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่เด็กภายในชุมชน

นักศึกษาได้เข้าไปมีบทบาทส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้กับเด็กในชุมชน โดยการกำจัดเหาของเด็กผู้หญิงภายในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง และภายในโรงเรียน โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า อีกทั้งยังการกำจัดเหาโดยธรรมชาติที่คนในชุมชนสามารถปฏิบัติได้ทุกคน รวมทั้งการเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็กๆ ที่อยู่ในชุมชนในเรื่องของการบริโภค และการรักษาความสะอาดตนเอง สุขภาวะอนามัยที่ดี อาทิ การอาบน้ำสระผมอย่างถูกวิธี การแปรงฟันหลังอาหาร รวมไปถึงการทำความสะอาดพาชนะใส่อาหารหลังรับประทานเสร็จเรียบร้อยแล้วเพื่อให้ช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว และเป็นการปลูกฝังการรักษาความสะอาดที่เริ่มต้นจากตนเองด้วย

3. บทบาทผู้ให้ความรู้

การเป็นผู้ให้ความรู้เป็นการเน้นกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน ให้สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างนักศึกษาและชุมชน นำไปปฏิบัติต่อยอดเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนและสามารถแก้ไข ป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นได้จากการลงมือปฏิบัติร่วมกันของคนในชุมชนเอง

4. บทบาทผู้เรียนรู้

การศึกษาชุมชนตลอดระยะเวลา 2 เดือนในชุมชนนักศึกษาได้เป็นผู้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนรวมไปถึงจารีตประเพณีดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า และสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการฝึกปฏิบัติในครั้งนี้ก็คือการมีทัศนคติในการมองชนกลุ่มน้อย เพราะถ้าหากมีทัศนคติที่ไม่ดีก็ส่งผลให้การทำงานมีความยากลำบาก ซึ่งนักศึกษามองว่าเป็นบทเรียนที่สำคัญที่สุดในการศึกษาชุมชน เพราะความแตกต่างทั้งด้านชีวภาพและกายภาพ

5. บทบาทในการประสานงาน

นักศึกษาเป็นผู้ประสานงานในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ในช่วงของการฝึกภาคปฏิบัติระหว่างผู้นำชุมชน คนในชุมชนและกลุ่มภายนอกที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด. อนุสรณ์) ที่เป็นสถานศึกษาที่มีส่วนในการสนับสนุนโครงการของนักศึกษา

6. บทบาทร่วมกับชุมชน

นักศึกษาได้มีบทบาทได้เป็นส่วนหนึ่งในการร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชนที่จะส่งผลให้นักศึกษาได้เรียนรู้และได้ข้อมูล รวมไปถึงการได้สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับคนในชุมชน ซึ่งกิจกรรมที่นักศึกษาได้เข้าร่วมนั้นเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นไม่บ่อยนักนั่นคือ การไปวางท่อต่อน้ำมาใช้จากภูเขาซึ่งนักศึกษาได้เห็นถึงวิถีชีวิตในอดีตของชุมชน และได้เห็นถึงการเผชิญกับความยากลำบากในอดีต ซึ่งบทบาทนี้ช่วยให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างลุล่วงจากการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

2.2 โครงการ

จากการได้ศึกษาชุมชนตลอดระยะเวลา 2 เดือน มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ เรื่องระบบสุขภาพของคนภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคอาหารแบบกึ่งสุกกึ่งดิบ มีการผสมเลือดดิบลงไปด้วย ซึ่งการบริโภคเช่นนี้มักจะมีผลกระทบตามมา นั่นก็คือ โรคพยาธิโรคไข้หูดับ เป็นต้น และนอกจากนั้นการบริโภคในวัยเด็กก็เกิดขึ้นเช่นกัน เนื่องจากมีการตั้งร้านค้าภายในชุมชน ทำให้สามารถเข้าถึงขนมกรุบกรอบหรืออาหารสำเร็จรูปได้มากขึ้น ซึ่งการบริโภคเช่นนี้ส่งผลให้เด็กในชุมชนมีแนวโน้มที่จะเกิดโรคอ้วนได้ และเรื่องสุขอนามัยในเด็ก พบว่า ภายในชุมชนโครงสร้างครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไป ประชากรวัยเด็กอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุหลายครอบครัว จึงส่งผลให้การดูแลบุตรหลานไม่ทั่วถึง แม้แต่ในบางครอบครัวที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ก็ยังไม่ทั่วถึง จึงส่งผลให้มีปัญหาด้านสุขอนามัย รวมทั้งเด็กๆ ในชุมชนเป็นเหากันเป็นจำนวนมาก รวมถึงผู้ปกครองบางรายเนื่องจากไม่มีเวลาดูแล เพราะต้องพยายามหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ Sustainable Development (SDGs) เป้าหมายที่ 13 การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 ในด้านสังคม ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมเสี่ยงของคนไทยส่วนใหญ่ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการทำลายสุขภาพ การมีพฤติกรรมบริโภคที่ไม่เหมาะสม ไม่จะเป็นการรับประทานอาหารที่มีสารปรุงรส การทานติดหวาน ติดเค็ม ติดมัน ฯลฯ รวมทั้งขาดการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง และในแผนพัฒนาฯ ยังระบุอีกว่าเด็กปฐมวัยยังมีพัฒนาการที่ช้าช้ากว่าวัย เพราะครอบครัวไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม คณะนักศึกษาก็เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องสุขอนามัยจึงได้จัดทำโครงการทั้ง 2 โครงการขึ้น ดังนี้

2.2.1 โครงการ “แอโรบิค พิชิตโรค”

(1) ชื่อโครงการ แอโรบิค พิชิตโรค

(2) ผู้นำเสนอโครงการ หรือ ผู้รับผิดชอบโครงการ

นักศึกษาในกลุ่มหมู่บ้านแสนใจพัฒนา หมู่ที่ 22 ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

นางสาวชญานันท์ แก้วลา 5805520029

นางสาวทิสากุศล เมืองเลน 5805520037

นางสาวจุฑาทิพย์ วงศ์อรินทร์ 5805520045

นางสาววรารัตน์ เรืองบุญแก้ว 5805680807

(3) หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันปัญหาสุขภาพของประชาชนเป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ และจากข้อมูลด้านสุขภาวะอนามัยสถิติผู้ป่วยที่ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพอำเภอแม่สลองใน แม่ฟ้าหลวง จ. เชียงราย จำนวนผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวานปี 2560 จำนวนผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ปี 2560 จำนวน 86 คน ส่วนจำนวนผู้ป่วย ปี 2560 จำนวน 33 คน และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ นับได้ว่าเป็นจำนวนสถิติที่ค่อนข้างสูงและน่าเป็นกังวล

โรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูงเป็นโรคที่มักจะพบในวัยผู้ใหญ่และวัยกลางคน และจะพบมากที่สุดในวัยสูงอายุ ได้รับการขนานนามว่า ‘เพรชฆาตเรียบ’ ที่สามารถคร่าชีวิตผู้คนผู้ป่วยเป็นโรคนี้ได้หากไม่ได้รับการรักษา สาเหตุหนึ่งของการเกิดโรคดังกล่าวอันมาจากพฤติกรรมการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ทั้งด้านการรับประทานอาหารที่มีรสชาติจัด เค็มจัด หวานจัด จากการปรุงแต่งรสชาติอาหารของคนในชุมชน รวมถึงการไม่ได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น คณะผู้ศึกษาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการดูแลสุขภาพเพิ่มมาตรการเชิงรุกในการป้องกันรวมถึงการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีให้แก่คนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างเครือข่ายกระชับความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนให้ได้มีส่วนร่วมในการพบปะและทำกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งเป็นการดำเนินโครงการต่อยอดจากโครงการ ‘รักษสุขภาพของกลุ่มพัฒนาสตรีชุมชนแสนใจพัฒนา’ ปีที่ผ่านมาอีกด้วย ทางคณะผู้ศึกษาจึงตัดสินใจที่จะดำเนินการทำโครงการ “แอโรบิคพิชิตโรค” ร่วมมือกับกลุ่มสตรีของหมู่บ้านแสนใจพัฒนาขึ้น

(4) วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 4.1 เพื่อเสริมสร้างและสนับสนุนการออกกำลังกายด้วยแอโรบิคให้แก่คนในชุมชน เพื่อป้องกันการเสี่ยงเกิดโรคต่างๆ ขึ้น
- 4.2 เพื่อสร้างพื้นที่ในการทำกิจกรรมและพบปะร่วมกันของคนในชุมชน
- 4.3 เพื่อสนับสนุนการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ด้วยการออกกำลังกายแอโรบิคสร้างสุขภาพ

(5) สถานที่ดำเนินการ

สนามกีฬาชุมชนหมู่บ้านแสนใจพัฒนา

(6) ตัวชี้วัดความสำเร็จ

- 6.1 ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ
 - 6.1.1 คนในชุมชนเข้าร่วมโครงการอย่างน้อย 80 เปอร์เซนต์
 - 6.1.2 ผู้เข้าร่วมโครงการมีทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับชั้น
 - 6.1.3 คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีขึ้น น้ำหนักลดลง
- 6.2 ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
 - 6.2.1 คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการออกกำลังกายแอโรบิค
 - 6.2.2 คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการออกกำลังกายและสุขภาพที่ดีขึ้น
 - 6.2.3 ชุมชนสามารถดำเนินการโครงการต่อได้ด้วยตนเอง

(7) กลุ่มเป้าหมาย

ประชากรในชุมชนหมู่บ้านแสนใจพัฒนา

(8) วิธีดำเนินการ

- 8.1 วางแผนการทำงานร่วมกับชุมชน ทำงานร่วมกับชุมชนโดยมีตัวแทนชุมชนและคณะผู้จัดทำ
- 8.2 ประสานงานเตรียมความพร้อมในการจัดทำโครงการ และเสนองบประมาณการจัดสร้าง โดยการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะเข้ามาปรับปรุงและพัฒนา รวมไปถึงการแสวงหาเงินทุนเพื่อใช้ในการจัดทำโครงการ

8.3 ปรับปรุงพื้นที่บริเวณที่เกี่ยวข้องปรับปรุงพื้นที่เพื่อเตรียมในการสร้างเวทีสำหรับการนำเดินแอโรบิค รวมถึงการ ปรับปรุงพื้นที่เพื่อสะดวกต่อการเดินแอโรบิค

8.4 ประชาสัมพันธ์โครงการประชาสัมพันธ์โครงการ กระจายเสียงให้ชาวบ้านได้รับทราบเพื่อเข้าร่วมออกกำลังกายแอโรบิคร่วมกัน

8.6 ทางชุมชนทดลองปฏิบัติโครงการร่วมกับคณะผู้จัดทำ ผู้จัดทำจะเป็นผู้แนะแนวทางในการบริหารจัดการให้ชุมชนเข้ามาเรียนรู้ในการทำงาน เพื่อปรับใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการด้วยตัวเองในอนาคตต่อไป

8.7 ชุมชนดำเนินการปฏิบัติตามโครงการชุมชนได้ลงมือปฏิบัติและบริหารจัดการโครงการด้วยตัวเอง หลังจากผ่านการทดลอง การปฏิบัติการ โดยมีคณะผู้จัดการเป็นผู้สังเกตการณ์และเข้าร่วมออกกำลังกายแอโรบิคในระยะแรก

8.8 ประเมินผลโครงการคณะผู้จัดทำโครงการและชุมชนดำเนินการประเมินผลโครงการร่วมกันและหาแนวทางในแก้ไขจุดอ่อน พัฒนาจุดแข็งในการต่อยอดพัฒนาต่อไปในอนาคต

(9) ระยะเวลาในการดำเนินการ

16 มกราคม 2562 – 5 มีนาคม 2562

(10) แผนการดำเนินงาน

ลักษณะงาน	สัปดาห์ที่ 1	สัปดาห์ที่ 2	สัปดาห์ที่ 3	สัปดาห์ที่ 4	สัปดาห์ที่ 5	สัปดาห์ที่ 6	สัปดาห์ที่ 7	สัปดาห์ที่ 8
1. ศึกษาชุมชนสอบถาม รวบรวม ปัญหาในชุมชน	←→							
2. ประชุมกลุ่มแม่บ้านหารือเพื่อ จัดทำโครงการ		←→						
3. วางแผนเพื่อทำโครงการ			←→					
4. ประสานงานเตรียมความ พร้อมในการจัดทำโครงการ และเสนองบประมาณการ ดำเนินการ				←→				
5. ประชาสัมพันธ์โครงการ				←→				
6. ดำเนินการโครงการแอโรบิค พิชิตโรค						←→		→
7. สังเกตการและประเมินผลของ โครงการ								←→

(11) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

11.1 ชาวบ้านในชุมชนมีสุขภาพที่แข็งแรง ห่างไกลจากโรค โดยเฉพาะเบาหวาน ความดันและลดความเสี่ยงที่จะเกิดโรคใหม่ๆ

11.2 คนในชุมชนสามารถนำความรู้ความเข้าใจในการเต้นแอโรบิคไปปรับใช้ได้ต่อไป อย่างยั่งยืน

11.3 คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากขึ้นผ่านกิจกรรมการออกกำลังกาย แอโรบิค

11.4 ชาวบ้านในชุมชนสามารถต่อยอดและปฏิบัติโครงการได้ต่อไปด้วยตนเอง

(12) ผลการปฏิบัติโครงการ

12.1 ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย เนื่องจากจำนวนชาวบ้านไม่เข้าร่วมโครงการไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้

2.2.2 โครงการ “เด็กดอย เหาหงอย”

(1) ชื่อโครงการ เด็กดอย เหาหงอย

(2) ผู้นำเสนอโครงการ หรือ ผู้รับผิดชอบโครงการ

นักศึกษาในกลุ่มหมู่บ้านแสนใจพัฒนา หมู่ที่ 22 ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

นางสาวชญนันท์ แก้วลา 5805520029

นางสาวทิสากุศล เมืองเลน 5805520037

นางสาวจุฑาทิพย์ วงศ์อรินทร์ 5805520045

นางสาววรารัตน์ เรืองบุญแก้ว 5805680807

(3) หลักการและเหตุผล

สุขภาวะอนามัยเป็นสิ่งที่สำคัญกับบุคคลทุกเพศทุกวัยในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งการรักษาความสะอาดเนื้อตัวร่างกายอย่างถูกวิธี โดยเฉพาะในวัยเด็กถึงวัยรุ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและพัฒนากายทางร่างกายอย่างรวดเร็ว หากเด็กในช่วงนี้ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพสุขภาวะอนามัยของตนเองอาจส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา อาทิ เป็นอุปสรรคต่อพัฒนากายทางร่างกาย หรืออาจส่งผลให้เป็นโรคที่ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม เป็นต้น ซึ่งทางโรงเรียนและผู้ปกครองมีส่วนสำคัญในการให้ความรู้และดูแลสุขภาพอนามัยแก่เด็กในช่วงนี้อย่างใกล้ชิด

ชุมชนบ้านแสนใจพัฒนาจากการสำรวจพบว่าส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่มีประชากรวัยเด็กช่วงอายุ 5-15 ปีก่อนเข้าเรียนและ ส่วนใหญ่เด็กจะรวมตัวเล่นกันแถบละแวกบ้านในเวลาว่าง ครอบครัวส่วนใหญ่ของหมู่บ้านแสนใจพัฒนาเป็นครอบครัวขยายแบบแห่กลาง เด็กส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุเนื่องจากผู้ปกครองบางบ้านต้องออกไปทำงานต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ อีกทั้งวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านชุมชนบ้านแสนใจพัฒนาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ทำสวนในเวลาเช้าและกลับบ้านในเวลาเย็น ส่งผลให้เด็ก ๆ ใช้ชีวิตประจำวันไปกับการเล่นกับเพื่อนในละแวกบ้านของตนเอง จากการสำรวจพบว่าเด็กส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดูแลสุขภาพสุขภาวะอนามัยที่ถูกต้องเท่าที่ควรก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ ขึ้น ทั้งการเป็นหวัดเรื้อรัง การไม่รักษาสุขภาวะในช่องปาก รวมไปถึงโรคเหาที่เป็นโรคติดต่อทางการใช้ศีรษะสัมผัสซึ่งกันและกัน

โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด. อนุสรณ์) เป็นสถานที่ศูนย์กลางในการให้การศึกษาแก่เด็กๆ ทั้งทางด้านวิชาการ นันทนาการ สุขภาวะอนามัย ทักษะการใช้ชีวิต ฯลฯ รวมถึงเป็นสถานที่ที่รวบรวมเด็กต่างชาติพันธุ์ต่างครอบครัวมาอยู่ด้วยกัน โรงเรียนจึงเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจและดูแลสุขภาพอนามัยของเด็ก อย่างใกล้ชิด และจากการสำรวจ พูดคุย สอบถามพบว่าเด็กนักเรียนเพศหญิงร้อยละ 90 เปอร์เซนต์มีปัญหาสุขภาพเป็นโรคเหาเรื้อรัง และไม่มีการดูแลรักษาโรคเหาอย่างถูกวิธี

ทางกลุ่มนักศึกษาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการดูแลสุขภาพอนามัยวัยเด็กเนื่องจากวัยเด็กเป็นวัยที่ควรได้รับความรู้ในด้านการดูแลสุขภาพอนามัยความสะอาดของร่างกายตนเอง อีกทั้งสุขภาวะอนามัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาการและการเติบโตของเด็กในอนาคต ดังนั้นครูและผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะเรื่องการให้ความรู้ในการกำจัดโรคเหาที่เป็นปัญหากับเด็กส่วนใหญ่ในหมู่บ้านแสนใจพัฒนาและหมู่บ้านใกล้เคียง ทางกลุ่มจึงตัดสินใจทำโครงการ ‘เด็กดอย เหาหงอย’ ซึ่งเป็นโครงการ ให้ความรู้และปฏิบัติการกำจัดเหาแก่เด็กในชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมชาติที่หาได้ทั่วไปในครัวเรือน นั่นคือ กระเทียม ก้านพลู และมะนาว มาใช้ในการกำจัดโรคเหาแก่เด็ก รวมไปถึงการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาสุขภาวะอนามัยที่ถูกต้องแก่เด็กนักเรียน เพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอีกด้วย

(4) วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 3.1 เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยที่ถูกต้องแก่เด็กและเยาวชน
- 3.2 เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการกำจัดเหาด้วยวิธีธรรมชาติจากกระเทียมและมะนาว แก่เด็กและเยาวชน
- 3.3 เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการรักษาความสะอาดสุขภาวะร่างกาย
- 3.4 เพื่อรักษาโรคเหาและจำนวนเด็กที่เป็นเหาลดน้อยลงจนหายขาดจากการเป็นเหา

(5) สถานที่ดำเนินการ

ลานเอนกประสงค์ ณ โรงเรียนบ้านแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) หมู่ที่ 22 ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ. เชียงราย

(6) ตัวชี้วัดความสำเร็จ

6.1 ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

6.1.1 เด็กและเยาวชนเข้าร่วมอย่างน้อย 80 คนขึ้นไป

6.1.2 เด็กเพศหญิงที่เป็นโรคเหงาเข้าร่วมอย่างน้อย 80 เปอร์เซ็นต์

6.2 ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

6.2.1 เด็กและเยาวชนเข้าใจและนำความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพอนามัยไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้จริง

6.2.2 วิธีการกำจัดเหาด้วยกระเทียมและมะนาวมีประสิทธิภาพสามารถกำจัดเหาได้จริง

6.2.3 เด็กและเยาวชนสามารถนำความรู้เรื่องการกำจัดเหาไปใช้กำจัดเหาได้จริง

(7) กลุ่มเป้าหมายผู้ใช้บริการ

เด็กตั้งแต่อายุ 6 ขวบถึง 15 ปี ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ผู้เป็นโรคเหงาและไม่เป็นโรคเหงา

(8) วิธีดำเนินการ

8.1 วางแผนการทำงานร่วมกับโรงเรียน

8.1.1 นักศึกษาประสานงานกับผู้อำนวยการ มอบหมายงานให้แก่คุณครูอนามัย สํารวจเด็กนักเรียนในด้านสุขภาวะอนามัยและเด็กที่มีโรคเหงา

8.1.2 นักศึกษาเข้าร่วมกับปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องการจัดการให้ความรู้เรื่องสุข ภาวะอนามัยแก่เด็กในวัยประถมศึกษา

8.2 ประสานงานเตรียมความพร้อมในการจัดทำโครงการ ประสานงานกับโรงเรียนและ เด็กๆ ในชุมชนเพื่อเข้าร่วมโครงการ “เด็กดอย เหาหงอย” และเตรียมสถานที่เพื่อใช้เป็น พื้นที่ในการจัดกิจกรรม โครงการ “เด็กดอย เหาหงอย”

8.3 ปรับปรุงพื้นที่บริเวณที่เกี่ยวข้อง ปรับปรุงพื้นที่บริเวณลานเอนกประสงค์ ณ โรงเรียนดอยแสนใจเพื่อเตรียมเป็นพื้นที่ในการทำโครงการ “เด็กดอย เหาหงอย”

8.4 ประชาสัมพันธ์โครงการ ประชาสัมพันธ์โครงการด้วยกระจายเสียงให้ชาวบ้าน ผู้ปกครองได้รับทราบเพื่อให้ลูกหลานเข้าร่วมโครงการ เดินประชาสัมพันธ์โครงการตาม บ้านเรือนเพื่อแจ้งให้เด็ก เยาวชนและผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ “เด็กดอย เหาหงอย”

ประสานงานกับทางโรงเรียนเพื่อประกาศประชาสัมพันธ์หน้าเสาธง ให้นักเรียนเข้าร่วมโครงการ “เด็กดอย เหาหอย”

8.5 ทางโรงเรียนและ นักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการปฏิบัติโครงการร่วมกับคณะผู้จัดทำทาง คณะผู้จัดทำและโรงเรียนร่วมกันทดลองการนำกระเทียม น้ำมะนาว และก้อนพลูผสมเข้าด้วยกันและใช้หมักผสมแก่ผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นโรคเหา ทางคณะผู้จัดทำให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรักษาสุขภาวะอนามัยแก่เด็ก เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ “เด็กดอย เหาหอย”

8.6 ชุมชนดำเนินการปฏิบัติตามโครงการด้วยตนเอง อยู่ในระหว่างการดำเนินการ

8.7 ประเมินผลโครงการ คณะผู้จัดทำโครงการและโรงเรียนดำเนินการประเมินผล ด้วยการสุ่มสำรวจและสอบถามผล การดำเนินการกับผู้เข้าร่วมโครงการ ณ โรงเรียนดอยแสนใจ ผู้จัดทำโครงการและโรงเรียนร่วมกันและหาแนวทางในแก้ไขจุดอ่อนของโครงการ พัฒนาจุดแข็งในการต่อยอดพัฒนาต่อไปในอนาคต

9. ระยะเวลาในการดำเนินการ

วันที่ 20 – 25 กุมภาพันธ์ 2562 (วันที่ที่ปฏิบัติการ 23 กุมภาพันธ์ 2562)

(10) แผนการดำเนินงาน

ลักษณะงาน	สัปดาห์ที่ 1	สัปดาห์ที่ 2	สัปดาห์ที่ 3	สัปดาห์ที่ 4	สัปดาห์ที่ 5	สัปดาห์ที่ 6	สัปดาห์ที่ 7	สัปดาห์ที่ 8
1. ศึกษาชุมชนสอบถาม รวบรวมปัญหาในชุมชน	←		→					
2. ปรึกษากับทางโรงเรียน เกี่ยวกับการจัดโครงการ ‘เด็กดอย เหาห้อย’						←	→	
3. ประสานงานและวางแผน ร่วมกับทางโรงเรียนเพื่อ จัดทำโครงการ						←	→	
4. ประชาสัมพันธ์โครงการ ‘เด็กดอย เหาห้อย’						←	→	
5. ดำเนินการโครงการ ‘เด็ก ดอย เหาห้อย’							←	→
6. สังเกตการและประเมินผล ของโครงการ ‘เด็กดอย เหาห้อย’								←

(11) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

11.1 เด็กผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยที่ถูกต้อง

11.2 เด็กผู้เข้าร่วมโครงการสามารถนำความรู้เรื่องการจัดหาด้วยกระเทียม ก้านพลู และ น้ำมะนาว ไปกำจัดเหา

11.3 เด็กผู้เข้าร่วมโครงการตระหนักถึงความสำคัญในการรักษาความสะอาดสุขภาพอนามัย

11.4 เด็กผู้เข้าร่วมโครงการสามารถนำความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพอนามัยไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

11.5 จำนวนเหาลดลงและจำนวนเด็กที่เป็นโรคเหาลดลงอย่างต่อเนื่องจนหายขาด

(12) การประเมินผลและติดตามผล

12.1 เด็กผู้เข้าร่วมโครงการพึงพอใจในจำนวนเหาที่ลดลง

12.2 เด็กผู้เข้าร่วมโครงการสามารถนำความรู้ในการกำจัดเหาด้วยกระเทียม ก้านพลู และน้ำมันงา นำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

12.3 เด็กผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาสุขภาวะอนามัยเพิ่มมากขึ้น

จากการจัดทำโครงการข้างต้น นักศึกษาได้เห็นอุปสรรคในการจัดทำโครงการแอโรบิก พิชิตโรค นั่นก็คือ การที่คนในชุมชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งจะออกไปทำงาน ตั้งแต่เช้าตรู่และจะกลับเข้ามาที่บ้านตอนเย็น กิจกรรมที่นักศึกษาจัดทำนั้นเป็นโครงการที่ใช้เวลา ในช่วงเย็นของทุกวัน การเข้าร่วมกลุ่มของคนในชุมชนจึงเป็นเรื่องยาก แต่นักศึกษาก็ได้มีการ ประสานงานกับทางโรงเรียนเพราะนักศึกษาได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่น้อง ๆ นักเรียนโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด. อนุสรณ์) ได้เผชิญโดยเฉพาะเด็กผู้หญิงที่จะเป็นโรคเหา จึงเกิดโครงการเด็กดอย... เหาหงอยขึ้น เพื่อเป็นการสร้างเสริมสุขภาวะอนามัยที่ดีให้กับเด็ก ๆ ในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง รวมไปถึงเด็กนักเรียนที่อาศัยอยู่หอพักโรงเรียนอีกด้วย ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งจาก โรงเรียนและผู้ปกครองที่อนุญาตให้บุตรหลานของตนเองเข้าร่วมกิจกรรมนี้

2.3 องค์ความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน ณ หมู่บ้านแสนใจพัฒนา หมู่ที่ 22 ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย นักศึกษาได้ใช้องค์ความรู้ในการลงปฏิบัติงานดังนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในการดำเนินโครงการร่วมกับชุมชน ทางนักศึกษาได้ร่วมวางแผนการทำงานร่วมกับคนในชุมชน โดยการเดินสอบถามถึงปัญหา ความต้องการของคนในชุมชน พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่มีข้อกังวลในเรื่องของสุขภาวะอนามัยของลูกหลาน โดยเฉพาะเรื่องกังวลเกี่ยวกับการเป็นโรคเฝ้าที่เกิดขึ้น ในการดำเนินโครงการ คณะผู้จัดทำ ได้ยึดหลักความคุ้มค่า โดยการคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุด และผลประโยชน์ที่เด็ก ผู้ปกครองที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการจัดสรรความรู้ความสามารถ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ทฤษฎีมนุษยนิยม

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) นักคิดกลุ่มมนุษยนิยม โดยให้ความสำคัญของการเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ และมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (สุริน ชุมสาย ณ อยุธยา (<http://surinx.blogspot.com/>) อ้างถึงในทศนา แคมมณี (2550 : 50 - 76)

ในการปฏิบัติงานในชุมชนนักศึกษาได้นำหลักทฤษฎีมนุษยนิยมมาใช้ในการปฏิบัติ มุมมองต่อกลุ่มชาวบ้านพี่น้องชาติพันธุ์ การเคารพในการตัดสินใจ มองเห็นความเป็นอัตลักษณ์ที่ดีงามของทั้งปัจเจกและกลุ่มชาวบ้าน และตระหนักถึงความงามในความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล ไม่ตัดสินผู้ให้บริการจากภายนอกหรือความแตกต่างระหว่างกลุ่มนักศึกษากับชาวบ้าน รวมถึงการคำนึงถึงความต้องการ สิทธิขั้นพื้นฐานที่ชาวบ้านทุกคนสมควรได้รับ

3. ทฤษฎีการทำให้ทันสมัย

เป็นทฤษฎีการพัฒนาระแสหลัก ให้ความสำคัญอย่างมากกับการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ โดยเน้นความสำเร็จทางด้านนโยบายแบบทุนนิยมซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ดั้งเดิมในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม บวกกับการเข้ามาของเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชุมชนและสังคม อาทิ จากในอดีตการทำเกษตรของ

ชาวบ้านเป็นการทำการเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง เมื่อมีการทำให้ทันสมัย เปลี่ยนมาเป็นการทำการเกษตรแบบอุตสาหกรรม เป็นต้น

การทำให้ทันสมัยส่งผลให้เกิดผลกระทบต่างๆตามมาทั้งทางบวกและทางลบ กล่าวคือผลกระทบทางบวกที่เกิดขึ้นจากการทำให้ทันสมัย คือ การพัฒนาในด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น ในด้านของผลกระทบทางลบ คือ การเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีชีวิตดั้งเดิมอันเป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชาวบ้าน การเริ่มมีการบุกรุกพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากการต้องการทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

คณะนักศึกษาได้ใช้ทฤษฎีการทำให้ทันสมัย ในการมองและทำความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของชุมชน พร้อมกับการเตรียมรับมือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในชุมชนเพื่อพัฒนาต่อยอดต่อไป

4. ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (Behavioral theories)

จากทฤษฎีกล่าวว่า ผู้นำแบบประชาธิปไตย เป็นผู้นำใช้การตัดสินใจจากคนใน ชุมชน เพื่อมีส่วนร่วมในการตัดสินใจผ่านการทำประชาคม และการร้องเรียนในเรื่องต่าง ๆ มีการเปิดความคิดเห็นในเรื่องของปัญหา ความต้องการของชุมชน มีการจัดทำแผนของ ชุมชน และมีการวิเคราะห์ชุมชนทุกปีที่ผ่านมาจากการทำประชาคม และการประชุมหมู่บ้าน

ชุมชนบ้านแสนใจเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากประเพณีความเชื่อดั้งเดิมของชาวอาข่าในเรื่องการให้ความเคารพกับผู้นำ หรือ ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน อีกทั้งด้วยวิธีการทำงานและพฤติกรรมของตัวผู้ใหญ่บ้านเอง มีลักษณะการเป็นผู้นำ เป็นต้นแบบในการทำงานให้แก่ชาวบ้านในหมู่บ้าน จนได้รับการยอมรับจากชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีกระบวนการดังนี้

การมีส่วนร่วมเป็นการที่คนในชุมชนให้ความสนใจในตัวผู้นำชุมชน โดยให้ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยการสื่อสารผ่านผู้นำชุมชนเป็นคนดำเนินการประสานงานระหว่างหน่วยงานอื่น ๆ กับคนชุมชน

การมีส่วนร่วมในการบริหารชุมชน โดยการรับฟังประเด็นปัญหา ความคิดเห็นของคนในชุมชน มีการทำประชาคมรับฟังเสียงส่วนใหญ่ในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับหมู่บ้าน โดยมีผู้นำเป็นผู้ดำเนินการทำประชาคมต่าง ๆ และร่วมกันตัดสินใจในชุมชน อย่างเป็นประชาธิปไตย

2.4 หลักการสังคมสงเคราะห์ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน

ในการทำงานการนำหลักการทางสังคมสงเคราะห์นำมาเป็นกรอบและประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถเข้าใจถึงบริบทต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างไม่มีอคติ ซึ่งหลักการที่นำมาประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. หลักการปัจเจกบุคคล ในการศึกษาชุมชนที่มีความแตกต่างในเรื่องของสัญชาติ ศาสนา สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะประเพณี ที่มีลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ของกลุ่ม หรือแม้กระทั่งบุคคลที่แต่ละคนมีความแตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นด้านกรรมพันธุ์ สิ่งแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู ประสบการณ์ชีวิต เช่น บางคนพูดเสียงดัง บางคนพูดเสียงเบา เป็นต้น นั่นเป็นเพราะการเลี้ยงดู หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวของเขาได้หล่อหลอมให้เขาเป็นคนที่ มีลักษณะเฉพาะตัวนั่นเอง การทำงานในชุมชนนักศึกษาจึงต้องเข้าใจในความแตกต่าง เพื่อไม่ให้ เกิดอคติที่อาจจะส่งผลต่อการทำงานได้

2. หลักการยอมรับ ในการทำงานในพื้นที่ที่มีแตกต่าง นักศึกษาต้องยอมรับในความแตกต่างของชุมชนที่นักศึกษาเข้าไปศึกษา ถึงแม้ชุมชนนั้นจะเป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีคน บางกลุ่มเบียดขับไม่ให้เกิดการยอมรับ แต่เมื่อนักศึกษาปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์แล้วต้องมองมนุษย์ ทุกคนมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน เข้าใจในการกระทำและพฤติกรรมแสดงออกอย่างไม่มี อคติ ถึงแม้พฤติกรรมที่แสดงออกมาจะไม่ถูกต้องก็ตาม เช่น การรับประทานสุนัขเป็นอาหาร

3. หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน คือการให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ต่าง ๆ โดยนักศึกษาจะให้การสนับสนุนในการทำกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรม

บทที่ 3

บทเรียนที่ได้จากการทำงานกับชุมชนและข้อเสนอแนะ

3.1 สรุปบทเรียน : การปฏิบัติงานจริงในภาคสนาม การรู้จักชุมชน การรู้จักตนเอง และผู้ร่วมงาน

การรู้จักชุมชน : ตลอดระยะเวลา 2 เดือนที่กลุ่มของนักศึกษาได้ลงศึกษาชุมชน พบว่าชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีความน่าสนใจ โดยเฉพาะในเรื่องของอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มชนของตนเอง ซึ่งชุมชนที่นักศึกษาเข้าไปศึกษาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่ยังคงมีการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มไว้อยู่ เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมการเผยแพร่ให้กับคนรุ่นหลังจึงเป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้งการศึกษาชุมชนในช่วงแรกของการเข้าชุมชนนั้น การศึกษาทรัพยากรเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่ขาดไม่ได้ ทั้งทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากทรัพยากรของชุมชนนั้นจะเป็นตัวช่วยสำคัญที่จะเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการทำงานของนักศึกษา โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์นั่นก็คือ ผู้นำชุมชนที่จะเป็นผู้ที่ช่วยเหลือและให้การสนับสนุนและการเรียนรู้แก่นักศึกษา เพราะผู้นำชุมชนถือเป็นผู้ที่รู้ข้อมูลของชุมชนและเป็นผู้นำของคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามผู้รู้ข้อมูลชุมชนนั้นไม่ได้มีเพียงผู้นำเท่านั้นหากแต่ยังมีชาวบ้านที่ถือว่าเป็นเจ้าของชุมชนที่เข้ามามีบทบาทในการเป็นครูให้กับนักศึกษาในการศึกษาชุมชนในครั้งนี้ด้วย

การรู้จักตนเอง : การฝึกภาคในครั้งนี้ นักศึกษาต้องเรียนรู้ ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่นักศึกษาต้องศึกษาก่อนที่จะต้องลงชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเรียนรู้ชุมชน ว่ามีสิ่งไหนเป็นข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามหรือไม่ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ศึกษาก่อนลงพื้นที่จริง รวมไปถึงการปรับตัว เตรียมความพร้อมเพื่อที่จะเข้าไปเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่นักศึกษายังไม่เคยรู้มาก่อน หรือพื้นที่ที่นักศึกษาไม่คุ้นเคยมาก่อน นักศึกษาต้องปรับตัวให้เข้ากับคนในชุมชน โดยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับคนในชุมชน หรือแม้กระทั่งสัตว์เลี้ยงของคนในชุมชน นอกจากนั้นนักศึกษายังได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม ของกลุ่มนักศึกษาเอา หรือกับชุมชนเอง นักศึกษาต้องรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นโดยเฉพาะชุมชน ว่าสิ่งที่เป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการจริงๆ ไม่ใช่เพียงเป็นความต้องการของคนบางกลุ่มเท่านั้น

ผู้ร่วมงาน : ความแตกต่างของแต่ละบุคคล เนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีสภาพแวดล้อม การคิด การมองที่ต่างกัน ต้องมีเคารพซึ่งกันและกัน

จากการเริ่มโครงการในวันแรกนักศึกษาก็ค้นพบอุปสรรคเกิดขึ้น คือ ชาวบ้านเข้าร่วมในการออกกำลังกายน้อยมาก การประสานงานเครื่องขยายเสียงของหมู่บ้านก็ไม่เกิดผล ในการออกกำลังกายส่วนใหญ่เป็นวัยเด็กมากกว่าวัยอื่น วัยผู้ใหญ่มีเพียงไม่กี่คนเท่านั้น ส่งผลให้นักศึกษามองว่าชาวบ้านไม่ได้ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมจึงกลับมาพูดคุยปรึกษากันใหม่ทบทวนระยะเวลา การทำโครงการใหม่ หลังจากการพูดคุยกันของสมาชิกในกลุ่มจึงตัดสินใจตกลงกันว่าจะลองจัดกิจกรรมโครงการต่อไปเพื่อรอผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น และจากการดำเนินการมาจนถึงวันที่ 3 ของโครงการพบว่าชาวบ้านในวัยทำงานก็ยังคงไม่เข้าร่วมเช่นเคย และส่วนใหญ่เป็นวัยเด็กเช่นเคย

จากปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำโครงการเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมไม่ตรงตามเป้าหมายที่คาดไว้ สาเหตุที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าร่วมได้เนื่องจากเวลาที่จัดกิจกรรมเป็นเวลาที่ชาวบ้านเลิกจากการทำงานก็จริง แต่เป็นเวลาที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องการใช้เวลาไปกับครอบครัว รวมไปถึงใช้เวลาไปกับการพักผ่อนจากความเหนื่อยล้าจากการทำงานจึงไม่มีเวลามาออกกำลังกายตามที่นักศึกษาคาดหวังไว้

ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้นักศึกษาและสมาชิกได้เรียนรู้จากความล้มเหลวจากการจัดโครงการไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อาทิ เรื่องการทบทวนระยะเวลาและวัตถุประสงค์ของโครงการที่ไม่สามารถตอบสนองตามวิถีชีวิตของชาวบ้านได้ รวมไปถึงการประสานงานอย่างยากลำบาก เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้เป็นการประสานงานของนักศึกษาเองในการประสานงานต่างๆ ด้วยวัยวุฒิและอำนาจมีน้อยกว่าในการทำงานทำให้การประสานงานหรือการต่อเรื่องต่างๆ เป็นไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้

3.2 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1. ปัญหาเรื่องช่องว่างระหว่างวัยเด็กและผู้ใหญ่ ทางชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้เวลาร่วมกันในครอบครัวหรือในสังคม เพื่อให้เด็กและผู้ใหญ่ได้มีเวลาในการพูดคุยซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในความแตกต่างระหว่างวัย เช่น ทางชุมชนจัดกิจกรรม การละเล่น ฯลฯ เพื่อให้คนในชุมชนทุกเพศทุกวัยสามารถทำกิจกรรมร่วมกันและใช้เวลาร่วมกันได้

2. การพัฒนาสินค้าให้กลายเป็น สินค้า OTOP นักศึกษามองว่า กระเป๋าลวดลายผ้าอาข่า เป็นสินค้าที่สามารถทำรายได้ให้แก่คนในชุมชน หากมีการส่งออกสินค้า แต่เนื่องจากการขาดผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการผลิตทำให้ไม่สามารถที่จะดำเนินการส่งออกขายได้ อย่างไรก็ตาม ทางชุมชน ผู้นำชุมชนควรมีการหาวิธีการอนุรักษ์สินค้าดังกล่าวและสร้างเป็นสินค้า OTOP เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน เช่น การจัดอบรมวิธีการปักลวดลายผ้าดั้งเดิมให้แก่คนรุ่นใหม่ และคนในชุมชน เพิ่มราคาการปักเย็บลวดลายให้สูงขึ้นเพื่อดึงดูดคนในชุมชนให้เข้าร่วม ผลิตและจัดจำหน่าย

3.3 ข้อเสนอแนะต่อนักศึกษา

1. นักศึกษาควรศึกษาวัฒนธรรม ความเชื่อชุมชนอย่างรอบด้าน ก่อนลงศึกษาพื้นที่จริง นักศึกษาควรหาข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อ วัฒนธรรมต่างๆ ไปก่อนเบื้องต้นเพื่อสามารถที่จะปรับตัวและปฏิบัติตัวได้อย่างเหมาะสม

2. นักศึกษาควรฝึกทักษะอื่นๆที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น ควรมีการเพิ่มทักษะในการตัดต่อ VDO, Photoshop เพื่อนำไปใช้ในการทำงาน

3. ควรมีการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจก่อนลงพื้นที่ ทั้งความแตกต่างทางวิถีชีวิต วัฒนธรรม อาหารการกินต่างๆ ควรมีการเตรียมร่างกายและจิตใจให้พร้อมที่จะปรับตัวต่อความแตกต่างเหล่านั้น

4. การศึกษาชุมชนนักศึกษาไม่ควรนำตนเองเป็นที่ตั้งในการวิเคราะห์ชุมชนเนื่องจากสภาพแวดล้อม บุคคล สังคม วัฒนธรรม ที่ต่างกันระหว่างนักศึกษาและชุมชน การศึกษาชุมชน นักศึกษาควรมองข้อเท็จจริง ณ ขณะนั้นว่ามีความเป็นไปอย่างไร

5. นักศึกษาต้องพึงตระหนักในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยให้คำนี้อยู่เสมอว่า นักศึกษาเป็นเพียงผู้ช่วยกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นถึงปัญหาและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง นักศึกษาไม่ใช่ผู้ไปแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน

6. ระยะเวลาในการฝึกภาคปฏิบัติกับชุมชนนักศึกษามองว่าระยะเวลาภายใน 2 เดือน นั้น ไม่สามารถที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลภายในชุมชนได้ทั้งหมด โดยเฉพาะช่วงเทศกาลที่เป็นช่วงเวลาสำคัญที่นักศึกษาจะได้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ รวมไปถึงการเข้าร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่เกิดขึ้น

7. การวางตัวในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งระหว่างตัวบุคคลในชุมชนนักศึกษาควรวางตัวเป็นกลาง

3.4 ข้อเสนอแนะต่อฝ่ายฝึกปฏิบัติสังคมสงเคราะห์

1. ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องการฝึกภาคปฏิบัติและให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ฝึกแก่นักศึกษาตั้งแต่เนิ่นๆ เพื่อให้นักศึกษาได้สามารถที่จะรับรู้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลือกพื้นที่ฝึก

2. ควรมีเงินสนับสนุนแก่นักศึกษาในการฝึกภาคปฏิบัติ เนื่องจากบางพื้นที่มีค่าใช้จ่ายเยอะมาก ทั้งค่าเดินทาง ค่าเช่าบ้าน ฯลฯ หากฝ่ายฝึกสามารถที่จะจัดสรรงบประมาณมาช่วยเหลือนักศึกษาในด้านใดด้านหนึ่งได้จะสามารถที่จะแบ่งเบาภาระดังกล่าวได้ไม่มากนัก

3. ควรมีการพัฒนากระบวนการส่งงานของนักศึกษา อาทิ ไม่ควรส่งงานแบบแผ่น CD อีกต่อไป เนื่องจากในปัจจุบัน เครื่องคอมพิวเตอร์ไม่ผลิตช่องใส่แผ่น CD อีกต่อไปแล้ว

3.5 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานมูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา

การลงพื้นที่ฝึกภาคปฏิบัติสนามจริงภายใต้ความดูแลของมูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชก.) เป็นการได้ร่วมส่วนหนึ่งกับการทำงานของมูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชก.) ในการได้ร่วมงานครั้งนี้ นักศึกษามองว่าเป็นประสบการณ์ที่ดีสำหรับตัวนักศึกษาที่เข้าร่วมปฏิบัติงานภาคสนามชุมชนจริง โดยมีมูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชก.) เป็นพี่เลี้ยงกำกับ การฝึกงานในครั้งนี้ ซึ่งตลอดระยะเวลาของการฝึกคณะนักศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ในเรื่องของที่พักและการรับรองนักศึกษาจากทางมูลนิธินั้นมีความสะดวกสบายและต้อนรับเป็นอย่างดีมาก รวมไปถึงการดูแลเป็นอย่างดีในเรื่องของการอำนวยความสะดวก เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่มคลายหนาวต่างๆ ที่ทางมูลนิธิฯ นั้นการสนับสนุนให้กับทางนักศึกษาได้นำเข้าไปใช้ในชุมชนด้วย

2. หน่วยงานควรมีการติดต่อประสานงานกับชุมชน ควรมีการลงพื้นที่เพื่อติดตามผลการทำงานของนักศึกษาเป็นระยะ ตลอดระยะเวลาฝึกเพื่อได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค รวมไปถึงความคืบหน้าการทำงานในชุมชนของนักศึกษาเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของการลงพื้นที่ฝึกของนักศึกษาให้ละเอียดถึงสิ่งที่นักศึกษจะเข้าไปอยู่ภายในชุมชน รวมไปถึงการแจ้งถึงเงื่อนไขในการเข้าพักอาศัยกับบ้านของผู้อุปการะให้มีความชัดเจนก่อนที่นักศึกษาจะเข้าไปอยู่ภายในชุมชนควรมีการลงตรวจสอบชุมชน มีการสอบถามถึงความพร้อมและความสมัครใจของคนทั้งชุมชนร่วมด้วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันทั้งหน่วยงาน ชุมชน และนักศึกษา ควรมีการแจ้งถึงสิ่งที่จำเป็นที่นักศึกษาควรมีการเตรียมความพร้อมไปล่วงหน้าก่อนการลงพื้นที่จริง ซึ่งการเข้าไปฝึกภาคปฏิบัติภายในชุมชนนั้นการที่นักศึกษาต้องศึกษาเรียนรู้ชุมชนตลอด 24 ชั่วโมง แต่การที่เข้าไปอยู่ในชุมชนตลอดทั้งวันรวมไปถึงเวลาหลับนอนแล้วนั้น ในเรื่องของที่พักทางมูลนิธิฯ ควรจัดหาที่พักและผู้รับผิดชอบนักศึกษาตามความสมัครใจและความพร้อมของแต่ละครัวเรือนด้วย และเจ้าหน้าที่ภาคสนามควรมีการชี้แจงรายละเอียดในเรื่องของการปรับตัว การวางตัว การใช้ชีวิตร่วมกับชุมชน ในเรื่องของข้อห้าม ทำความรู้จักในเรื่องของโครงสร้างชุมชน เพื่อให้ นักศึกษาทราบถึงการทำงานโครงสร้างต่างๆ เพื่อการปรับตัวและวางตัวที่ถูกต้องของนักศึกษา รวมไปถึงในเรื่องของการมีปัญหากรณีพิเศษที่นักศึกษาควรระวังเป็นอย่างยิ่ง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละฝ่ายด้วย และเพื่อลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างชุมชนกับนักศึกษา เนื่องจากการที่นักศึกษาได้ทำการลงพื้นที่จริงแล้ว พบว่า เมื่อมีการติดต่อสื่อสารที่ไม่ชัดเจนระหว่างองค์กรกับชุมชนทำให้เกิดการสื่อสารคลาดเคลื่อนชุมชนไม่เข้าใจถึงบทบาทของนักศึกษา ทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงชุมชน เป็นต้น

3. บทบาทของหน่วยงานยังไม่เป็นที่รู้จักของชุมชนมากนักแม้องค์กรจะมีภารกิจที่สำคัญๆ ที่ทำงานกับชุมชนก็ตาม รวมทั้งคณะนักศึกษายังมองเห็นกระบวนการทำงานกับชุมชนของมูลนิธิฯ ยังไม่ค่อยชัดเจนมากนัก ไม่ว่าจะเป็นโครงการส่งเสริมสุขภาพร่วมกับโรงเรียน

ภายในชุมชน แกนนำเยาวชน กลุ่มเกษตรกร อาสาสมัคร เป็นต้น งานเกี่ยวกับสถานะบุคคล งานส่งเสริมสิ่งแวดล้อม หรือแม้แต่การทำงานโดยตรงกับชุมชน อย่างไรก็ตามทางหน่วยงานควรมีการทำงานที่ใกล้ชิดกับนักศึกษายิ่งขึ้น กล่าวคือ ควรมีการติดตามกระบวนการทำงานของนักศึกษาในการปฏิบัติงานชุมชน เช่น การให้นักศึกษาสะท้อนการทำงานในพื้นที่ผ่านการเขียนรายงานการปฏิบัติส่ง และควรมีการสะท้อนการทำงานของนักศึกษากลับ เป็นต้น

บทที่ 4

รายงานถอดบทเรียนจากการฝึกภาคปฏิบัติรายบุคคล

4.1 รายงานถอดบทเรียนจากการฝึกภาคปฏิบัติรายบุคคล

ชื่อ นางสาว ชญานันท์ แก้วลา เลขทะเบียน 5805520029

หน่วยฝึกภาคปฏิบัติ มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชภ.)

พื้นที่ฝึก ชุมชนแสนใจพัฒนา หมู่ที่ 22 ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

ช่วงระยะเวลาการรายงาน

วันที่ 14 เดือน มกราคม พ.ศ. 2562 ถึง วันที่ 13 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2562

ตลอดระยะเวลา 2 เดือนที่นักศึกษาได้ฝึกภาคปฏิบัติ 2 ภายในชุมชนสนใจพัฒนา ซึ่งอยู่ภายใต้ความดูแลของมูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชภ.) ถือว่าเป็นการเปิดโลกทัศน์ของตัวนักศึกษาเป็นอย่างมากที่ได้พบเจอสังคมที่มีความต่างไปจากสังคมเดิมที่รายล้อมตัวของนักศึกษาที่เคยประสบพบเจอมา นอกจากนี้นักศึกษายังได้ลงมือปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชนจริง ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายเลยในการศึกษาชุมชนที่นักศึกษาไม่คุ้นเคย ในการปฏิบัติงานนักศึกษาต้องมีการปรับตัวและยังต้องใช้ทักษะในการปฏิบัติงานกับชุมชนหลากหลายทักษะผสมผสานกัน เพราะภายในชุมชนมีเรื่องที่ทำนายเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีที่มีความเฉพาะ ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการใช้ภาษาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมไปถึงผู้คนต่างๆ ที่อยู่ภายในชุมชน เป็นเรื่องยากมากเพราะนักศึกษาเปรียบเสมือนคนแปลกหน้าที่เข้าไปใช้ชีวิตอยู่ภายในชุมชน นักศึกษาแบ่งประเด็นการถอดบทเรียนออกเป็น ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก : วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์อาข่า

การถอดบทเรียนในประเด็นนี้จะกล่าวถึงประเด็นในด้านวัฒนธรรม เนื่องจากการที่นักศึกษาได้ศึกษาชุมชน พบว่า วัฒนธรรมของชุมชนสนใจพัฒนาซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อาข่ามีความเป็นอัตลักษณ์อย่างน่าสนใจ แม้ว่าสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากหากกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกนั้นมองดูจะเป็นเรื่องที่กว้างไม่น้อย สังคมโลกมีลักษณะเป็นพลวัตที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ส่วนในการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมหนึ่งอาจจะเหมาะสมกับสภาพสังคมในยุคหนึ่ง แต่อาจจะไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในยุคหนึ่ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจไม่ได้หมายถึงการละทิ้งวัฒนธรรมประเพณีของตนเองไปอย่างสิ้นเชิง แต่อาจจะเป็นการหันไปเอาวัฒนธรรมประเพณีของสังคมอื่นมาปรับใช้หรือผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมก็ได้ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมประเพณี รวมถึงวิถีชีวิตซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะบางประการที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกในยุคปัจจุบันได้ ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยแวดล้อมหลายประการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เหตุการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วบางเรื่องอาจสิ้นสุดไปแล้ว แต่บางเรื่องยังคงดำเนินต่อไป

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งการเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจที่มีการให้ความสำคัญอย่างมากกับการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ โดยการเน้นความสำเร็จทางด้านนโยบายแบบทุนนิยมซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมดั้งเดิม เราคงปฏิเสธไม่ได้ถึงการเข้ามาของโลกยุคเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตของผู้คนอย่างมากในชุมชนของกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์ก็เช่นเดียวกันที่แต่เดิมมีความเป็นอัตลักษณ์ลักษณะเฉพาะตัวสูงมากความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เข้มแข็งของกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์อาฮา ไม่ว่าจะเป็นการมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน การแต่งกาย อาหาร ลักษณะที่อยู่อาศัยที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษทางเดียวกัน รวมถึงการประกอบอาชีพที่มีการพึ่งพาธรรมชาติสูงมาก ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลหรือของกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์ ขณะเดียวกันก็สามารถสร้างความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ในกระแสของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์อาฮาที่อาศัยอยู่ในชุมชนแสนใจพัฒนาเป็นอย่างมาก กลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์มีความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น

จากการที่นักศึกษาได้ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงเรื่องของวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์อาฮา กับ คุณครูจำลอง เชอหมื่น ที่ถือเป็นบุคคลสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาของกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์อาฮา พบว่า ในยุคสมัยปัจจุบันนั้นคนรุ่นหลังแทบจะไม่ให้ความสนใจกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมแล้ว การกลืนเข้ามาของยุคสมัยใหม่ส่งผลให้วัฒนธรรมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งในเรื่องของอาหารที่หันไปบริโภคอาหารที่ไม่ใช่อาหารพื้นบ้านมีการใช้ผลิตภัณฑ์ปรุงอาหารและการบริโภคอาหารขยะเพิ่มมากขึ้น การแต่งกาย การนับถือศาสนา ความเชื่อของคนภายในชุมชน และยังพบอีกว่าเด็กคนรุ่นใหม่บางคนยังไม่รู้จักเพลงประจำถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์อาฮาเลย รวมไปถึงการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามีการรู้จัก K-POP ของเด็กภายในชุมชนที่ให้ความชื่นชอบและให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ซึ่งถือเป็นความท้าทายอย่างมากที่จะรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่สืบต่อไปยังคนรุ่นหลังได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์อาฮาก็ยังคงความเฉพาะตัวที่บ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์ไว้อยู่

และจากการศึกษาชุมชนยังพบอีกประเด็นที่น่าสนใจ คือ ภายในชุมชนกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์กับการประสานงานกับองค์กรต่างๆ นั้น ทั้งองค์กรภาครัฐและองค์กรเอกชน เมื่อมีประเด็นปัญหาขึ้นภายในชุมชน แล้วจะเกิดคำถามที่ว่าองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลอยู่ส่วนใด อยู่ตรงไหน หรืออาจในมุมมองหนึ่งอาจเป็นเพราะความเข้มแข็งของชุมชนที่มีความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม อาจเป็นจุดอ่อนหรือข้อจำกัดในประเด็นเกี่ยวกับการประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยต่างๆ กับชุมชนก็อาจเป็นไปได้ หรือในอีกแง่มุมมองหนึ่งอาจเป็นเพราะการที่ชุมชนที่ไม่ใช่ชุมชนศูนย์กลางจึงส่งผลให้การเข้าถึงขององค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ทำได้ค่อนข้างช้า

อย่างไรก็ตามคงปฏิเสธไม่ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้ก่อให้เกิดการพัฒนา เพราะหากในเชิงของการพัฒนาเป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้ดีขึ้น ทำให้เจริญขึ้น ซึ่งจะดูเป็นความหมายที่กว้างมากๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่พอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ กล่าวโดยสรุปคือ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง การพัฒนาจึงหมายถึงกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงนั่นเอง การจะทำให้การพัฒนานั้นมีประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เช่นเดียวกับการการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตรการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่นั้นจึงไม่ใช่เรื่องของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของทุกฝ่ายโดยเฉพาะคนในชุมชนเองที่จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนเองให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงด้วยแนวคิดการพึ่งพาตนเอง ร่วมกับการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกมาปรับใช้อย่างเหมาะสม และแนวคิดการจัดการตนเองของชุมชน เพื่อรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้น มีความเข้าใจและรู้เท่าทัน รวมทั้งสามารถปรับตัวให้เหมาะสมในปัจจุบันและอนาคตได้

กระบวนการทำให้เป็นชายขอบ

จากการทำการศึกษาร่วมชนกลุ่มชาติพันธุ์อาข่านั้น ทำให้เห็นถึงกระบวนการสร้างพรมแดนของอัตลักษณ์ พัฒนาขึ้นภายใต้ระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม บ่อยครั้งที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวถูกจัดให้เกิดเป็นคู่ตรงข้าม โดยที่ฝ่ายหนึ่งครอบงำอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจากการได้มีโอกาสได้ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคุณลุงจอร์น และภรรยาชาวอาข่า ที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับชุมชนบ้านแสนใจพัฒนา ถึงเรื่องของมุมมองที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ทำให้ทราบว่าคนอาข่าโดยส่วนใหญ่แล้วนั้นจะถูกมองภาพเหมารวม การสร้างเส้นแบ่งระหว่างความเป็นชนกลุ่มใหญ่กับความเป็นชนกลุ่มน้อย การเป็นศูนย์กลางของสังคม วัฒนธรรมและความรู้ของสังคมไทยพื้นราบที่แตกต่างไปจากสังคมของคนบนภูเขา

ซึ่งจากการได้ร่วมกิจกรรมในหลายๆ กิจกรรมกับชาวบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์อาข่ามักจะมีการเปรียบเทียบหรือคำถามกลับมาอยู่เสมอว่า คนบนดอยกับคนข้างล่างทำไมไม่เหมือนกัน ทั้งเรื่องวัฒนธรรม อาหาร พิธีกรรมต่างๆ บ้างก็ถามว่าคนข้างล่างเป็นแบบนี้ แบบนี้หรือเป็นอย่างไร บ้างก็บอกว่าคนบนดอยมักเป็นไม่เหมือนคนข้างล่าง ฯลฯ หากมองในมุมมองที่เป็นการรวมเอาพวกที่เหมือนกันเข้าด้วยกันเท่านั้น หากยังเป็นการพยายามเปลี่ยนอัตลักษณ์ชายขอบที่แตกต่างกับสังคมศูนย์กลาง ซึ่งในบางครั้งในมุมมองของนักศึกษาเองมองว่าในกระบวนการทำให้เป็นชายขอบของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่านั้น ในบางครั้งเป็นผู้ถูกกระทำหรืออาจถูกกล่าวหาได้โดยไม่รู้ตัวทั้งจากคำพูด การกระทำที่แสดงออกมาแล้วแต่มีผลทั้งสิ้น

และการจากได้พูดคุยยังทำให้ทราบอีกว่าในสังคมไทยปัจจุบันยังมีการตีตราให้กับกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าหรือคนบนดอยอยู่ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีการศึกษาน้อย สกปรก ไม่ได้รับการพัฒนา แต่การจากได้สัมผัสและเรียนรู้ถึงชีวิตของคนกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าทำให้ทราบว่า กลุ่มชาติพันธุ์อาข่ามีความได้เปรียบด้านภาษา บางคนพูดได้ถึง 4 - 5 ภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาอาข่า ภาษาลาหู่ ภาษาจีน ภาษาไทย ภาษาพม่า เป็นต้น ซึ่งในสังคมเมืองบางคนยังใช้ได้เพียงภาษาเดียวเท่านั้นเอง

รายงานถอดบทเรียนจากการฝึกภาคปฏิบัติรายบุคคล

ชื่อ นางสาว ทิสากุล เมืองเลน เลขทะเบียน 5805520037

หน่วยฝึกภาคปฏิบัติ มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชภ.)

พื้นที่ฝึก ชุมชนแสนใจพัฒนา หมู่ที่ 22 ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

ช่วงระยะเวลาการรายงาน

วันที่ 14 เดือน มกราคม พ.ศ. 2562 ถึง วันที่ 13 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2562

กลุ่มชาติพันธุ์กับความเป็นเมือง

เนื่องจากปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมายรวมทั้งความเป็นเมืองที่เกิดจากโลกาภิวัตน์ที่มีความทันสมัยมากขึ้น วิถีชีวิตวิถีความเป็นอยู่ ระบบเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาเทคโนโลยีที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง แม้กระทั่งพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ จากการศึกษาร่วมกันนักศึกษาได้มองเห็นถึงความเป็นเมืองมากขึ้น จากทัศนคติของนักศึกษาที่มองว่าพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ยังมีความดั้งเดิมทั้งที่อยู่อาศัยแบบบ้านไม้มุงหญ้าคาและ

การบริโภคแบบสุกๆ ดิบๆ อาชีพหลักของอาชาคือการทำการเกษตร พืชส่วนใหญ่ที่เพาะปลูกเป็นพืชไร่เช่น ข้าว ข้าวโพด และพืชผักสวนครัวอื่นๆ เพื่อบริโภคและประกอบพิธีกรรม ส่วนที่เหลือจะแบ่งไว้สำหรับขายหรือแลกเปลี่ยน การเลือกทำเลและพื้นที่ทำการเกษตรนั้นจะใช้ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นหลักในการตัดสินใจ โดยปกติจะอยู่ไกลจากชุมชนไม่น้อยกว่า 3-5 กิโลเมตร นอกจากนี้อาชายังนิยมปลูก พืชผักสวนครัวไว้บริเวณรั้วหลังบ้านของตน ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการบริโภค และอาชายังมีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ เช่น สมุนไพร ผักป่าตามฤดูกาล และการล่าสัตว์เพื่อยังชีพอีกด้วย แต่ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับพืชส่งเสริมเพื่อการค้า เช่น ชา กาแฟ ข้าวโพด ไม้ผลเมืองหนาวและผักต่างๆ นอกจากนี้คนในชุมชนยังทำธุรกิจ โดยเฉพาะการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากงานหัตถกรรมฝีมือ นั่นก็คือ ลายปักอาชา ในเมืองที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น เชียงราย เชียงใหม่ หรือแม้กระทั่งส่งออกไปยังต่างประเทศ สำหรับชุมชนหมู่บ้านสนใจพัฒนาที่นักศึกษาได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้ พบว่าคนในชุมชนมีการปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อมภายนอก เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะจะเห็นได้ว่าคนในชุมชนนั้นถึงแม้จะมีการรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้นั้นก็คือ การสวมใส่ชุดประจำกลุ่ม ซึ่งอดีตจะสวมใส่กันเป็นประจำแต่ปัจจุบัน แต่ความเป็นเมืองที่เกิดขึ้นรอบข้างรวมไปถึงการเข้ามาของสื่อ เทคโนโลยีที่สามารถค้นคว้าและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ทันที การเลียนแบบสื่อในเรื่องของการแต่งกายก็เปลี่ยนไปด้วยเพราะปัจจุบันนี้คนในชุมชนนั้นสวมใส่เครื่องแต่งกายตามยุคสมัย รวมไปถึงพฤติกรรมการแสดงออกโดยเฉพาะการพูดจะเห็นได้ชัดว่ามีการเลียนแบบมาจากสื่อซึ่งความเป็นจริงนั้นคำพูดที่พูดออกมาคนในชุมชนไม่ได้รู้ความหมายที่แท้จริง

อีกทั้งการประกอบอาชีพของคนในชุมชนก็ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่บ้านเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่มีการลงไปทำงานในตัวเมือง หรือการออกไปทำงานต่างประเทศด้วยเช่นกัน การปฏิบัติเช่นนี้จึงนำไปสู่การเคลื่อนย้ายแรงงานและส่งผลให้เกิดครอบครัวเหว่งกลางเกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐาน การเกิดขึ้นของระบบอุตสาหกรรมภายในชุมชนเมือง ส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นฐานในการประกอบอาชีพ ซึ่งชุมชนสนใจพัฒนาเป็นหนึ่งในชุมชนที่มีการย้ายถิ่นฐานการทำงาน จากเดิมที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ชุมชนของตัวเองหรือมีการทำงานรับจ้างทั่วไปภายในชุมชนเองนั้นก็เกิดการย้ายถิ่นฐานการทำงานมายังชุมชนเมืองมากขึ้น ซึ่งระยะห่างจากถิ่นที่อยู่อาศัยนั้นมีระยะห่างกันหลายกิโลเมตร การเดินทางมีความยากลำบาก ไม่มีรถโดยสารประจำทางผ่านชุมชน การเดินทางเข้ามาทำงานยังตัวเมืองนั้นจำเป็นต้องใช้ยานพาหนะส่วนตัวทั้งรถมอเตอร์ไซด์ หรือจะเป็นรถยนต์

ส่วนตัว การย้ายถิ่นฐานการงานนั้นจึงมีส่วนที่จะทำให้เกิดการทอดทิ้งลูกหลานของตัวเองไว้ให้บุพการีดูแล ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้สูงอายุ

นอกจากนั้นการย้ายถิ่นฐานไปทำงานต่างประเทศก็เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดครอบครัวแห่งกลาง แต่อย่างไรก็ตามการย้ายถิ่นฐานการทำงานยังเป็นอีกหนึ่งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เนื่องจากการเข้ามาของสื่อต่าง ๆ ที่ได้เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นในทุกกลุ่มทุกวัย ทุกชนชั้น ซึ่งหนึ่งในนั้นก็มีกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์รวมอยู่ด้วย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นทำให้ต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด การออกไปทำงานต่างประเทศเพื่อเพิ่มรายได้ของครอบครัว เพราะปัจจุบันถ้าหากทำงานเกษตรกรรมที่บ้านนั้นอาจจะมีรายได้เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะเมื่อมีสื่อเข้ามามีข้อมูลข่าวสารมากขึ้น ซึ่งมีส่วนที่จะช่วยให้การศึกษาเพิ่มขึ้นไปด้วย และพบว่าจะมีเด็กบางส่วนที่ครอบครัวที่มีฐานะทางการเงินจะส่งลูกหลานของตนเองไปศึกษาหาความรู้ยังโรงเรียนในตัวเมืองที่จะมีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนในชุมชน

นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและเข้ามายังชุมชนไม่ได้มีเพียงสื่อและการย้ายถิ่นการทำงานเท่านั้น หากแต่ยังมีการบริโภคซึ่งปัจจุบันการเข้าถึงอาหารเครื่องดื่มเป็นเรื่องที่สะดวกสบายในปัจจุบัน การตั้งร้านค้าภายในชุมชนและการจำหน่ายอาหารสำเร็จรูป ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่คนเมืองหลายคนปฏิบัติกันเพราะคิดว่าเป็นการทานอาหารแบบง่าย ๆ โดยไม่ต้องไปประกอบอาหารเองซื้อบริโภคเลยดีกว่า และยังมีเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ที่ทุกหลังคาเรือนในชุมชนจะมีกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงไปมาจากอดีตกับปัจจุบัน ด้วยปัจจัยต่าง ๆ มากมายที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษา กฎหมาย ค่านิยม ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อการเปลี่ยนแปลงและการสูญสลายของวิถีชีวิต องค์กรความรู้ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม เช่น คนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น ได้เข้าถึงความเจริญมากขึ้น แต่ในทางกลับกันองค์กรความรู้ภูมิปัญญา ความเป็นตัวตนกลับลดลง ทำให้วัฒนธรรมชนเผ่าเดิมที่เคยมีมาได้ค่อยเลือนหายไปพร้อมกับชนรุ่นหลังที่พัฒนาตนเองกลายเป็นคนเมือง

นักศึกษาจึงมองถึงเรื่องความปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของกลุ่ม ถึงแม้ความเป็นเมืองจะคืบคลานเข้ามาถ้าหากไม่ปรับเปลี่ยนก็อาจเกิดการเบียดขับได้เช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมที่สวยงามของกลุ่มก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะอนุรักษ์ไว้ให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษา ถ้าหากในอนาคตจะหายสาบสูญก็อาจจะมี

การปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับยุคสมัยเพื่อไม่ให้เกิดความล้าสมัยมากเกินไป เพื่อเป็นการอยู่ร่วมกันและให้สามารถอยู่รอดต่อไปได้

พิธีกรรมกับการเปียดเบียนสัตว์และการบริโภค

นักศึกษามองว่าถึงแม้พิธีกรรมที่มีการสืบทอดกันมาอย่างช้านานตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานจะเป็นพิธีกรรมที่ดีงามที่มีการสืบทอดและรักษากันมาหากแต่เมื่อเกิดการเฉลิมฉลองหรืองานเทศกาลต่างๆ แม้กระทั่งงานกินเลี้ยงภายในกลุ่มเล็ก ซึ่งมักจะมีการลั้มนหมู ลั้มนวัวควาย รวมไปถึงฆ่าสุนัข (ฆ่าสัตว์เพื่อประกอบอาหาร) ซึ่งจากการศึกษาชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนนั้น นักศึกษาได้เห็นถึงการทรมานสัตว์ ถึงแม้สัตว์เหล่านั้นจะเป็นอาหารของมนุษย์อย่างเราก็ตาม แต่นักศึกษามองว่าไม่จำเป็นทรมานสัตว์เหล่านั้นก็ได้ สามารถไปหาซื้อตามท้องตลาดเพื่อนำมาประกอบอาหารได้ และนอกจากนั้นการทรมานสัตว์นั้นเป็นการทรมานสัตว์ในบริเวณพื้นที่เปิดทุกคนสามารถมองเห็นได้ และนักศึกษาได้เห็นถึงการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมแก่เด็กเยาวชนภายในหมู่บ้านที่จะมีพฤติกรรมเลียนแบบผู้ใหญ่ที่กำลังฆ่าสัตว์โดยการจับมัดแล้วหาที่แทงซึ่งเป็นการจำลองว่าสิ่งนั้นเป็นสัตว์ เช่น หมู และมีการเลียนแบบเสียงสัตว์ร้องอย่างทรมานซึ่งไม่มีความหวาดกลัวใดๆ ทั้งสิ้น

ส่วนการบริโภค ตลอดระยะเวลา 2 เดือนที่นักศึกษาได้เข้าไปศึกษาชุมชนพบว่า การบริโภคของคนในชุมชนนั้นจะมีการบริโภคแบบกึ่งสุกกึ่งดิบ ซึ่งเป็นสาเหตุที่อาจจะก่อให้เกิดโรคตามมา นั่นก็คือ โรคพยาธิ ถึงแม้คนในชุมชนจะมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารกึ่งสุกกึ่งดิบมาเป็นเวลานานมีภูมิคุ้มกันแล้ว แต่อย่างไรก็ตามเราไม่สามารถที่จะคาดเดาสถานการณ์ได้ว่าเมื่อไหร่ที่โรคร้ายต่าง ๆ จะคลี่คลายมาหาเรา ดังนั้นการที่คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการบริโภคอาหารจึงเป็นสิ่งสำคัญ และควรระมัดระวังในการรับประทานอาหารมากยิ่งขึ้น เพื่อความปลอดภัยและสุขภาพที่ดีของตนเอง เพราะปัจจุบันนี้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป สารพิษที่เราไม่สามารถมองเห็นได้จากทั้งบนพื้นดินหรือในอากาศที่เราไม่สามารถจับต้องว่าได้อยู่ในอาหารของเรา ถึงแม้จะมีการปรุงสุกแล้วก็ตาม โดยเฉพาะสภาพอากาศทางภาคเหนือที่เผชิญอยู่ในปัจจุบันนี้ทั้งฝุ่นควัน ที่ล้นแล้วแต่เป็นมลพิษ ดังนั้นการบริโภคจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับร่างกายเราเอง

รายงานถอดบทเรียนจากการฝึกภาคปฏิบัติรายบุคคล

ชื่อ นางสาว จุฑาทิพย์ วงศ์อรินทร์ เลขทะเบียน 5805520045

หน่วยฝึกภาคปฏิบัติ มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชภ.)

พื้นที่ฝึก ชุมชนแสนใจพัฒนา หมู่ที่ 22 ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

ช่วงระยะเวลาการรายงาน

วันที่ 14 เดือน มกราคม พ.ศ. 2562 ถึง วันที่ 13 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2562

วิถีชีวิตความเรียบง่ายชาวอาข่า

การลงฝึกภาคปฏิบัติได้เข้าร่วมการทำกิจกรรมในชุมชนที่หลากหลาย เข้าไปมีส่วนร่วมเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของคนในชุมชน ทั้งกิจกรรมที่เป็นพิธีกรรมดั้งเดิม และพิธีกรรมที่มีความเป็นสมัยใหม่เข้ามาเปลี่ยนแปลงแล้ว แต่ทุกอย่างล้วนเป็นวัฒนธรรมที่สวยงามและแฝงไว้ด้วยความเรียบง่ายของการดำเนินชีวิตของชาวอาข่าในแต่ละวันนั้นแฝงไว้ด้วย ถึงแม้จะเป็นกิจวัตรที่มีความคล้ายคลึงกันในทุกวัน ทุกสัปดาห์ หรือทุกเดือนไปตลอดในทุกปี แต่ความรู้สึกและบรรยากาศรวมไปถึงผู้ร่วมชะตากรรมในขณะนั้นกลับแตกต่างกันออกไป การใช้ชีวิตส่วนใหญ่ของคนในชุมชนคือการทำงานเพื่อเลี้ยงครอบครัว หาปัจจัย 4 ทั้งหลายมาเกื้อกูลให้ซึ่งกันและกันการทำงานไม่ได้เกิดความหิวหาวหรือมีการแข่งขันมากนัก เพราะทุกคนในชุมชนเปรียบเสมือนเป็นพี่เป็นน้องกัน ที่มักจะคอยช่วยเหลือและแบ่งปันให้แก่กันและกัน และช่วยกันบำรุงรักษาส่วนกลางคอยดูแลและปกป้องเพื่อให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่องและดีที่สุด และสืบสารสิ่งเหล่านี้ให้กับคนรุ่นลูกหลานได้ใช้ประโยชน์ต่อไปด้วย การที่ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับชุมชนอย่างบ่อยครั้งและสม่ำเสมอซึ่งชุมชนเมืองในปัจจุบันนั้นหาได้ยากแล้ว หากการทำกิจกรรมให้กับชุมชนนั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันสูงสุดต่อตนเองและครอบครัว และเนื่องด้วยความเป็นเมืองการทำงานมีการแข่งขันกันเกิดขึ้นสูง เพื่อทำให้ตนเองนั้นไม่ตกออกจากสายพานการผลิตและกลายเป็นคนขายขอบที่ไม่ได้รับสวัสดิการนั้นเป็นไปไม่ได้ กลับการแบ่งเบาภาระและการเลี้ยงดูครอบครัวได้ต่อไป แต่เนื่องจากการมารวมมือของคนในชุมชนนั้นตอบโจทย์ให้กับการใช้ชีวิตร่วมกันของคนในชุมชนและเพื่อผลประโยชน์ของคนทั้งชุมชน จึงเกิดความร่วมมือร่วมใจกันออกมาช่วยเหลือชุมชนของตนเองนั้นอย่างดียิ่ง เช่น การ

เข้ามาช่วยเหลือกันเปลี่ยนระบบน้ำประปาเพื่อต่อน้ำเข้าไปใช้ในชุมชน และมีการเก็บค่าน้ำประปาปีละ 600 บาทต่อปีเพื่อนำเงินส่วนนี้ไปซ่อมแซมท่อที่ได้รับความเสียหายและเป็นเงินให้กับสำหรับผู้ขึ้นไปดูแลเปิด – ปิด ระบบน้ำในตอนเช้าของทุกๆ วันเพื่อไม่ให้คนที่ต่อน้ำนั้นล้นในอ่างเก็บน้ำของแต่ละบ้านจึงทำให้มีเวลาในการเปิดใช้น้ำโดยลงประขามติดกันของคนในชุมชน เป็นต้น

ความเรียบง่ายของคนในชุมชนถูกแผ่ออกมาผ่านสำหรับอาหารที่ทานในแต่ละวันของคนในชุมชน เช่น การทำยาผัก นำผักที่ปลูกเองมายำเข้ากับขิงและงา ซึ่งเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายในชุมชน และมีรสชาติที่ดีพร้อมทั้งมีคุณประโยชน์ช่วยรักษาอาการได้หลายโรค หรือแม้จะเกิดความเจ็บป่วย ไข้บวม แผลงัดต่อย ก็สามารถหาสมุนไพรจากในบ้านตนเองนั้นมารักษาให้อาการทุเลาลงได้ โดยการรักษานั้นเป็นการรักษาแบบการใช้ธรรมชาติบำบัด โดยที่ในชุมชนนั้นยังมีศูนย์สุขภาพอาข่า ฮาหนี ที่เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับแพทย์แผนไทย ที่ใช้สมุนไพรในการรักษาแบบองค์รวมและมีการสืบทอดมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น ถึงแม้ในปัจจุบันนั้นมีความเปลี่ยนแปลงและความเป็นเมืองมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนเข้าถึงการรักษาในแผนปัจจุบันมากขึ้น เนื่องจากการรักษาในปัจจุบันสาธารณะสุขมีความครอบคลุมพื้นที่มากขึ้นทำให้เข้าถึงแพทย์แผนปัจจุบันมากกว่า แต่ถึงแม้จะรักษาแบบสมัยใหม่กันเป็นส่วนใหญ่ แต่อาการที่สามารถควบคุมได้หรือไม่ร้ายแรงมาก เช่น อาการโดนแมลงกัดต่อย อาหารไม่ย่อย ก็นำสมุนไพรที่ตนเองนั้นปลูกไว้ตามบ้านมารักษาอาการเหล่านั้นให้ทุเลาลงได้เป็นอย่างดีอยู่

พิธีกรรมความเชื่อดั้งเดิมที่ยังคงมีสืบทอดให้เห็นและชื่นชมถึงแม้จะลดน้อยลงแล้วจากแต่ก่อนเป็นอย่างมาก โดยที่แต่ก่อนนั้นในชุมชนจะมีลานการละเล่น หรือ ลานสาวกอด เป็นลานเพื่อให้คนในชุมชนออกมารับชมการแสดงของผู้สูงอายุในชุมชนให้กับเด็กๆ รุ่นหลังได้ดู เป็นเหมือนการให้เด็กๆ ได้ซึมซับและสืบทอดวัฒนธรรมและเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชนของตนเองด้วย ทำให้มีการออกมาทำการละเล่นและมีประเพณีที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นจำนวนมาก และมีพิธีที่สำคัญในแต่ละเดือนโดยมีการจัดมาตลอดปี และพิธีกรรมส่วนใหญ่นั้นจะเป็นการละเล่นและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก เช่น การขอโทษธรรมชาติที่มีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อสร้างอาชีพ หรือจะเป็นการบูชาผืนป่าเพื่อให้ปกป้องคนในชุมชนของสิ่งชั่วร้าย เป็นต้น แต่เนื่องจากพิธีกรรมที่มีขั้นตอนเป็นจำนวนมากจึงทำให้ถูกละเว้นเนื่องจากปัจจัยในเรื่องของเวลาในการทำงานนั้นไม่ตอบโจทย์การทำพิธีกรรมจึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิม เหลือเน้นเพียงพิธีกรรมที่สำคัญไว้เท่านั้น เช่น

พิธีโล้ชิงช้า ที่สร้างความอภิมรย์ กระชับความสัมพันธ์และถ่ายทอดความเป็นชาติพันธุ์อาข่าไว้ได้อย่างดีเยี่ยม เป็นต้น โดยความเรียบง่ายทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตที่มีความแข่งขันต่ำ และมีความเป็นพี่เป็นน้องมากกว่าการแข่งขัน การเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติ เพื่อที่จะสามารถดำรงเพื่อพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะป่าให้น้ำ ให้อาหาร และให้ที่อยู่อาศัยการประกอบพิธีกรรมส่วนใหญ่ก็นั้นจึงเกิดขึ้นและมีความเกี่ยวข้องกับการขอขมากับเจ้าที่เจ้าเขาเป็นส่วนใหญ่ การดำรงชีวิตของชาวบ้านหมู่บ้านแสนใจพัฒนา ส่วนใหญ่ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายโดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลักในการดำรงชีวิต และมีความเชื่อในเรื่องของผีบรรพบุรุษ ส่งผลให้มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณตลอดทั้งปี

โทรศัพท์มือถือถึงแม้จะเข้าถึงเด็กในทุกช่วงทุกวัยในชุมชนแล้วแต่การมีวิถีชีวิตของเด็กส่วนใหญ่ก็ออกมาเล่นสนุกสนามตามวัยของเด็กในแต่ละช่วง เช่น เด็ก อายุ 4 – 7 ปี จะออกมาวิ่งเล่น วันอาทิตย์เข้าโบสถ์ เพื่อเต้นรำ และเรียนรู้ภาษา หรือมีบ้างที่ตามผู้ปกครองไปทำไร่ทำสวน และได้เรียนรู้การทำงานและซึมซับการเรียนรู้ที่จะเอาตัวรอด และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างแนบเนียน ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ดีและไม่สามารถที่จะหาจากที่ไหนได้ ต่างจากเด็กวัยเดียวกันในต่างที่ที่ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เจอแต่สภาวะกดดันและการแข่งขันมากเกินไปกว่าวัยที่ควรจะได้รับ ทำให้บางคนนั้นขาดทักษะของการใช้ชีวิตแต่เก่งในเรื่องของวิชาการมากกว่า

การใช้ชีวิตเรียบง่ายและการเรียนรู้ทักษะชีวิตจากการทำงานตั้งแต่เด็ก การเรียนรู้ได้ด้วยตนเองของเด็กๆ ชาวอาข่านั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ในส่วนของดีคือการที่จะสามารถเอาตัวรอดได้ถึงแม้ตัวเองนั้นจะลำบากเพราะรู้จักการทำงานและการหาของป่าเข้ามาประกอบอาหาร หรือแม้การเรียนรู้จากโรงเรียน มีความรู้ทางวิชาการ แต่ก็ยังมีความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ทำให้เกิดข้อเสียขึ้นมาอีกด้วย เช่น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่มีโอกาสเข้าถึงแต่เข้าถึงได้น้อยกว่าเด็กที่อยู่ในเมือง ในเรื่องของการเข้าถึงสื่อการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ที่มีจำนวนจำกัดในแต่ละโรงเรียน หรือแม้กระทั่งในเรื่องของบุคลากรที่มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อเด็กในโรงเรียน อาทิ ในโรงเรียน คุณครูหนึ่งคนต้องสอนมากกว่าสองวิชา และต้องดูแลเด็กในทุกชั้นปีทำให้การทำงานนั้นอาจไม่ได้ทั่วถึงเด็กๆ ทั้งหมด ซึ่งภาระทั้งหมดนั้นตกอยู่ที่คุณครู และเด็กๆ ที่จะต้องดิ้นรนกันเอง และเนื่องจากการดูแลที่ไม่ทั่วถึงนั้นอาจทำให้เด็กไม่ได้รับความรู้ และเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้เด็กบางส่วนนั้นไม่อยากจะศึกษาต่อ หรือแม้กระทั่งคิดว่าการศึกษาชั้นนั้นไม่สามารถที่จะตอบโจทย์ให้กับการทำงานในอนาคตได้ แต่ไม่เพียงเรื่องของการศึกษาเพียงเท่านั้น

แต่ปัจจัยในเรื่องของฐานะทางบ้านก็มีส่วนและเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้เด็กออกไปทำงาน ช่วยแบ่งเบาครอบครัวด้วยเช่นกัน

ลายอาข่าสร้างอาชีพ ชาวอาข่านั้นจะมีลวดลายที่มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะมีลายเฉพาะของตนเอง เช่น ผาหมักก็มีลายที่เป็นดอกไม้ ส่วนอู๋ไ่จะมีการเย็บเป็นลายกระดุกู และความสำคัญของแต่ละกลุ่มนั้นก็มีความแตกต่างกันออกไป ด้วยความที่เป็นเอกลักษณ์ ทำให้กระเป่าหรือเสื้อผ้าของชาวอาข่าจะมีลวดลายการปักเย็บเพื่อป้องกันถึงตัวตนของชนเผ่า นั้น และเกิดเป็นลวดลายที่สวยงามทำให้เป็นที่น่าสนใจจากคนภายนอก มีการผลิตสินค้าจากในหมู่บ้านและส่งออกไปยังในตัวเมืองเชียงรายเป็นจำนวนมาก และนอกจากนั้นยังมีการผลิตส่งไปยังต่างประเทศที่สนใจในงานของกระเป่าและเสื้อผ้าอาข่าอีกด้วย ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการปักผ้ามากขึ้น

ถึงแม้ในชุมชนดอยแสนใจมีเทคโนโลยีเข้ามามากมายแต่ก็ไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบอะไรมากมายต่อการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวอาข่า แต่กลับนำเทคโนโลยีนั้นเข้ามาใช้ให้ก่อประโยชน์มากขึ้น เช่น การเผยแพร่วัฒนธรรมอาข่าผ่านบทเพลง โดยผ่านนักร้องวัยรุ่นที่ขับร้องเพลงออกมาเป็นภาษาอาข่าได้อย่างไพเราะ ผ่านช่องทางการเผยแพร่ใน youtube เป็นต้น และยังมีการเรียนการสอนภาษาอาข่าในรูปแบบใหม่ ที่แต่ก่อนนั้นจะมีเพียงแค่รูปแบบภาษาของการพูดและเรียนรู้จากการเข้าโบสถ์เพื่อเรียนภาษาจากการร้องเพลงเพียงเท่านั้น แต่ในปัจจุบันนี้มีรูปแบบการเรียนการสอนในรูปแบบของภาษาเขียนเพิ่มขึ้นมาและมีหลักสูตรการเรียนนี้อยู่ในโรงเรียนดอยแสนใจเป็นที่แรก โดยเป็นการเรียนการสอนตั้งแต่การผสมคำ อ่านออกเสียง และการเขียน เพื่อสามารถที่จะบันทึกและเก็บรักษาวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ให้กับคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อ และค้นหาข้อมูลได้ง่ายมากขึ้น โดยเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมของตนเข้ากับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีเข้ามาได้อย่างราบรื่นและไม่ถูกสิ่งใดสิ่งหนึ่งกลืนให้หายไปจากกัน

การเข้าไปอยู่ในชุมชนใช้ชีวิตแบบเดียวกันกับคนในชุมชนจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายมากสำหรับชีวิตนักศึกษาฝึกงานคนหนึ่งและไม่สามารถที่จะหาได้จากที่ไหนอีก การได้เรียนรู้ ได้ซึมซับวัฒนธรรมที่สวยงาม รวมไปถึงได้นำชีวิตเข้าไปสู่สภาวะที่ลดการแข่งขันลง ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย เรียนรู้การอยู่กับธรรมชาติให้มากขึ้น และได้นำหลักและวิธีการหลักทางสังคมสงเคราะห์ รวม

ไปถึงหลักความรู้ต่างๆ ที่ได้เรียนมาเข้ามาปรับใช้การดำเนินชีวิตและร่วมพัฒนาชุมชนไปพร้อมกับคนในชุมชนเพื่อรักษาวัฒนธรรม วิถีชีวิต เข้ากับเทคโนโลยีและเติบโตไปได้อย่างพร้อมเพรียงกันโดยไม่ถูกสิ่งใดสิ่งหนึ่งกลืนหายไป และยังได้แลกเปลี่ยนความรู้ การใช้ชีวิตจากวัฒนธรรมและธรรมชาติ ที่หลากหลายของคนในพื้นที่มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำอาหารที่ดีต่อสุขภาพและหาได้ง่ายอย่างเช่น ยำผัก ที่มีรสชาติอร่อยและเป็นยารักษาโรคอีกด้วย หรือแม้กระทั่งการเรียนรู้เรื่องของภาษา และการเย็บปักถักร้อยอาข่าที่งดงาม สามารถนำมาตกแต่งเสื้อผ้าให้เกิดความสวยงามมากขึ้นได้อีกด้วย และยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้ลองที่จะทำในสิ่งที่ไม่ได้ทำมาก่อน ออกไปพบเจอกับโลกที่มีมากกว่ารอบข้างตัวของตัวเอง

รายงานถอดบทเรียนจากการฝึกภาคปฏิบัติรายบุคคล

ชื่อ นางสาว วรรัตน์ เรืองบุญแก้ว เลขทะเบียน 5805680807

หน่วยฝึกภาคปฏิบัติ มุลินธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชภ.)

พื้นที่ฝึก ชุมชนแสนใจพัฒนา หมู่ที่ 22 ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

ช่วงระยะเวลาการรายงาน

วันที่ 14 เดือน มกราคม พ.ศ. 2562 ถึง วันที่ 13 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2562

การฝึกภาคปฏิบัติชุมชน ในพื้นที่ หมู่ 22 หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ต.แม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัด เชียงราย นักศึกษาได้เรียนรู้วิธีการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ชุมชน และได้ใช้ทักษะ องค์ความรู้ที่มีในการปฏิบัติงาน สิ่งที้นักศึกษาได้เรียนรู้ในการปฏิบัติงานสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นดังนี้

กระบวนการทำงานกับชุมชนด้วยวิธีการมีแบบแผนแต่ยืดหยุ่นได้

ในการลงทำงานร่วมกับชุมชน การลงพื้นที่ในแต่ละครั้งนักศึกษาต้องเตรียมตัวให้พร้อมเสมอกับสถานการณ์ในการปฏิบัติงาน นักศึกษาได้เรียนรู้การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชนแบบยืดหยุ่น กล่าวคือ เนื่องจากการทำงานร่วมกับชุมชนมิใช่การทำงานรูปแบบองค์กรรัฐที่เป็นรูปแบบเฉพาะเจาะจงตายตัว แต่การทำงานร่วมกับชุมชน ร่วมกับชาวบ้าน นักศึกษาไม่สามารถที่จะบังคับในการให้ความร่วมมือระหว่างนักศึกษากับชาวบ้านในกระบวนการทำงานได้ ดังนั้นทักษะต่างๆที่ได้เรียนมาจำต้องดึงมาใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ อาทิ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพเชิงวิชาชีพ ซึ่งนับเป็นทักษะสำคัญในการสร้างความไว้วางใจจากชาวบ้าน เปิดทางให้นักศึกษาได้เรียนรู้ ข้อมูลต่างๆได้อย่างรวดเร็วขึ้น ทักษะการสังเกต ทักษะการสัมภาษณ์ เป็นต้น

การทำงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน การวางแผนล่วงหน้าเป็นสิ่งสำคัญเพื่อเป็นกรอบการดำเนินการอย่างเป็นระบบในการทำงาน หากไม่มีการวางแผนในการดำเนินงานอาจส่งผลให้นักศึกษาไม่สามารถที่จะจับประเด็น หรือไม่รู้ทิศทางในการดำเนินงานชุมชนได้ ว่าเป็นเพื่อวัตถุประสงค์อะไร จากประสบการณ์ในการลงปฏิบัติงานครั้งนี้ นักศึกษาเรียนรู้จากการฝึก คือ ในช่วงแรกของการลงพื้นที่ในการปฏิบัติงานนักศึกษา ยึดหลักการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ชุมชนที่ได้เล่าเรียนมา ใช้ในการปฏิบัติงานชุมชนอย่างเคร่งครัด เมื่อเกิดปัญหาหรือเกิดเหตุการณ์

ที่ไม่ตรงตามที่ทางกลุ่มเตรียมการณ์ไว้ การแก้ไขปัญหาก็ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเนื่องจากทางนักศึกษาไม่ได้เตรียมตัวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่มีแผนสำรองในการทำงาน ดังนั้นการทำงานค่อนข้างติดขัดและไม่เป็นธรรมชาติในการทำงาน แต่หลังจากการได้เรียนรู้และสามารถปรับตัวได้ในระยะหนึ่งแล้วส่งผลให้กลุ่มนักศึกษาสามารถแก้ไขปัญหาและยืดหยุ่นการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมชาติมากขึ้น มีการวางแผนมากขึ้น

อย่างไรก็ตามแผนที่วางไว้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ในช่วงที่ปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานจริงกับการเรียนในตำราแตกต่างกัน ดังนั้นการลงมือปฏิบัติงานจึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่แตกต่างออกไป

การเรียนรู้และการปรับตัวในสภาวะความแตกต่างหลากหลาย

ในการลงพื้นที่ปฏิบัติงานในชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลาย เนื่องจากการลงพื้นที่ฝึกงานในชุมชนหมู่บ้านสนใจพัฒนาเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างนักศึกษากับชาวบ้าน ทั้งทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยมต่างๆ นักศึกษาได้เรียนรู้ถึงการปรับตัวให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวบ้านด้วยหลักการการเคารพในความแตกต่างหลากหลาย นักศึกษาได้เรียนรู้การปรับตัวในความแตกต่างหลากหลายที่เกิดขึ้น และยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ด้วยการเข้าร่วมและปฏิบัติตามที่ชาวบ้านเป็นเพื่อกลมกลืนไปกับชาวบ้าน ชาวบ้านมีวิถีชีวิตอย่างไร นักศึกษาก็ปฏิบัติตามเช่นนั้น ซึ่งทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ไม่ได้แตกต่างจากพวกเขา ทำให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงและร่วมเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนได้

ซึ่งในช่วงระยะแรกของการเข้าฝึกปฏิบัติงานในชุมชน ทางนักศึกษายังไม่ทราบวิถีชีวิต การปฏิบัติตนที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับชุมชน วัฒนธรรมที่มีความเป็นอัตลักษณ์ รวมไปถึงข้อห้าม ความเชื่อต่างๆ ที่ชาวอาข่าเชื่อและศรัทธา ตัวอย่างข้อห้ามและความเชื่อที่ชาวอาข่ายึดถือ เช่น การห้ามนำดอกไม้ทักทายสำหรับเด็กสาวที่ยังไม่แต่งงาน เนื่องจากชาวอาข่ามีความเชื่อว่าหากหญิงสาวได้นำดอกไม้ทักทายเป็นสัญลักษณ์ของหญิงสาวที่แต่งงานแล้ว ซึ่งในช่วงแรกๆ นักศึกษาไม่ทราบถึงความเชื่อดังกล่าว นักศึกษามักจะนำดอกไม้ทักทายเล่นเสมอเมื่อเดินสำรวจชุมชน เมื่อผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเห็นจึงได้มีการบอกกล่าวถึงความเชื่อของชาวอาข่าเรื่องการเอาดอกไม้ทักทายของหญิงสาว ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ถึงความเชื่อที่ละเอียดอ่อนของชาวอาข่า หลังจากนั้นนักศึกษา

ไม่นำดอกไม้มาทัดหูอีกต่อไป เพื่อแสดงถึงความเคารพต่อความเชื่อของชาวอาข่า หรือแม้กระทั่งความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมการฆ่าสุนัข เพื่อใช้ในการบูชาต่อภูตผี ในช่วงแรกรักศึกษารู้สึกตกใจและเทือนใจเป็นอย่างมากเมื่อได้ยินพิธีกรรมนี้ เพราะ ความรู้สึกนึกคิดของนักศึกษา สุนัขคือสัตว์เลี้ยงที่น่ารักและเป็นมิตรกับมนุษย์ จึงเกิดความรู้สึกสงสารหากจะถูกฆ่า แต่ภายหลังนักศึกษได้ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อของชาวอาข่าเพิ่มมากขึ้น และได้หวนกลับมาคิดว่า พิธีกรรมดังกล่าวเป็นความเชื่อของชาวอาข่าที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในอดีต ดังนั้น เรานักศึกษาที่เพิ่งเข้าไปไม่ควรเอาความคิด วัฒนธรรมของเราไปตัดสินวัฒนธรรมของเขาวาผิดหรือถูก นักศึกษาจึงเลือกที่จะทำความเข้าใจและเคารพในความเชื่อ ความแตกต่างของวัฒนธรรม

ในการได้เข้าไปอยู่ในชุมชนที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อที่ไม่เหมือนกันกับตัวนักศึกษาเอง การปรับตัวและการเลือกที่จะยอมรับความแตกต่างเหล่านั้น เป็นสิ่งที่ควรทำ ความแตกต่างไม่ได้สร้างปัญหา แต่ความแตกต่างเป็นการแสดงถึงความเป็นตัวตน ของบุคคลในสังคมนั้นๆ เราเลือกที่จะเคารพซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจในความแตกต่าง

การทำโครงการกับชุมชนการรับรู้ความต้องการของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ

จากการฝึกภาคปฏิบัติครั้งนี้ทางกลุ่มนักศึกษได้มีโอกาสในการทำโครงการ ‘แอโรบิก’ กับสมาคมสตรีของชุมชนสนใจพัฒนา แต่ผลของโครงการกลับไม่ตรงเป้าหมายที่ทางกลุ่มนักศึกษาคาดหวังไว้ ชาวบ้านไม่เข้าร่วมในโครงการแอโรบิก ในตอนแรกรักศึกษาคาดว่าการจัดโครงการดังกล่าวจะเป็นโครงการที่สามารถให้คนในชุมชนได้มีเวลาในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ รวมถึงการสร้างพื้นที่เพื่อให้คนในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย ได้มีโอกาสได้พบปะพูดคุยและออกกำลังกายร่วมกัน แต่เมื่อถึงวันกำหนดเริ่มต้นโครงการ กลับไม่เป็นไปดังหวัง นักศึกษาจึงเริ่มที่จะกลับไปคิดทบทวนถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดขึ้นมีสาเหตุจากอะไร ที่ชาวบ้านไม่เข้าร่วมโครงการของนักศึกษา ทางกลุ่มนักศึกษาก็ได้ประชุมกลุ่มปรึกษากัน ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้ข้อสรุปดังนี้ 1. ทางนักศึกษาไม่ได้มีการทำประจามติกับชุมชน 2. เวลาในการดำเนินโครงการไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน 3. โครงการไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนที่แท้จริง

1. การไม่ทำประชาคมติกับทางชุมชน

เป็นเพียงการประชุมหารือกับทางกลุ่มสตรีของชุมชนเท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่เพียงพอในการรวบรวมความคิดเห็นรวมถึงความต้องการในการจัดโครงการของชุมชน เป็นเพียงการพูดคุยกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง มิใช่ทั้งหมด

2. เวลาในการดำเนินโครงการไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

ก่อนหน้านี้ทางกลุ่มคิดว่าการจัดเวลาโครงการช่วง 5 – 6 โมงเย็น เป็นเวลาที่ชาวบ้านเลิกงานและสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของทางกลุ่มนักศึกษาได้ แต่ในความเป็นจริงนักศึกษาสิ้นค่านึง ถึงวิถีชีวิตการทำงานของชาวบ้าน อาชีพของชาวอาข่าเป็นการทำไร่ ทำสวน ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ดังนั้นกิจวัตรประจำวันเป็นงานที่มีการออกแรงตลอดทั้งวันอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อเสร็จจากการทำงานในช่วงเวลา 5 โมงเย็นก็จริง แต่เมื่อกลับบ้านชาวบ้านก็ยังคงต้องทำงานบ้าน โดยเฉพาะผู้หญิง รวมถึงการต้องการพักผ่อนใช้เวลากับครอบครัว ดังนั้น อาจจะไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมโครงการของนักศึกษาในระยะเวลาดังกล่าว

3. โครงการไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

ผลจากการไม่ได้ทำประชาคมติกับทางชุมชน ทางนักศึกษาจึงไม่ได้รับรู้ถึงความต้องการอย่างแท้จริง ดังนั้นโครงการนี้จึงไม่ได้มีการร่วมปรึกษาพูดคุยกันอย่างรอบด้าน

ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้นักศึกษาต้องกลับมาคิดทบทวนถึงโครงการที่จัดขึ้น ส่งผลให้การจัดโครงการครั้งต่อไปเป็นการจัดโครงการ ‘เด็กดอย เหาหงอย’ เป็นโครงการที่นักศึกษาได้ร่วมพูดคุยกับทางชาวบ้านถึงปัญหาที่ชาวบ้านต้องการให้นักศึกษาหาทางออกร่วมกัน นั่นคือปัญหาการดูแลสุขภาพอนามัยของเด็กในชุมชน กลุ่มนักศึกษาจึงได้จัดทำโครงการดังกล่าวขึ้นเพื่อกำจัดเหาและดูแลสุขภาพอนามัยแก่เด็กชุมชน ซึ่งจากผลการดำเนินโครงการเป็นไปตามเป้าหมาย จึงเป็นบทเรียนในการทำงานกับชุมชนว่าการทำงาน เราควรที่จะสอบถามถึงความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านและร่วมทำงานร่วมกัน

ใจแลกใจ เป็นสิ่งสำคัญกับการทำงานชุมชน

รูปภาพ: นักศึกษาค้นข้อมูลชุมชนและชุมชนเลี้ยงส่งนักศึกษา

การทำงานร่วมกับชุมชน การไว้ใจเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาพื้นที่ เราพึงสังวรตนเสมอว่าเราคือ ‘คนนอก’ ที่เข้าไปเพื่อศึกษาเรียนรู้ชุมชน และทำงานร่วมกันกับชุมชน ในการเข้าไปในชุมชนการจะได้ข้อมูลต่างๆ หากชาวบ้านเกิดความไว้นือเชื่อใจเราแล้วพร้อมที่จะให้ข้อมูลอย่าง ในช่วงแรกที่นักศึกษาลงพื้นที่ ยังไม่ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านในชุมชนนัก การสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ละเอียดอ่อน เช่น โรคประจำตัว รายได้ ฯลฯ เป็นไปอย่างยากลำบาก ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม

เมื่ออยู่ในชุมชนสักพักนักศึกษารู้ที่จะปรับตัวใช้ความจริงใจเข้าหาชาวบ้าน พูดคุยบ่อยๆ สร้างความเป็นกันเองกับชาวบ้าน ช่วยงานชาวบ้าน ฯลฯ และเมื่อเวลาผ่านไปสัมพันธภาพระหว่างชาวบ้านกับนักศึกษาดีขึ้นตามลำดับ นักศึกษาได้ข้อมูลจากชาวบ้านมากขึ้น การเปิดใจเล่าเรื่องที่ค่อนข้างซับซ้อนและอ่อนไหวมากขึ้น สร้างความรู้สึกระหว่างชาวบ้านกับนักศึกษากลายเป็นญาติพี่น้องกัน เปลี่ยนบทบาท เป็นลูกหลาน พี่น้อง มากกว่า การเป็นชาวบ้านกับนักศึกษา ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ว่าการทำงานชุมชน หากเราเข้าไปด้วยเจตนาที่ดี ให้ใจกับชาวบ้านในชุมชน ชาวบ้านก็จะให้ใจเรากลับมา การทำงานร่วมกันกับชุมชนจะง่ายและสนุกมากขึ้น แต่หากความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับชุมชนเป็นไปในทางที่ไม่ดีก็จะสร้างปัญหาอุปสรรคแก่ทั้งตัวนักศึกษาและชุมชนได้

บรรณานุกรม

- กองบรรณาธิการ. (2561). คู่มือการฝึกภาคปฏิบัติ2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค. (2546). 8 กลุ่มชาติพันธุ์ อาข่า-ไทย. เชียงราย: สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมอาข่า.
- ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค. (2546). พิธีกรรม ประเพณีในรอบปีอาข่า. เชียงราย: สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมอาข่า.
- ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค. (2546). ศาสนา กฎจารีต มารยาทอาข่า. เชียงราย: สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมอาข่า.
- ทัศนีย์ ลักษณะวิชช. (2545). การสังคมสงเคราะห์ชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา. (2559). ก่อนก่อเป็นมูลนิธิ. สืบค้นจาก:
<http://www.hadf1985.org/index.php/2016/12/24/history/>
- องค์กรสหประชาชาติ. (2561). SDGn 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย UN เพื่อให้โลกดีขึ้น. สืบค้นจาก:
<https://www.it24hrs.com/2018/sdgs-sustainable-development-goals-un/>
- Kapook. (2559). 12 วิธีกำจัดเหาด้วยของที่มีในบ้าน ทั้งเหาและไข่เหาหายเกลี้ยงไม่เหลือ. สืบค้นจาก:
<https://home.kapook.com/view147108.html>

ภาคผนวก

รูปที่ 1 บรรยายภาพการลงชุมชนในสัปดาห์แรกของการเข้าไปศึกษาในชุมชน

รูปที่ 2 สร้างสัมพันธภาพกับชาวบ้านโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ในการเพาะปลูกต้นชา

รูปที่ 3 เข้าร่วมประชุมหมู่บ้านประจำเดือนมกราคม แนะนำตัวทำความรู้จักกับคนในชุมชน
หมู่บ้านแสนใจพัฒนา หมู่ที่ 22

รูปที่ 4 ศูนย์เด็กเล็กเก่าของหมู่บ้านแสนใจพัฒนาที่กำลังจะถูกเปลี่ยนเป็นโรงผลิตน้ำชุมชน

รูปที่ 5 นักศึกษา เด็กๆ และคนในชุมชนช่วยกันปรับภูมิทัศน์ภายนอกบริเวณศูนย์เด็กเล็กเก่า

รูปที่ 6 ทำความสะอาดและปรับปรุงห้องน้ำเก่าในศูนย์เด็กเล็กเพื่อเตรียมความพร้อมในการใช้งาน

รูปที่ 7 การเรียนรู้ศาสนาคริสต์ผ่านการร้องเพลงของชาวอาข่าในวันอาทิตย์ของทุกสัปดาห์

รูปที่ 8 การร้องเพลงอวยพรให้กับทุกคนในการใช้ชีวิต ขับร้องโดยเด็กๆ ในชุมชน

รูปที่ 9 ทางระหว่างการเดินทางขึ้นเขาเพื่อขึ้นไปต่อระบบประปาเข้าสู่ชุมชน โดยเดินทางผ่านไร่ของชาวบ้าน เพื่อเดินทะลุเข้าไปยังปากทางเข้าป่าในด้านใน

รูปที่ 10 จำนวนท่อที่ใช้ในการต่อน้ำประปาเข้าหมู่บ้านในวันแรก

รูปที่ 11 หน้าตาสดใส เตรียมพร้อมสำหรับการทำงานเพื่อชุมชน สังเกตได้จากเสื้อผ้า ที่มาเป็นทีมกระเป๋าใบใหญ่ที่ข้างในบรรจุไปด้วยเสบียงเพื่อเติมพลัง

รูปที่ 12 จุดแวะพักระหว่างทางนำท่อขึ้นไปยังบริเวณหัวน้ำ

รูปที่ 13 บริเวณหัวน้ำที่จะนำต่อเพื่อลำเลียงน้ำลงไปใช้ยังหมู่บ้านแสนใจพัฒนา

รูปที่ 14 หัวน้ำหมู่บ้านแสนใจพัฒนา

รูปที่ 15 การขึ้นมาทำระบบน้ำในวันสุดท้ายจะมีพิธีบวงสรวงเจ้าป่า เจ้าเขาคอนคอยดูแล
หัวน้ำ และรักษาป่า

รูปที่ 16 พักรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันโดยแต่ละคนก็นำอาหารติดตัวมาด้วยคน
ละหนึ่งอย่าง และแบ่งไก่ต้มไม้ไฟที่ทำพิธีเสร็จแล้วแบ่งปันกัน

รูปที่ 17 หลังจากการวางระบบน้ำเรียบร้อยแล้วต้องขุดดินเพื่อนำดินมากลบท่อเพื่อป้องกัน
การเกิดความเสียหายหากเกิดไฟไหม้ป่า หรือได้รับความเสียหายจากการกระทำของคน

รูปที่ 18 ชาวบ้านทำหลังคาโดยใช้หญ้าคา

รูปที่ 19 เรียนรู้และลองลงมือปฏิบัติ

รูปที่ 20 เข้าร่วมอบรมแนวทางการทำแนวกันไฟร่วมกับชาวบ้าน จากเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ มาให้ความรู้เรื่องการทำแนวกันไฟ เพื่อไม่ให้เกิดไฟไหม้

รูปที่ 21 ร่วมถ่ายภาพเป็นที่ระลึกกับคนในชุมชนก่อนจะเตรียมตัวเพื่อไปช่วยกัน
ทำแนวกันไฟ

รูปที่ 22 ทำแนวกันไฟโดยการกวาดใบไม้แห้งให้เป็นแนวทางเดิน
เพื่อไม่ให้เกิดการติดไฟได้ง่าย

รูปที่ 23 อุปกรณ์ในการทำแนวกันไฟ เป็นสิ่งของที่อยู่รอบตัวคนในชุมชน อาทิ ไม้กวาด
ทางมะพร้าว และสามารถนำกิ่งไม้มาทำไม้กวาดเพื่อกวาดใบไม้แห้งออกจากกันได้อีกด้วย

รูปที่ 24 เรียนรู้การปักผ้าลายอาข่าจากคนในชุมชน

รูปที่ 25 สำหรับอาหารในการจัดเพื่อต้อนรับแขกในงานพิธีมงคล เช่น การขึ้นบ้านใหม่ โดยใน
สำหรับจะประกอบไปด้วย ต้มจืด ลาบหมู หมูผัดผักกาดดอง ยำผัก และน้ำพริก เป็นต้น

รูปที่ 26 โดยในพิธีการคือ ผู้อาวุโสของหมู่บ้านจะแต่งตัวชุดประจำชาติพันธุ์เพื่อมาร่วมแสดงความยินดี เช่นในภาพนี้ คือการมาร่วมแสดงความยินดีการขึ้นบ้านใหม่ของคนในชุมชน

รูปที่ 27 มีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย อังกฤษ เกาหลี ให้กับเด็กๆ หอพักในโรงเรียน ดอยแสนใจในทุกวันเสาร์

รูปที่ 28 แยกเสื้อผ้าที่รับบริจาคให้กับเด็กๆ

รูปที่ 29 เก็บภาพความประทับใจในการเรียนการสอนภาษากับเด็กๆ หอพักในทุกๆ วันเสาร์

รูปที่ 30 เข้าปรึกษาและพูดคุยกับทางผู้อำนวยการโรงเรียนคอยสนใจในเรื่องของการทำ
กิจกรรมร่วมกับเด็กๆ ในโรงเรียน

รูปที่ 31 แจกอาหารว่างให้กับเด็กๆ ในศูนย์เด็กเล็ก โดยเด็กๆ ที่ศูนย์เด็กเล็กจะชอบ
รับประทานมะม่วงเป็นพิเศษ

รูปที่ 32 เข้าไปช่วยคุณครูที่ศูนย์เด็กเล็กดูแลเด็กๆ ในช่วงเวลากลางวัน

รูปที่ 32 แจกขนมให้เด็กๆ ก่อนพาไปล้างหน้าแปรงฟันและเข้านอนกลางวัน

รูปที่ 33 ร่วมพูดคุยถึงการเรียนการสอน การรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กๆในศูนย์เด็กเล็ก
ร่วมกับผู้อำนวยการศูนย์เด็กเล็กหมู่บ้านแสนใจพัฒนา

รูปที่ 34 พิธีการรับขวัญเด็กแรกเกิดกับคนแปลกหน้าเพื่อไม่ให้เด็กร้องไห้และไม่สบายใน
ตอนกลางคืน

รูปที่ 35 การตากดอกงังเพื่อให้ดอกแห้งและนำมาฟัดเพื่อเตรียมไปทำไม้กวาด

รูปที่ 36 บรรยากาศในการจัดเตรียมสถานที่เพื่อทำโครงการพัฒนาชุมชน

โดย โครงการมีชื่อว่า “แอโรบิค พิชิตโรค”

รูปที่ 37 ภาพบรรยากาศในการเข้าเรียนภาษาอาข่า ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ร่วมกับนักเรียนดอยแสนใจ

รูปที่ 38 ใช้กระบวนการการเรียนรู้จากน้องสอนพี่ ในการผสมคำเพื่อทำให้เกิดคำอ่านต่างๆ

รูปที่ 39 โดยคุณครูผู้สอนเป็นคุณลุงที่มาจากชุมชนหมู่บ้านแสนใจใหม่ เข้ามาสอนภาษาอา
ข่าในโรงเรียนโดยเฉพาะ

รูปที่ 40 ระหว่างการลงเก็บข้อมูลประชากรในชุมชนแสนใจพัฒนา เพื่อนำไปทำข้อมูล
ประชากร

รูปที่ 41 เรียนรู้การแต่งกายแบบอาข่า เพื่อนำมาเป็นการแสดงให้กับ อาจารย์ เพื่อนๆ และ พี่ๆ ที่มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขาได้รับชม

รูปที่ 42 เรียนรู้วัฒนธรรมอาข่า ประวัติ และการเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน ผ่าน เรื่องราวชีวิตของแม่อาซี และสามีชาวต่างชาติ

รูปที่ 43 สมุนไพรที่ช่วยบำรุงสายตา ได้ลองชิมสดๆจากต้น จากบ้านแม่อาซี้

รูปที่ 44 จัดทำโครงการที่สองเพื่อช่วยเหลือเด็กๆ รักษาโรคเหา

รูปที่ 45 โดยมีการให้ความรู้จากพี่ๆ ในเรื่องของที่มาของเหา วิธีการรักษาโดยใช้สิ่งของจากธรรมชาติและสามารถที่จะทำได้เอง

รูปที่ 46 โดยมีส่วนประกอบของกระเทียม มะนาว

รูปที่ 47 นำมาอยู่กับเส้นผมและหมักโดยใช้ถุงพลาสติกครอบศีรษะไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ตัวเหา
กระโดดไปที่อื่น

รูปที่ 48 ตรวจสอบเช็คความเรียบร้อย และทิ้งไว้ 10 – 15 นาที แล้วล้างออก

รูปที่ 49 บรรยากาศของการคืนข้อมูลที่ได้จัดทำในระยะเวลาในช่วงสองเดือนที่ผ่านมาให้กับชุมชน

รูปที่ 50 มอบแผนที่เดินดินแบบสามมิติให้แก่ชุมชนเพื่อนำไปศึกษาและนำไปใช้ประโยชน์ต่อกับชุมชนโดยผ่านตัวแทนผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน

รูปที่ 51 มอบข้อมูลประชากรแต่ละครัวเรือนฉบับปี 2562 แบบสมบูรณ์ให้กับชุมชนเพื่อเป็น
การปรับปรุงข้อมูลใหม่ให้กับชุมชน

รูปที่ 52 ตัวแทนจากกลุ่มสตรีมอบสร้อยข้อมือลูกกระเดือดป่าทำเองจากกลุ่มแม่สตรีเพื่อเป็น
ที่ระลึกให้กับนักศึกษาทุกคน

รูปที่ 53 นักศึกษามอบแผนที่เดินดินแบบป้ายไวโนลให้กับผู้นำชุมชน และกล่าวขอบคุณจากที่ฝึก